

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

RONDAIES
MALLORQUINES

D. S. H.

Oxford University Library Services

University of Oxford

presented by

*Mrs B. Huelin,
on behalf of the late
Mr D.S. Huelin*

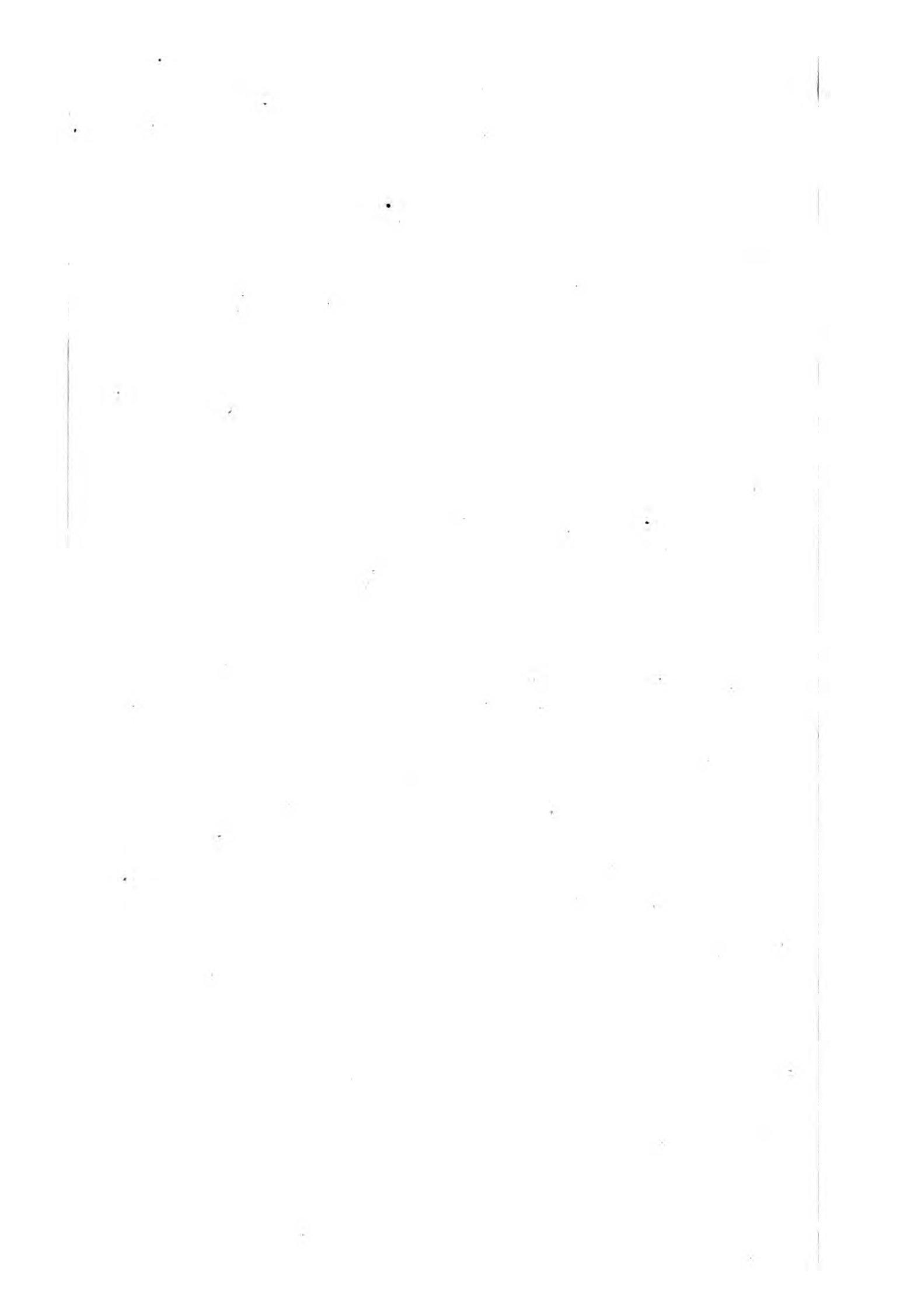
Mar. 2002.

~~C.17.2.15 A.15~~

TNR 8031

Reimp.
4374

RONDAYES MALLORQUINES

APLECH
DE
RONDAYES MALLORQUINES

D' EN
JORDI DES RECÓ
(MN. ANTONI M.ª ALCOVER)

AB DIBUIXOS
D' EN
FRANCESCH DE BORJA MOLL

TOM IV
SEGONA EDICIÓ

AB LLECÈNCIA DE L' ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA
Estampa de N' Antoni Rotger
St. Pere Nolasco, 7

1923

CENSURA EGGLESIÁSTICA

Palma, 6 de octubre de 1922.

Pase a la censura del M. I. Sr. D. Francisco Esteve.

† EL OBISPO

(hi ha una rúbrica).

Nihil obstat

Palma, 14 diciembre 1922

DR. FRANCISCO ESTEVE PBRO.

(hi ha una rúbrica).

Palmae, die 16 Decembris 1922

Imprimatur

† RIGOBERTUS, EPISCOPUS MAIORICENSIS

(hi ha una rúbrica).

PRÒLECH

Per motiu de tantíssimes de feynes com sempre mos encal-sen, fins avuy no hem pogut treure a llum per segona volta aquest tom IV, que feya tant de temps que era agotat. Surt una mica diferent d'així com sortí tot d'una.

Ab la feresta pujada del paper i de la ma d'obra que fa temps ens patxuca, no era dable mantenir les 320 planes dels toms de la primera edició, sensa endoblar llur preu. Tal endo-blament dificultaria massa l'adquisició dels toms a la gent que elze sol comprar, que curtetja de diners o li sap greu gastar-ne gayre en llibres.

Per esmitjar la cosa i rescabalar el mancap indispensable de planes, hem triat un paper de mes gruixa, però mes lleuger que el de la primera edició; hem aixamplada una mica la caixa, hem afegides quelques retxes a cada plana, hem decantades unes quantes de rondayes, deixantles p'els toms sucessius, i n'hi hem posades un bon raig de noves que encara no havíem tretes a rollo dins cap tom. I llavò la ma falaguera i la vena inestroncable i llampant d'En Francesch de Borja Moll ens ha endiumenjat el volum ab una quarantena de dibuixos, representant escenes rondayístiques, vibrants de vida, delit, briu i enginy, que hi escauen com un bunyol dins la mel. Creym que els nostres habituals lectors hi xalarán a luf i se'n lleparán els dits.

Estam agraídíssims an el públich mallorquí, puy lluny de mancabar la devoció an aqueixes bones de RONDAYES, se mantén imperturbable i sempre creixent, fins a l'estrem de que persones que coneixen d'aprop lo moviment del despatx de llibres dins Mallorca, consideren que se venen mes aqueixes RONDAYES nostres que no tots els altres llibres mallorquins de bella literatura plegats. ¿Com s'esplica això? ¿Es que aqueys llibres nostres tenen mes mèrit que els dels altres escriptors mallorquins? Mos ne guardarem com de caure de dirho. Creym que lo que hi ha aquí, és que les nostres RONDAYES les entenen aquells per qui les escrivim i treym a llum; i les entenen perque els anam per les seues, i ho feym de tot per dirlos les coses

així com ells elze conceben, elze senten, elze diuen i elze viuen; i hi posam, fins allà on sabem, tota quanta de sal i d'espícies hi sol posar a ambostes la mallorquina gent que encara va una mica alerta a sollarse ni ensutzarse de forasterisme, xorch de rel, dessustador i esveider formidable de tota vida nacional. P'els qui volen viure aqueixa vida, replegam, escrivim i treyni a llum aqueixes RONDAYES que la desfeta mestralada forasterença tractava d'arreconar i d'esveir de tots els endrets de la Pàtria.

Els toms de RONDAYES publicats fins aquí, no presenten un sistema ortogràfic constant ni definitiu. No és gens bo d'atènyer tal sistema dins una llengua d'una fonètica tan complicada com la nostra i d'una morfologia tan mala d'endardellar, ab tants de sigles com hem passats sense conreu literari casi casi. El qui en tenga un de sistema ortogràfic que responga satisfactoriament a totes les dificultats, que el mos mostr i l'acceptarem ab les dues mans.

Dins els toms I, II i III de la primera edició may posàvem la forma plural *ets* de l'article *es*, per respecte a D. Tomàs Fortesa, al cel sia, que deya que en via neguna havíem d'admetre tal forma plural. Els estudis posteriors que hem fets, ens han donat a comprendre que tal criteri és insostenible, puys se tracta d'una forma viva, rigurosament lògica i filla llegítima de l'acusatiu plural *ipsos ipsas* del demostratiu llatí *ipse ipsa*, que per cap vent podem rebutjar sense cometre una vertadera atrocitat filològica, perquè ¿qui som nosaltres per pegar cossa ni batcollada a un mot de nissaga i de formació popular d'una genuïndat tan indiscutible com aquest plural *ets* (els)? que dins Mallorca i Menorca s'usa com article i come pronom personal de 3.ª persona. En aquest darrer cas *ets* torna devegades *etze*, forma tan genuïna com *ets* (*ets enfiles?* *ets arribes;* *etze veus;* *etze trobes?*). Lo mateix deym de la diptongació *ey eu*, de les partícules pronominals *hi ho*, que se fa a Mallorca, Menorca, Eyvissa i casi tot Catalunya quant tals partícules son inicials de frase o van darrera un mot que acaba ab consonant. Si tal mot acaba ab vocal, a les hores *hi ho* tornen *i u* (semi-

consonants) i formen diptonch ab la vocal precedent (EY *eres o no y eres?* ¿EU *saps o no u saps?*).

Per tots aqueys motius escrivim dins aqueixes RONDAYES *ets amichs, ets encalses massa, etze veus, etze sents; EY tornarás?; eu sabrás; aviat EY serás; massa tart EU dius*. I ho escrivim així per que les RONDAYES han de marcar l'estat actual i real de la llengua catalana que parlen els mallorquins, reservant per l'estil elevat l'us exclusiu de les formes primitives *hi ho*, i les formes *els elze*, per mantenir la tradició dels vells escriptors balears, que, ab tot i usar familiarment els articles *es so sos, sa ses*, no els escrivien casi may, emprant constantment *lo el los els, la les*.

Altres coses faríem avinent sobre el criteri ab que escrivim i presentam aqueixes bones de RONDAYES MALLORQUINES, si no anássem tan apressats de feynes i tenguéssem mes lleguda i mes espay.

Serà un altre pich, si Deu ho vol i Maria.

Ciutat de Mallorca, 21 gener, 1923.

Antoni M.ª Alcover, pre.

EN PERE DE LA BONA ROBA ⁽¹⁾

Això era un pare i una mare, de Sóller, que no mes tenien un fiy, que nomia Pere.

Vos assegure que anaven prims de lloms i que s'en floria poch de pa dins aquella casa.

Tot es seu cabal eren tres pessas de roba molt bona, que no sabien d'ont les eren vengudes, i n'estaven tan enamorats, que, mes tost que esberrarles, consentien morir-se de fam.

Però heu de creure i pensar que tanta corredissa de rates arribaren a sentir per dins sa panxa i tant los petxucà sa talent, que sa dona, mes de mitx desmayada, digué a s'homo:

—¡Això no va pus! Ses tres pessas de roba hem de vendre, i que fassa uy el món!

S'homo les se carrega així com pot, i tastanet-jant de fam, pren un carrer i un altre cridant:

—¡Hala, dones, la bona roba! ¡Hala qui la'm compra! ¡Hala, *dunetes*, ara que n'hi ha!

Bé'n va córrer de carrers i bé s'esgargamellà cridant, però tot de bades.

Cansat i mort, s'entorna a ca-seva.

—¡Veyam jo si'n sebré mes que vos! diu En Pere:

Se carrega una pesa i surt an es carrer cridant a la desesperada:

—¡Hala, dones, la bona roba! ¡Hala de pressa, qui la'm compra! ¡Hala, fora són, *dunetes*!

(1) La'm contá D. Pere Orlandis i Despuig, al cel sia, que la sabia de la madona Magdalena Rullán, de ca'n *Pentinat*, de Sóller. Ja's sap que a Sóller tota e átona sona u, per això hi posam u.

I de d'allà per *ca's patró Cudoy de sa Volta* i cap avall per davant *ca'n Tamanyó* i per *sa Recturia*.

An es *pont de sa plassa* troba un esbart d'al·lots qui se'n duyen un moix, fent gran lulea.

—¿A on el *vus* ne duys? los demana.

—A tirar an es *turrent*, li responen.

—¿El me baratau amb aquesta pessa de roba? diu ell.

Ets al·lots no anaven de roba; però justament passaren ses mares de dos betzos d'aquells, qui, com sentiren de roba, s'hi mesclaren, i les feren fer barrina. En Pere dona sa pessa i li entreguen es moix, i el se'n du a ca-seva.

Poreu fer contes què degueren dir son pare i sa mare com el veren amb aquella endèria, i sobre tot com varen sebre es barat que havia fet.

Ventura que tenien es geni molt pastat i llavò que sa fam no los deixava alsar la veu, i tot se va resoldre amb un arrefoll i mala cara.

Lo endemà En Pere se carrega una altra pessa de roba, i ja és partit p'es meteys passos del dia abans, cridant a la desesperada:

—¡Hala, dones, la bona roba, qui la'm compra!
¡Hala, depressa, *dunetes*! ¡Hala, qui la'm compra!
¡fora són!

Tothom el deixava passar de llis.

An es carrer de *Sa Lluna* troba un estol d'al·lots que se'n duyen un ca, fent gran lulea.

—¡Uey! diu En Pere, ¿i a on el duys?

—¡A tirarlo a mar! li responen.

—¿El me baratau amb aquesta pessa de roba?

—¡Ara es hora de roba! diuen ets al·lots, fisco-nantse'n.

Justament ey hagué un parey de mares d'aquests per allà, i ja hu crech que el s'escoltaren an En Pere, i l'agafaren de la paraula. Elles se quedaren ab sa pessa de roba i En Pere ab so ca, tot content i satisfet.

Se'n va a ca-seva ab s'animal; i, com son pare i

sa mare saberen sa passada, si sa talent no los hagués tenguts tan des-sustats, el se menjaven a picades.

—¿An-e qui? deyen ells. ¡Si no hi ha per umplir-mos es gavatx *naltrus* tres *tutsulets*, ¿com ey ha d'haver per umplirne dos mes?

—Anau malament, responia En Pere. Estigau segurs que, com mes són, *mancu* por tenen!

I no'l treyen d'aquestes.

¿Què me'n direu?

Ell lo endemà, d'amagat de ca-seva, se carrega sa derrera pessa de roba, i ja és partit de d'allà p'es carrers de Sòller, cridant a la desesperada:

—¡Hala, dones, la bona roba! ¡Hala, *dunetes*, depressa, si la'm *cumprau*! ¡Hala, fora són, qui la'm compra!

A mitjàn *carrer de Sa Ma* el topa una dona, molt ben enllestida, i ja li diu:

—¿Què es assò que passetges?

—¡La bona roba! diu En Pere!

—La te compr.

—La *vus* vench.

—Entra, dò.

Aquella dona tenia ca-seva su allà. Es seu homo era un patró de barca, que acabava d'arribar. Li havia duytes moltes de coses, sobre tot un anell d'or i diamants que valia uys per mirar i que ja li lluia a un dit.

S'homo se'n era anat a geure, de són que tenia i de cansat que estava des viatge, i li havia comandat:

—M'has de fer camies, i si no són de la *bona roba*, no les vuy.

Per això fonch tan pronte d'escometre En Pere i de ferlo entrar; i li diu, tot d'una que ha vista sa pessa:

—¡Ja pots dir què'n vols!

En Pere aqui li afina aquell anell que's patró havia duyt, i diu:

—¿Què'n vuy? Aquest anell que duys an aqueix dit!

—S'anell, diu ella, no'l vench ni'l don. S'homu el m'ha duyt.

—¿Dò no tendreu *la bona roba!* respòn En Pere.

Ella se perpensa, i diu:

—¿Tantes de coses m'ha duytes, bellament me puch afluijar d'aquesta per *trubarli la bona roba*.

Sobre tot, feren barrina. Ella se quedà ab sa pessa de roba, i En Pere a ca-seva ab s'anell.

Son pare, i sa mare, com el veren, ja no gronyiren tant, compreguent que de s'anell en porien fer doblers.

A on foren ses raons va esser a ca's patró, qui, com se despertà i sa dona li mostrava *la bona roba* que li havia trobada per camies, li demana:

—¿I què te'n han deixat pagar?

—Veyam si hu endevines.

—¿Nu'm fasses *cluquetjar* es cap! *Diguehu!*

—Dò, s'anell.

—¿S'anell d'or i diamants? esclamà l'homo, tot esglayat.

—Sí, fiet, diu ella. Per trobarte *la bona roba*, me som afluijada de s'anell.

Aquell homo romangué fret, sense paraula.

—Però ¿què tenia aquest anell? demana ella, tement haverne feta qualcuna de grossa.

—¿Què'via de tenir! esclama ell. Una tal virtut, que fa surtir tot *lu* que li demanen.

—¿Què me dius!

—*Lu* que sents. Sobre tot, ¿i que'l *cuneixeries* an aquest que t'ha venuda sa roba?

—¿No l'he de *cuneixer!* mes que's mal temps.

—Dò, anemhi al acte a cercarlo.

Se'n hi van, i el troben; però En Pere no anà d'aglans.

—¿Creume! li deya's patró, *turnem* arrera sa barrina!

—¿Eh no! deya En Pere.

—Vols un quern d'unces?

—Ni quatre querns.

—Demana colsevol cosa!

—¡Que no, dich!

Es patró arribà a veure que no hi havia res que fer, i que de s'anell se'n hauria d'estrènyer es cap.

Se'n va tot mostiy, i me deixa En Pere mirantse s'anell, ab so moix demunt es genoys afalagantlo, i ab so ca assegut an es seus peus remenant sa coa i fentli xicota.

Aquí's moix obri boca i diu:

—Bé has fet, Pere, de no *vuler turnar* arrera sa barrina.

—¡Vol dir sabia que feya's patró de *vuler* que le hi *turnàs*? demana es ca.

—¡Massa que hu sabia! diu es moix. ¡Figure't que aqueix anellet té tal virtut, que fa sortir tota cosa que li demans.

—¡Què me dius? respòn es ca.

—¡Ay de bo? esclama En Pere, com los sent.

—¡*Pruvehu*, veuràs! diu es moix. I mira: ¡alerta que no'l te prenguen! Si'l perts o'l te prenen, se'n turnarà a sa qui n'es senyora: la reyna *Pumereta*.

—¡La reyna *Pumereta*! diu En Pere. I per ont caplleva aquesta reyna?

—No hu has mester sebre, diu es moix. *Nu* res: *pruve'l* a s'anellet, veuràs.

—¡I que li hem de dir que trega? diu En Pere.

—Una taula de bon *cuncert*, *homu*, i que tots *mus puguem* treure sa fam que duym! va dir es moix.

An En Pere li agrada ferm s'idea, i diu:

—¡Anellet, que surta aquí's mitx una taula de bon *cuncert*, que, per molt que *rueguem*, *nu mus hu puguem* acabar!

I a l'acte sortí una taula amb una partida de plats grans a caramull d'arròs engrogat, capons farcits, porcelles rostides i llangonisses i botifarrons torrats.

¡No vos dich res En Pere i son pare i sa mare si s'hi abordaren i si'n llevaren de concert des vent!
Es moix i es ca s'atapiren de llangonissa i botifarrons, fins que n'estigueren farts.

Sobre tot, ell a ca'n Pere ja no hi hagué pus fam.

Cada dia a s'hora de berenar, dinar i sopar, se posaven en taula, i es moix i es ca que anaven ben alerta a decantarse'n gens. I En Pere que se treya s'anell, i deya:

—Anellet! que surta aquí's mitx tal cosa i tal cosa.

I a l'acte aquella cosa sortia, i ja poreu creure que may sortien faves ni pa de mestay ni d'ordi ni quatre figues seques plenes de xelico ni olives corcades, perque En Pere anava ben alerta a demanarne may; sino ous estrellats, truytes d'ous ab xuya i sobrassada, arròs amb aucellons o ab pollastre, escal-dums de moltó i de bou, capons farcits, porcelles rostides, sobrassada ab mel, llom i botifarrons torrats.

I tot quant sortia,eu llevaven des vent aquells cinch cossos d'aquella casa; i era ben mal de dir

quin tenia es barram mes sà i es ventrey mes a prova de bomba.

Al punt neguns no caberen en pell.

La gent se'n va tèmer, i, no sabent com explicar-se aquella mudansa, entraren en sospites i se malpensaren si haurien pegat salt a part o banda o si tendrien part amb el dimoni.

Justament en aquell entremetx feren un robo molt gros a una casa; i bé cercà la Justícia, però no pogueren haver es lladres ni rastre.

—¡Ja deven esser es de ca'n Pere! digué un mal intencionat, i tothom va repetir:

—¡Ja és segur que hu son!

La Justícia no'n tayà pus: se'n va a ca'n Pere i diu a son pare i sa mare:

—¡Vaja, *nu* hu negueul ¡Sou *valtrus* que heu fet aquest *robu*! ¿D'ont treurieu, si no fos així, tan de bon *cuncert* com *vus empassulau*?

—*Senyurets*, digueren aquell homo i aquella dona, no hi ha res d'això, per la vera creu! ¡Es que aquest *fiy nostru mus* ha duyt un anellet, i aquest anellet fa surtir lu que li demanam!... tan cert com han dita missa avuy!

Es de la Justícia no s'ho creyen, i aquí En Pere, per desenganarlos, se treu s'anell, i li diu:

—¡Hala, anellet, una taula de bon *cuncert* per la Justícia!

I a l'acte hi hagué allà una taula, a on no hi faltava un amèn en matèria de bones menges.

Aquells de la Justícia s'atapiren fort.

I llavò s'ensumaren, i varen dir:

—¿I aquest tros de carn batiada ha de tenir aquest anell i li ha de *custar* tan poch umplir-se's gavatx? ¡Ca! ¡Ca! *Lu* millor es sauparlehi, i llavò tancar-lo, i llavò penjar-lo, i ja se'n anirà a penedir a Roma.

Dit i fet, el m'agarroten, li prenen s'anell, i el tanquen dins sa presó.

Però ¿què me'n direu?

Ell s'anell los va descomparèixer, i no'l veren pus.

Just los passà per dins ses mans per anarse'n cap dret dins ses de la reyna Pomereta, que no havia tenguda alegria pus des que le hi havien pres amb una mala fi d'embuys.

La dona, per que no le hi tornassen pendre, el se posà dins sa boca, i sempre le hi duya.

—¡Ja seràn el dimoni, deya ella, si així i tot encara el me tornen fer seuvatgel!

Mentres tant es de la Justicia tayaven claus de veure que s'anell los hagués descomparegut, i el cercaven come rabiosos, i ¡que havien de trobar ells!

I En Pere tancat dins sa presó, i ben estret, i no li passaven mes que un poch de pa i aygo, i gràcies que hi pensassen.

Quins feyen s'aviona eren es moix i es ca, que estaven devall sa taula com es de la Justicia componien de pendre s'anell an En Pere i penjarlo.

No los varen perdre mitja parauleta.

Tot-d'una que veren que agarrotaren En Pere, prenen ets atapins, i cap an es port s'ha dit.

En es *Camp de Sa Ma* troben una carabassa: la xapen, la buyden, fan una barca; li posen un timó de fuya de moro, la tiren a la mar, i ells dedins.

Es ca ab ses cames de davant remava com un desesperat, i es moix agontava 's timó; i de d'allà cap an es reynat de la reyna Pomereta.

¿Què me'n direu?

Ell com se'n temeren, destriaren terra, amb una exhalació foren a sa vorera, i justament ey trobaren un ca i un moix qui tenien unes completes de *nyich* i *nyech* altes de punt ferm, sobre una mica de coní que havien assolit.

—*Cumpare'n* moix, va dir es moix,—*Cumpare'n* ca, va dir es ca: ¿no'ns diríeu quina terra es aquesta?

Aquells dos deixaren ses completes una estona i digueren:

—Això és es reynat de la reyna Pomereta.

Es ca i es moix de sa barca quedaren esglayats: no se'n porien avenir de tanta de sort.

—I ¿què cercau per aquí? los digueren es de ses completes.

—¡S'anell de la reyna Pumereta, fiets! diuen es de sa barca.

—Idò vos ne poreu tornar per aquí ont sou venguts, diuen aquells. Ell el té tan gelós i ben gordat, que'l du sempre dins sa boca, per que no le hi tór-niguen pendre.

—¿Que le hi'vien pres?

—Si-fa, i no hi ha gayre que l'ha tornat haver.

—I hu sabeu de bona tinta? demanen es de sa barca.

—¡No hem de sebre! responen aquells, ¡si noltros eu som de ca-la Reyna!

—¡I ara a ont la *trubariem*?

—Dins es jardí, devall un grandíós taronger que hi ha's mitx, a ont pren la fresca. Sobre tot, vel-lauli bé's ble, que té uns arrambatges del dimoni.

Es moix i es ca salten a terra, posen sa barca a redòs, i ¡cap an es jardí de la Reyna manca gent!

Ell no tengueren aturay fins que hi foren de dins.

Al punt afinaren la Reyna davall es taronger, qui prenia la fresca.

—*Cumpare'n* ca, diu es moix, ara és s'hora de ferho de tot. Te toca a tu fer sa fantasia: te'n vas davant la Reyna; fas com que *vuler dunar* del còs, i jo faré la resta.

Es ca hu fa així, i prem qui prem.

La reyna com el me veu, se vola de ràbia, per-que tenia un genió com a foch, i, sense pensar en si s'anell li poria botir, pega crit ab tota sa forsa:

—¡Fora d'aquí, gran brutanxo! ¡fora d'aquí, dich!

I hu digué ab tota l'ànima, i s'anell li botí un tros lluny. Es moix, que'l vel·lava, com si fos estat

una rata, ja no'l deixà arribar en terra: l'engospà a l'ayre, i ja li ha estret com cent mil llamps cap a sa barca, i es ca derrera ell, tan com en poria treure.

Arriben a sa barqueta, s'hi tiren dedins, i es ca ¡hala qui hala remant com un desesperat! i es moix an es timó, que no deixava perdre un punt a sa barca, i ¡per endins s'ha dit, i de d'allà cap an es port de Sóller!

—¡No puch pus! deya's ca.

—¿Fé de *purar*! deya's moix, que per ventura En Pere ja és demunt la forca, i mereixeríem matar si no arribàvem a temps, allà on ell ey arribà per salvarmos a *naltrus*!

I es canet que feya mes que no poria.

¿Què me'n direu?

Ell com se'n temeren, foren dins es port de Sóller.

Salten a terra, i ¡cap a la vila, carrera uberta!

Com arribaren a sa plassa, En Pere ja estava dalt la forca, i li tenien es dogal passat p'es coll.

Es moix, just una fletxa, s'afica p'es mitx de ses cames de sa gent, s'enfila a la forca, i per ses cames de En Pere, i li entrega s'anell.

Com En Pere se veu ab s'anell dins ses mans, cuydà a esclatar d'alegria.

Ja'u crech que tot-d'una digué:

—Anell meu, que's *dugal* que tench jo p'es coll, se despàs des meu i estrenga es de tots es de la Justicia i des butxí, fins que jo diga: basta!

I encara no hu hagué acabat de dir, com aquell dogal se despassa des seu coll, i ja hagué embolicats tots es colls des qui componien la Justicia i des botxí, i al instant los tengué tots amb un pam de llengo defora i aufegats, perque En Pere may digué: basta! sino que se'n anà saltant i botant d'alegria, aferrat ab so moix i es ca, donantlos aferrades pes coll i besades, i lo mateix feren son pare i sa mare plorant de goig come nins petits, com el veren escàpol.

Ningú pus se posà amb ells, i visqueren tot plegadets una mala fi d'anys, i encara deven esser vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

18 de Febrer de 1900.

ES LLUM DE LA TERRA ⁽¹⁾

Això era una casa que hi sortia por. Son amo en foga, i provà de llogarla, però tots es llogaters pronte havien buydat.

Romangué tancada, i l'amo deixava sa clau a tots es qui la hi demanaven, que solien esser ets homos més esforsagats i agosarats que passaven per allà i que hu volien tocar ab ses mans si aquella por era tant com deyen; i tots en sortien

(1) La'm contà En Juan *des pou*, de So'n Carrió.

bufant com es moixos, blanchs com la paret i dient que era molt mes que no deyen.

Arribà que no hi havia nigu que hu provàs de ferli ets entorns a sa bona de por.

I aquella casa, d'estar buyda, ja era partida a esfondrarse.

Un dia passa per aquell poble una viudeta amb un al·lotó, capta qui capta.

Els agafa la nit; no troben cobri en lloch, i una mala ànima elze mostra sa casa de sa por, i los diu:

—Anau a demanar sa clau a l'amo, i li feys un favor si hi romaneu.

Se'n hi van; els ho deixa; obrin sa casa, es mes descansats del mon; entren dins sa cuyna; comensen foch, i enllesteixen sopar de sa mica que havien besquetjat entre dia.

Encara no havien pegades tres bossinades, com senten una veu que deya:

—¡Feysme llum! ¡feysme llum!

Escolten d'on elze venia sa veu, i sa viuda diu a s'al·lotó:

—Jas! fé-n'hi!

I li dona's llum, d'encruyes, com se suposa.

S'al·lotó el pren, tot generós, i se'n va cap a sa veu.

Entra dins una gran sala, i m'afina un senyorot amb un vestit vert que li pegava p'es talons, amb una barba que li contrapassava sa cinta, assegut a un recó, amb un llibre ubert.

S'al·lotó se pensá que allò era es senyor de la casa, i no li feu gens de por.

S'hi acosta a ferli llum, i aquell senyor llitx qui llitx.

Ses parets estaven totes pintades i sa sotilada per lo meteix, i s'al·lotó se cuydava a treure ets uys mira qui mira aquelles figures d'homos i dones, animals i aucells, i no se'n poria avenir.

Des cap de una bona estona aquell senyor diu:

—¡Ara he acabat, en nom de Deu! Te'n pots tornar, i per amor de Deu sia, fiet. No poria entrar al cel que no hagués lletgit aquest llibre amb un llum de la terra. Sortia cada vespre fa setanta set anys dins aquesta sala, casa mia com era viu; cridava sa gent que hi havia:—¡Feysme llum!

—I, com me sentien, i sobre tot com me veyen, los agafava por, i fogien com un llamp, i jo me quedava sempre a les fosques, sense porer lletgir. Ara m'en vaig al cel: cavau dins es fogó, i duysvosne lo que hi trobeu, que és vostre, perque vos ho'veu gonyat.

Aquell senyor descomparegué; s'al·lotó, tot esglayat, fuig a contarho a sa mare; caven dins es fogó, i hi hagué una olla ben gran de dobles de vint de perruca, d'aquellas tan grogues.

Ja hu crech que la se carregaren ansa per ansa, i ¡cap a ca-seva falta gent!

No captaren pus, no. Compraren una partida de possessions i visqueren come reys.

I encara son vius si no son morts.

¿Ho veys com sa por, d'aprop, no és res, si la volen veure?—*24 de Febrer 1901.*

SA MULETA DE PLATA ⁽¹⁾

Això era un rey moro que tenia una reyna ben bona dona.

El Bon Jesús los envià una nineta com un xerafi.

Proven una partida de dides, i totes sortien ab sa llet xerèca.

A la fi prenen una esclava cristiana qui lletava, i va fer bona prova de tot. Sa nineta de la Reyna engreixava de cada dia; la veyen créixer.

Aquella esclava va robar es cor de la Reyna, que sempre li demanava de sa Relligió Cristiana.

S'esclava la hi ensenyà tan bé com va sebre, i la Reyna un dia li diu:

—Mira, m'has convertida. Som cristiana com tu. Batie'm a mi i sa meva fiona, pero jalerta a dirho a negú! Si el Rey eu sabia, mos matava.

—No tenga ànsia, diu s'esclava; no hu sabrà negú.

S'esclava batià la Reyna, i li posà nom Maria, i llavò batià sa nina, i li posà nom Ayneta.

La Reyna dins poch temps embolica una malaltiassa, i se mor, i se'n anà cap dret an el cel.

Abans de morir-se, feu jurar a s'esclava que jamay abandonaria N'Ayneta i que li faria de mare.

El Rey li va dir també que quedava encarregada de sa nina, i que no havia de fer res pus que tenirla ben regositjada.

Ja hu crech que la hi tenia, que no la deixava tocar en sos peus en terra.

N'Ayneta, com mes creixia i se feya mes dona, mes aumentava sa seva gentilesa i gayardia, i aviat fonch s'al·lota mes bella que es sol escaufava.

¿Què me'n direu? Ell son pare se'n enamorà.

—Mos hem de casar plegats, li diu un dia.

(1) La'm contà Madò Francina Camps, de Puigpunyent.

Sa nina li fuig, tota empegueida i esglayada, i se'n va a contarho a sa dida.

Ploraren i feren oració tres dies demanant an el Bon Jesús i a Maria Santíssima que los donassen un camí per sortir de tal enderivell.

Dins es tres dies sa dida diu:

—Mira, farem fer una muleta de plata, buyda, que tu hi càpigues dedins, amb una finestreta per entrar i sortir. Li farem ets uys foradats per que pugues goytarhi. Ses comes i sa coa seràn buydes i t'hi posarem un serronet de dobles de vint i menjar. T'afiques dins sa muleta; dos negrets, sense que ells sàpien que hi ha dedins, la se'n duràn dins un bosch que jo sé ben lluny, i ja anirà ton pare a aclarir tu per ont pares.

Fet i dit, comanen sa muleta de plata així com la s'havien pensada.

Tot-d'una que les ho dugueren, posen menjar i es serronet de dobles de vint dins ses comes i sa coa, N'Ayneta s'afica dins sa muleta, i tanca de part dedins.

Sa dida agafa dos negrets, i los diu:

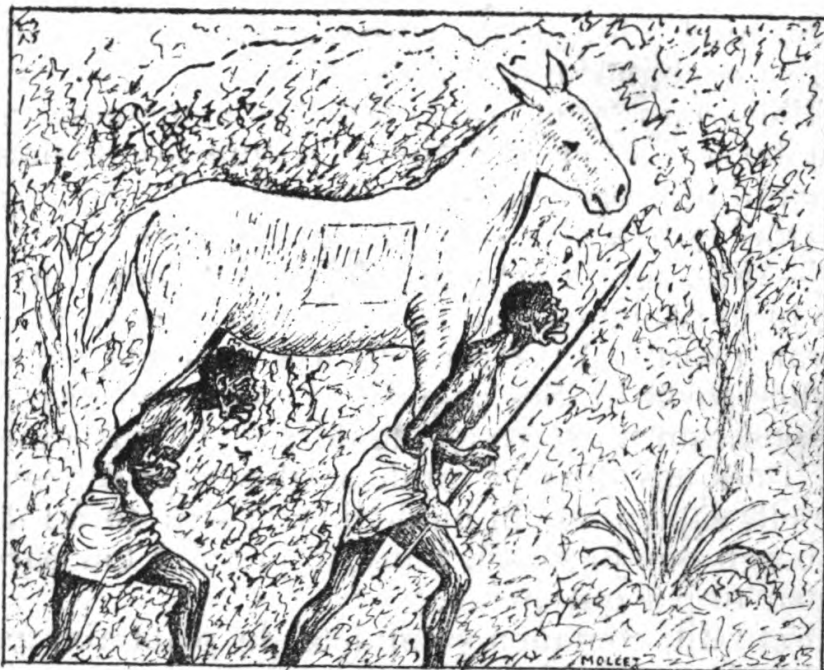
—Sa fia del Rey ha feta sa promesa de dur aquesta muleta de plata dins un bosch. I sou voltros que la hi heu de dur de part seua, i la hi heu de deixar, i ¡alerta a malmenarla gens p'es camí! Caminareu set dies cap a ponent, i es dia que farà set, vos trobareu dins un bosch sens fi, i allà heu de deixar sa muleta, i ¡cap aquí son ses feynes!

Es negrets, sense sospitarse de res, se carreguen sa muleta de plata, i de d'allà cap a ponent.

• Camina caminaràs, es dia que feya set, se troben dins un bosch sense fi. Ey deixen sa muleta de plata, i ¡cap a ca'l Rey Moro falta gent!

I N'Ayneta tota solina dins sa muleta de plata, a's mitx d'aquell bosch sens fi.

Cada dia sortia una estona, i aplegava erbetes per menjar, i, com en tenia prou, ¡zas! ja la tornaven tenir dins sa muleta de plata, tancada de part dedins.

I passá una setmana i una altra setmana, i un mes i un altre mes, i un any i un altre any, i N'Ayneta tota solina dins aquella soledat esglayadora.

A's cap de temps passa per allà, tot cassant, el Rey Cristià.

Justament N'Ayneta pellucava erbetes per dinar, i es cans del Rey l'agladeixen, i *nyip-nyap nyip-nyap*, cap a ella! que s'amaga com un coet dins sa muleta.

Es cans l'enrevolten, i *nyip-nyap nyip-nyap*.

Es cassadors s'hi acosten a veure que era.

—¡Una muleta de plata! varen dir tots com ho veren. ¿Què dimoni pot esser això?

Arriba'l Rey, la se mira una estona, i diu:

—Carregauvos aquesta muleta, i ja ca-nostre s'ha dit! Ja cassarem mes demà.

El Rey feu tancar sa muleta de plata dins sa seua cambra, i no hi pensà pus.

N'Ayneta atalayava pes foradins dets uys de sa muleta, i veyà com el Rey entrava i sortia.

Ell se feya dur es berenar dins sa cambra, i lo endemà que sa muleta de plata hi va esser, com

ja'l tenia demunt sa taula, surt a donar un parey d' ordes, i N'Ayneta ¿què fa?

Obri sa finestra, pega bot i salt cap a sa taula, buyda 's plat an el Rey, i ¡zas! se torna enfonyar dins sa muleta, i tanca de part dedins, ben tancat.

El Rey al punt s'entrega, i, com veu es plat buyt, diu:

—Serà un dimoni de moix. He deixat ubert, i m'haurà pegat es salt.

Lo endemà, també com ja tenia es berenar dalt sa taula, hagué de sortir un instant. N'Ayneta p'es foradins dets uys de sa muleta s'en tem, i surt d'allà dins, mes falaguera que un estel, i torna saupar es berenar an el Rey.

—¿Què serà això? diu ell, com torna. Ja dech haver tornat deixar ubert, i colque moix la m'ha feta. ¡Ara hu he de veure si demà me succeirà altre tant.

Lo endemà, com tengué es berenar dalt sa taula, feu aposta de sortir de sa cambra, i roda clau.

Hi torna a 's cap de mitja hora, i ja hu crech que le hi hagué buydat N'Ayneta, mes llesta que una centella.

—Aquí hi ha cosa, diu el Rey.

I ¿què fa?

Lo endemà, com tengué es berenar demunt sa taula, fa com que anarse'n, i s'amaga, i se posa a l'aguayt.

N'Ayneta, tota confiada dels altres dies, surt de sa muleta, i pega grapada an es plat per buydarlo.

Aquí'l Rey surt, tot rabent, de s'amagatay, i diu:

—¡Ja tenim es lladre! ¿Vol dir eres tu que me robaves es berenar? ¿I estaves dins aquesta muleta de plata? No'm pensava jo que assí dins ey hagués coses tan bones.....

N'Ayneta, com se veu davant el Rey, queda de pedra. Després li puja s'empegueiment i torna mes vermeya que la grana.

No vos dich res si hu era garrida llavó i gentil i ecsisadora.

An el Rey li fogiren ses ganes de parlar, i romangué tot embadalit mirantla-se, contemplantla; i com mes anava, mes garrida la trobava. Com que la s'hagués de menjar ab sa vista.

A la fi li diu:

—Però m'has de dir com es que estaves dins aquesta muleta, i ¿no m'engans per amor de Deu!

Ella le hi conta tot, fil per randa, i el Rey li diu ben resolt:

—Mira, jo som fadri, i mos hem de casar.

—En voler, diu ella.

—Idò demà, que no hi ha dia mes prop, diu el Rey.

L'homo, pensa qui pensa com ho havia de fer per presentar aquella al·lota a sa mare i a la cort, i no afinava cap forat ni portell.

¿Què m'en direu?

Ell aquell mateix dia li arriba noticia de que un altre rey li havia moguda guerra, i, que si no feya via, no hi seria a temps.

No hi havia que pensar en casaments ni casaments, fins que fos passat aquell marruell.

—Ayneta, li diu el Rey, tu ja hu veus: fins passada sa guerra, no es possible casarnos. Tu espe're'm, tancada dins sa muleta de plata, dins aquesta cambra; comanaré que entren menjar, com si jo hi fos; tu'l prens com no hi haja ningú, que no te vegen ni se temin de res; i, en tornar de la guerra, mos casam.

—Deixe'm una penyora, una recordansa, diu N'Ayneta.

El Rey li deixa una guyeta d'or i un anell de diamants, sa cosa mes preciosa i purificada; comana ben comanat a sa mare que cada dia li entren es berenar dins sa cambra com si ell ey fos; i toca'l corn ab tota sa tropa cap a la guerra.

Cada dia per orde de la Reyna vey, duyen es berenar dins sa cambra del Rey.

Sa cambrera que le hi duya, com vey que lo

endemà es plat era buyt, i sa cambra havia estada sempre tancada en clau, ¡sabeu que en tenia de mal de cap i de mal de ventre sobre qui poria esser que buidàs aquell plat!

Un dia no pogué estar pus; i, com hagué deixat es berenar demunt sa taula, feu com que anarse'n, i s'amaga a un recó, i sa posa a l'aguayt.

N'Ayneta, ben creguda de que s'en era anada i que era tota sola allà dins, surt de sa muleta, pren es berenar, i ¡zas! ja torna estar enfonyada dins es seu amagatay.

Sa cambrera hu va veure tot, i s'en va correns a contarho a la Reyna veyà, que era mes rabiosa que foch, i dona orde de que dos criats agafen sa muleta de plata, i la tiren per sa finestra dins es riu, un riu molt fondo i molt ample, qui passava just per baix des palau del Rey.

Es dos criats agafen sa muleta de plata, i ¡a la una, a les dues, a les tres, sus! la tiren dins es riu, i tanquen sa finestra i sa cambra del Rey.

Sa muleta de plata tot d'una s'en anà an es fons; però, com es riu duya molta de fua per allà, la s'en dugué per avall per avall, fins que a una colzada que es riu feya mes envant, quedà enganxada dins un eritjal de sa vorera.

N'Ayneta surt, així com pot, de sa muleta de plata, i ab so serronet de dobles de vint, camina caminaràs, topa a un monestir de monges, i conta a la Mare Abadessa tota sa seva vida, i demana que per amor de Deu li donin cobri fins altra orde.

La Mare Abadessa n'hi donà; i allà, dins una cel·la, seguint en tot i per tot la vida de comunidat, com sa monja mes exemplar, passà una partida de temps, sense voler sebre res del món; i no duya mes curolla que comanarse a Deu i comanarhi sa mareta i son pare per que se convertís i el Rey cristià per que guanyàs sa guerra y tornàs prest.

¿Què m'en direu?

Ell el Rey cristià la guanyà sa guerra, i s'en torna a ca-seva tot xalest.

Però ¡quin esglay, quin enuig que s'en dugué com s'en entra dins sa seva cambra, i no m'hi troba sa muleta de plata.

Tan avall li caygué allò, que tombà malalt, i cada dia mes mal i mes al baix, i sa mare tota apurada, i es metges que tiraven consulta i no li trobaven remey ni sabien ja què li havien de receptar, perquè ja hu havien provat tot, i era com que posar un pegat a un banch, i cada dia pitjorava.

Es metges acabaren per dir que ells no hi tenien res que fer, i que era cosa de acudir a Deu de bon de veres.

Aquí la Reyna veyà comanà a totes ses esglèsies, monestirs i convents que fessen rogatives per que Deu salvàs la vida del Rey, si convenia.

An es monestir aont estava retirada N'Ayneta, comensen ses rogatives; ella s'entressent des motiu, i agafa la Mare Abadessa, i li diu:

—Mare Abadessa, me pens que si an el Rey jo li enviava un ramell que sé fer, aviat reviscolaria.

—Idò, que el fassa tot-d'una, diu la Mare Abadessa, i es Donat le hi durà.

—Idò sí, diu N'Ayneta.

S'en va dins es jardí, cuy una partida de flors, ses mes garrides i de mes bona olor, en fa un ramell que valia uys per mirar, i li posa per fermay aquell anell de diamants que'l Rey li havia deixat per recordansa. L'entrega an es Donat, i es Donat el du an el Rey.

Com el Rey veu aquell ramell tan garrit, i afina s'anell de diamants, va fer una revivaya grossa, que es metges no s'en porien avenir, i tothom cobrà esperances.

Demana 'l Rey de quin monestir era aquell Donat que tal ramell havia duyt.

Le hi diuen, i el fa comparèixer dins sa mateixa cambra real, i li diu:

—Digau a la Mare Abadessa que qui m'ha enviat aquest ramell, que m'en enviï un altre, si me vol tornar de tot sa salut.

Es Donat fa sa comanda a la Mare Abadessa, la Mare Abadessa crida N'Ayneta, i li diu lo que passa.

N'Ayneta fa un altre ramell mes preciós que es primer, i hi afica a's mítx aquella guyeta que el Rey li havia deixada per recordansa.

Es Donat s'en ho du an el Rey.

El Rey com veu aquella guyeta clavada an es ramell, tira's mal a sa paret, pega bot dèl lit, fa enrengar tota la Cort, i ¡hala tothom, i ell davant, cap an aquell monestir!

Toquen a sa porteria, surt la Mare Abadessa, i el Rey li diu:

—Vench a donarlos les gràcies per aquests ramells que m'han enviats, que m'han tornada sa salut. ¡Que Deu les ho pach així com jo malavetjaré agrairlosho! Ara necessit veure sa qui ha fets aquests ramells.

La Mare Abadessa fa sortir N'Ayneta.

Tota la Cort, i el Rey mes que tots, quedaren amb un peu alt com se veren davant aquella al·lota tan garrida, tan gentil, tan encantadora.

Vos assegur que la s'hí miraven arreu, i tots deyen que no n'havien vista cap may de tan bella i gayarda.

El Rey conta tot lo que hi havia, i demana si ella havia fets vots.

La Mare Abadessa digué que no, que no mes estava allà dins.

El Rey a-les-hores va dir:

—Ayneta, ¿estás a ses mateixes de que mos casem?

—Estich a ses mateixes, diu ella.

—Idò avuy mateix, diu el Rey.

—Idò en voler, diu ella.

Feren es preparatiu que pertocava; N'Ayneta se lleva's vestit ordinari que duya, i se vestí de gala, i se casaren a gust de tota la Cort i de tothom.

I no vos dich res ses nocces que's feren i ses festes que s'armaren i ses alimares i sarau que mogueren.

Nigú hi cabia de goig y de gaubansa.

I el Rey ab N'Ayneta y N'Ayneta amb el Rey visqueren anys i mes anys com Jusep i Maria, i encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats.

Amèn.

Gener de 1902.

OUS DE SOMERA ⁽¹⁾

Això era un *pobler* de sa Pobla qui se'n venia a Ciutat amb un ase, tira tira.

S'ase duya dins ses beyasses dues carabasses disforges: just amb elles tenia somada de bon de veres.

(1) La'm contaren madò *Vicensa* i lo Rt. D. Bernat Cifre, de Pollensa.

El topa un carboner qui devallava de ses muntanyes de Lluch, amb un ase carregat de carbó; repara aquelles carabassotes, i romàn tot embambat.

No n'havia vistes may que fessen tant d'emballum, ni d'un bon tros; i no va sebre que eren. Per paga li faltava una aygo.

Ja ho crech que no pogué estar que no demanàs an es pobler:

—Germà, ¿i què és això tan gros que duys dins ses beyasses?

—I ¿que no vos serviu dets uys? respòn aquell belitre. ¿Què han d'esser? Ous de somera.

—¿I ses someres que fan ous? demanà's carboner, badant uns uys com uns salers.

—¡No han de fer ous, homo! contesta s'altre.

—¿I neixen, si les posen, aquests ous?

—¡No han de néixer, si son neixents! ¡I depressa!

—¿I neixen ruchs?

—¡Veam idò si neixeràn llagosts, tros de que'm feys dir!

—¿I no anau de berbes ara?

—¡Ara es hora de berbes! diu es pobler, que era un penjat de marca y mes polissó que ses genetes.

—¡Sobre tot! diu es carboner, eu he de tocar ab ses mans an això, cost lo que cost... Escoltau, ¿voleu que baratem es viatge, cap per cap?

—¡Feta està sa barrina! ¡No hu'guésseu dit! esclama es pobler.

Amb una grapada descarrega ses carabasses, engirgola ses dues sàrries de carbó demunt s'aset, i cap a sa Pobra falta gent, mes xalest que unes castanyetes.

Es carboner a forsa de forses compongué ses carabasses demunt ets escorbeys ⁽¹⁾ i, tot satisfet de sa barrina, ¡de d'allà cap a ses cases!

Es pobler li havia dit:

—Mirau, si voleu que nesquen aquests ous, ets heu de covar vuyt dies dins es llit. Ets hi posau, un poch separat un de s'altre; vos hi geys a's mitx, ben estret; i ¡alerta a mourevos en tots es vuyt dies ni a dir cap paraula! Si vos moveu o motau, no neixeràn.

Es carboner s'ho havia aficat bé dins sa closca tot això.

Arriba a ca-seva. Sa dona era a dur aygo, i ¿què fa ell?

Descarrega s'ase, el mena dins sa paissa, li dona recapte; i, abans de mes remor, posa ses dues carabassotes damunt es llit, un poch separada una de s'altra; s'hi ageu a's mitx, ben estret i ab tot quant de tapament trobà, ben resolt i determinat a ferho de tot per que aquells dos ous sortissen neixents.

Sa dona al punt arriba.

Veu la casa uberta, i s'aset dins sa paissa.

—I s'estornell per ont se deu esser fus? digué ella. ¡Ell ha fet prest avuy! ¡Li deuen haver com-

(1) Es un enginy de quatre forcats d'ullastre units uns amb altres per quatre barres travesseres i ab dues o tres cordes els dos parells. Posen això damunt el bast, penjant dos forcats per un costat i els altres dos per l'altre costat, i dins aquells forcats hi componen feixos de llenya, sàrries de carbó, tions, etc. Ara ja no'n corren gayre d'escorbeys porque casi tot ho traginen ab carros.

prat tot es barrisch p'es camí! Deu esser a sa taverna a pegar un glop. Ja vendrà en voler.

Des cap d'una estona se n'entra dins sa cambra, i me veu tant d'embalum demunt es llit.

—I ara què és assò? esclama ella, mes de mitx-retgiranse.

S'arramba an es capsal, i el me veu a ell qui no mes treya es caparrí, mes sério que una patata.

—¿Però què és assò? torna dir ella. ¿I que no estàs bo?... ¡Hauries pogut dir qualche cosa així mateix...!

—¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt! feya ell amb un dit damunt sa boca.

—¡Però bé! Deya *ella*, mes de mitx enfadada, ¿què és que tens, colgat an aquestes hores i tan tapat...? ¿Què és assò que te fa tant d'embalum...? ¿Es cap bony que te sia surtit a sa panxa o a s'esqueyna...? ¿Tens ningú colgat aquí devall...?

I ell que no s'aturava de fer, ab so dit davant sa boca:

—¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt!

Ella no pogué estar pus que no anàs a mirar que era aquell embalum, alsant es tapament de un costat; però ell, com un picat d'aranya, treu es dos brassos i los estén pitjant ab tota sa forsa damunt es tapament a cada banda de ses carabasses, per que *ella* no les hi destapàs.

I la dona que no s'aturava d'esqueynar:

—¡Ah rebotà ferrera! ¿Veyam què serà això...? ¿Veam si jo no seré senyora de veure lo que m'has enflocat dins es llit? ¿Que't penses poderne fer pica de porch...? ¡Sabs que hi anam d'errats! ¡Vaja! ¡Fora pus revolteries! ¡A veure què és que tens!

I *ell* qui no s'aturava de fer, ab so dit damunt sa boca:

—¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt! ¡Xiiiitt!

La dona ja estava dins un foch; li vengueren mil idees, ses mes desbaratades.

—¿Què serà assò? deya ella. ¡Un homo tan acer-

tat com era ell, ferme aquesta...! ¿Saps que es seny li havia d'haver trabucat? ¡Ell may havia fetes aqueixes coses! Assò és que es seu cervell ha patit.

Se'n va a ses veynades a contarlos ho.

Totes se n'entren dins sa cambra, i, ja hu crech, el me troben *covant*, ben colgat, tapat fins an es nas, amb uns uys ben etxerevits, mirantles totes fit a fit.

—Però ¿què és assò, homo sant de Deu? li deyen abocats'hi. ¿Què hi ha de nou? ¿Aont treu cap, colgarte an aquestes hores...? ¿Què vol dir no respondre a sa teva dona...? I això és d'homos...?

Bé n'hi feren de preguntes i re-de-preguntes, bé l'estamanetjaren i engronsaren; però no'n pogueren treure mes sentència que ¡xiiiittt! i mes ¡xiiiittt!..., i es dit dalt sa boca,... quant no tenia es brassos estesos damunt es tapament per defensar d'aquelles revel·leres ses carabasses, perque totes ne tenien mal de ventre ferm de què poria esser aquell embalum o turó qui s'alsava a's mitx des llit.

Aviat una de ses veynades digué:

—Fietes meves dolses, jo no estaria pus amb aquestes: jo avisaria's metge, per que no m'agrada gota aquest homo.

—¡Trop que penses bé! diu un'altra. Aquest homo té cosa. Ell may havia fet això: era s'homo mes acertat de la vila. No hi ha mes remey que acudir an es metge...

Sa dona hi va convenir, i una d'aquelles ab quatre bots va esser a ca's metge, qui, al punt se presentà pantaixant, de sa correguda que li havien feta pegar.

—I ara ¿què és assò? digué, entrant dins sa cambra i atracantse an es capsal des llit.

Sa dona prengué la paraula, i le hi contà tot, fil per randa, an el senyor doctor, sense deixar una til·la, demanantli per amor de Deu i de Maria Santissimeta que li curàs aquell homonet seu.

Es metge'l va escometre; però ell ¡ben alerta a

dir res! Això si, li vel·lava ferm es ble, ni li llevava sa vista de demunt, per que no fes un mal terç a ses carabasses.

Cansat es metge de preguntar-lo sense alcansar cap resposta, prova de polsar-lo.

—Com a febre no'n té, digué tot estranyat. Però lo que es diu aquests uys seus no son naturals...

—¿I què és lo que té? Demanaven totes.

—Tant pot esser que sia molt com que no sia res, esclamá's metge, sense sebre per on pendre.

—¿Que seria cosa, diu una, que fos un atach an es cervell?

—Poria esser, diu es metge.

—¿I perdria l'aluyar tot d'una? demanà sa dona.

—Ey estaria ben esposat, respòn el senyor doctor.

—Jo, lo que faria, digué una veynada, és avisar es Vicari, i que l'estremuncien, no fos cosa que llavò no hi fóssem a temps.

—Això may pot esser errat, digué es metge.

Aquella veynada, com si hagués tengut foch dins ses sabates, anà depressa a cercar es Vicari.

Es Vicari al punt se presenta ab s'Estremunció; i, mentres sa dona s'escabeyava fent un escàndol de plors, ja és partit ab s'escolá a dir oracions i mes oracions.

Anava ja a fer l'unció dets uys an es *malalt*, i mentres tant donà orde de que li destapassen es peus.

Aquí es carboner se va veure perdut del tot, i que, si se descuydava una mica, el se'n durien a enterrar de viu en viu.

Per que un tal no li succeís, amb una rebel·lada sa posa dret demunt es llit, no bastantli cor d'haver de desamparar aquells dos *ous*, que tant havia encobeits, i s'espità, cridant ab tota l'ànima:

—¡Mal llamp el dimoni...! ¡Ja no neixerán...!

Salta des llit amb un bot, i fuig pegantse tochs p'es cap i aspergiant a la descosida.

Es tapament se n'anà en orri, i demunt es llit romangueren ses dues carabasses disforges a la vista de tot hom.

Quant la gent aclarí que es carboner les covava esperant treure'n dos ruchs o dues ruques o una ruca i un ruch,—no vos dich res sa luleya que varen moure.

I encara deu durar, si no se son aturats.

ES ROSSINYOL I SA ROSSINYOLA ⁽¹⁾

A So'n Selles, possessió que no he pogut aclarir aont mos cau, ey havia un cirerar molt gran, i hi cantaven una mala fi de rossinyols, en venir es'bril.

Una vegada n'hi hagué un que, com prou hagué cantat, arribà a dir:

(1) La'm contá N'Antoni *Garrit*, de Sant Llorens *des Cardessar*.

—Bé ¿i jo, què emperiol aquí ab tant de cantar? ¿Què tench an es fus de tanta canturia com Deu ha vista? I, sobre tot, cantar tot sol, així mateix es massa trist. Tench totes ses cireres que vuy i mes que no'n vuy, pero no tench companyia: me'n vaig a cercarne una de rossinyola, i serà lo que Deu voldrà.

Vola qui vola de d'allà, i mira qui mira, en trobava així mateix de rossinyoles, pero totes tenien ja's seu rossinyol, i no hi havia que demanarlos de noves.

A la fi en troba una an es *Torrent de Sa Branca*⁽¹⁾ demunt un matul·lo, i ja l'ha escomesa:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre!, respòn ella.

—¿Com va la vida, estimada?

—Va bé, si agrada a Deu. Campam primet primet, i si no basta, hi posam es bast.

—¿I de que t'òmpls es gavatx per aquí? ¡Saps que és de pelat això!

—¡I tant com eu es! Si hi estaves una mesada, si que hu diries, sobre tot s'ivern.

—Pero ¿de què t'atepeys?

—Des quatre mosquits descuydats que porem engospar, i de ses quatre llavoretes que una aplega.

—Saps que hi deus anar de prima de lloms!... ¡Ca! ¡ca! ¡això no es viure! I tota sola, per afegitó... Si tu te volies aplegar ab mi, ¡saps que mos hi diria de bé!

—¿Com-és-ara?

—Que mos n'aniríem an es cirerar de So'n Selles, a on hi ha baldor de cireres per llarch, tantes ne menges...

—¡Feta está sa barrina! diu sa rossinyola.

S'apleguen, i ¡cap an es cirerar falta gent!

Al punt hi foren, i ¡no vos dich res sa rossinyola sa panxada que pegà!

(1) Un torrent qui passa per devora So'n Carrió i se'n va entre *Sa Torre Nova*, *Sa Marineta* i *Sa Gruta* cap a mar.

I tots dos ja foren partits, panxa plena, canta qui canta, que cuydaven a treure-se es carcabòs.

L'amo de ses cireres les tenia ben geloses, i com sent tanta de cantoria, diu:

—¡Aqueys dimonis de rossinyols no me'n deixaran cap de cirera! ¡Mal los tocàs lo que tocà a Na Mayans: set carretades de nines i set d'infants!

Agafa s'escopeta, que sempre tenia parada, i ¡paplam! despara cap a on sa cantoria era mes forta.

¿Què me'n direu?

Ell un parey de perdigons fregaren sa rossinyola i li solquetjaren sa pell, i una partida de plomes que li botiren.

—¿Així va això? diu ella. ¡Cap an es *Torrent de Sa Branca* me'n torn!

I ja li va haver estret ben afuada, i de d'allà.

—¡Espera! ¡espera, dona! deya es rossinyol, encalsantla. ¡No sies tan poruga, que no hi ha tant per tant, tampoch! ¡Ell no hu paga'es parlarne per un parey de plomes! Si an això mos hi veym cada dia!

—¡Però no m'hi vuy veure jo! deya sa rossinyola volant com la bala.

—Però ¡si no mes és estat es retgirò! deya ell.

—¡No hu he mester sebre!... ¡A ca-meva me'n vaig, abans de pus raons! M'estim mes es quatre mosquits y llavoretas des *Torrent de Sa Branca*, allà on ningú me diu: *fe't ensà fe't enllà*,—que no totes ses cireres i es cirerers de So'n Selles.

Ell es rossinyol no la pogué ginyar a tornar arrera.

Se'n anà cap dret an es *Torrent de Sa Branca*, a on, primeta de panxa anava, però no senti siular pus perdigons ni li tiraren altra arcabussada.

I encara deu esser viva, si no s'és morta ni li han fet s'ebre.

UN SOLLERICH ⁽¹⁾

UN ivern a Sóller va fer una nevada grossa. Un sollerich molt potxós tenia un olivaret prou ben cuydat, i anà a veure'l quant s'aturà de caure neu, i el va trobar tot blanch i escabeyat.

Se'n puja a lo mes amunt d'un coster que feya; pega foch a sa pipa, se posa a mirar.....

Com va veure tantes d'oliveres esbrancades, tants de cimals estesos des pes de sa neu, i que no s'aturava de sentirne d'altres que se'n venien per avall, alsà'ets uys al cel, i molt formalot va dir:

—¡O Deu meu!... totes ses coses sabeu fer, fora una: d'ecsequeyar no'n sabeu gens ni mica!

SA PENITENCIA DE SA BEYATA ⁽²⁾

Això era una beyata que se'n anà a confessar. En devia haver feta qualcuna com un covo, i es confés li diu:

—Per penitènci dijunareu demà.

—Que m'ho don per escrit, diu ella, perque som curta de memori, i llavò no'm recorda.

Es confés li escriu a un paper: «fareu un dijuni demà», i le hi dona.

Ella el se posa dins sa butxaca, i toca soletes.

Lo endemà, com sortia de missa, agafa un homo i l'invest ab so paper.

—¿Sabeu llegir, germanet?

—Si-fa.

—Feysme la graci de mirar què diu això.

(1) M'ho contà Mn. Juan Albertí, Pre., de Sóller, notable organista i compositor.

(2) La'm contà mon pare.

Aquell homo agafa's paper i lletgeix: «Fareu un dijuni demà.»

—¿Demà? diu sa beyata. Demà no és 'vuy. Avuy puch berenar.

I va fer una berenada ab tota l'orde.

Lo endemà, com sortia de missa, torna donar es paperet a lletgir, i ja'u crech que també li lletgiren: «Fareu un dijuni demà.»

—Idò ja'u veurem demà, diu ella.

I se tornà atepir fins que s'ho tocà ab so dit.

Cada dia feya's mateix pas de donar a lletgir es paperet, i, com el sentia, sempre deya:

—Avuy no es demà.

I ¡venga una bona berenada!

Així s'escapà de fer sa penitència que li havien donada.

UN SOLDAT QUE HAVIA SERVIT DEU ANYS ⁽¹⁾

Això era un soldat qui, després de deu anys de servici, l'enviaren a ca-seva just amb un pa de munició.

A l'homo li caygué avall així mateix; i, tris-tras tris-tras cap a ca-seva, no se aturava de dir:

—¿I com estam assi? ¿Ab deu anys de servir el Rey, sense malgastar una creu, no mes tench un pa de monició? ¿Així paga el Rey esqui'l serveixen?... ¡Que'm tiren d'una passa si això fa rey ni senyor!

Tant s'hi arribà a infundar, que cop en sech s'atura, i esclama:

—A jo, qui la'm fa, la'm paga. El Rey la m'ha feta? El Rey la m'ha de pagar. Ara mateix me'n hi vaig a tirarli p'es cap es pa de monició. I si'l troba granat, ja s'hi posarà sa mà.

(1) La me contaren N'Antoni *Garrit* de Sant Llorens i el sen Jaume *Fontpella* de So'n Servera.

Gira en coa, i cap a ca'l Rey. .

Camina caminaràs, passa per dins un grandíós bosch, a on justament ey havia el Rey, qui cassava, i no duya cap senya que'l donás a conèixer.

¿Què me'n direu?

Ell es soldadet el topa, i no'l conegué perque no'l 'via vist may, i el va pendre per un cuyner des seu retgiment, qui havia nom Borrasca.

I ja hu crech que tot d'una li enfloca aquesta:

—¡Re cent mil dimonis cucarells! ¡Borrasca!...

¿I tu per assí?... ¿I quin vent t'ha duyt? ¡I es retgiment, com eu farà sense cuyner?

An el Rey li vengué de nou aquella escomesa, i veent que era que's soldadet el'via pres per cuyner des retgiment, va dir amb ell mateix:

—No res, farem de cuyners una mica; veyam què serà.

I va dir an es soldadet:

—Homo de Deu, som vengut a estirarme ses cames una estona... ¿I tu a on li pegues?

—Jo? diu es soldadet, a tirar aquest pa de monició p'es cap del Rey.

—¿Tan mateix?

—Sí, fiet; l'he servit deu anys tan bé com he sabut, i ara m'envia a ca-meua just amb aquest pa; i per poder dir que no tench res d'ell, ara vaig a tirarlehi p'es cap.

—¡Vaja quines idees que tens!

—Jo som així: qui la'm fa, la'm paga.

An el Rey li va caure tan de toch això, li va fer tanta de gràcia, que no pensà pus en so cassar, conversa qui conversa amb aquell soldadet.

Camina caminaràs, tan caminaren, sense mirar per ont, que, com se'n temeren, sa fosca elze va esser demunt dins es cor d'aquell bosch, sense camí ni carrera per sortirne.

Assutsuaixí, se troben davant una covota molt fosca i que tirava endins ferm.

—¿Què serà assò? diu es soldadet, i se'n hi entra.

A forsa de mirar, afina, penjades per ses parets, pistoles, escopetes, fusells, trabuchs, espases, punyals...

—Això no pot ser, diu ell, mes que una còva de lladres. I ¡ventura que no hi son o dormen!

—¡Fogiguem! diu el Rey, abans de pus raons.

—¡Fogir m'has dit? respòn es soldadet. ¡Ell te'n gordaràs com de caure, Borrasca de l'orde! Provehu de fogir, i si no t'enfloch un esquitx amb un trabuch d'aqueys, que'm tayan es coll!

—¡Però, homo! diu En Borrasca, ¡què farem noltros tot solets contra aquesta partida de lladres? ¡Ets ous en terra farem!

—Això està a sebre si'lze farem en terra o demunt ells! diu es soldadet, i reprèn:

—Sobre tot, aquí som, i aquí mos hem de defensar. O noltros los escabetxam a ells o ells a noltros. I ses raons siguen acabades, i ¡a preparar sa defensa s'ès dit!

Es soldadet afina una destrat per allà, taya dos pins, i los posa entravessats a sa boca de sa còva.

Troben pólvora, atachs i cabotes de clau, i se posen a parar escopetes, fusells, trabuchs i pistoles.

Les posen agegudes, afilerades i subjectes demunt aquelles soques, ab sa boca cap a defora, i una cordeta fermada a cada *gatillo*, a fi de que, just amb una estirada, un tot sol eu pogués disparar tot.

Com tengueren la cosa a punt de pastora mia, diu es soldadet:

—Ara un des dos ha de vel·lar, i s'altre pot dormir una estoneta.

—Vel·laré jo, diu el Rey.

—Vel·la idò tu, i jo posaré una mica ets ossos de pla.

Es soldadet s'ajassa a un recó, i el Rey vel·la qui vel·la.

Un parey d'hores abans de s'auga comensa a

sentir trepitx i rum-rum de gent qui s'acostava; i crida es soldadet per lo que pogués esser.

Aquest pega bot, dient:

—¡Ja és segur que hu son! ¡Hala idò! ¡Fassemho de tot, que s'és mester!

Mira ses escopetes, fusells, trabuchs i pistoles si s'eren mogudes gens.

Es trepitx i rall des lladres s'acostava, s'acostava.

Se veyia que se'n venien es mes descansats i segurs del mon.

Com foren una trentena de passes lluny, que's soldadet elze va creure bé a tir, pega tirada a ses cordellines de tots es *gatillos*, i ¡*pataplam!* una descàrrega a boca de sól-lera, que m'aplega es flotó des lladres, però ben aplegat.

En caygueren sis o set de morts, i altres tants de mal ferits.

Ets altres, així com pogueren, eu donaren a ses cames, mes que depressa.

Vos assegur que no se giraven derrera a veure que era estat.

I de d'allà, tant com en porien treure.

I d'en tant en tant en queya qualcún de mal ferit, que se retia, acabades ses forses de tot.

El Rey trobava que, suposat que n'eren sortits en bon nom d'aquella, lo millor era buydar, no fos cosa que aquells tornassen ab mes forsa.

—¿Què dius que faràs, Borrasca? diu es soldadet. ¡O el dimoni te'n durà o tu no't mous d'assi, que no'ls hàgem esveit de tot an aqueys lladres... Sobre tot, ja parar altre pich aquesta bateria! ¡i fora són!

El Rey no tengué altre remey que baixar es cap.

I hala, para qui para escopetes, pistoles, fusells, trabuchs, tornantles compondre demunt ses dues soques de pi, per si es lladres tornaven a ponyir es vesprer.

—Ja ho veuràs, deya'l Rey. En faràn un acop de noltros.

—¿Ay un acop? deya's soldadet. ¡Eu veurem idò! Sobre tot: ell no n'acopen cap que no hi siga.

¿Què me'n direu?

Ell com tornaren tenir parat, ja sentiren trepitx de bell nou.

Eren es mateys lladres fuyts, qui s'eren revestits de coratge, i s'entregaven per entrar dins sa còva o morir davant ella, suposat de que hi tenien tot es seu cabal.

Vel·la qui vel·la es soldadet. ab totes ses cordellines des *gatillos* dins sa mà, los veu que s'acosten de peu de gat, de peu de gat.

Com va creure que'lze tenia bé a tir, pega tirada a ses cordellines, i *¡pata-plam!* se despren escopetes, fusells, trabuchs i pistoles; i si bé havia aplegats es lladres ab sa primera descàrrega, millor els aplegà ab sa segona.

En caygueren sechs una partida; altres mal ferits de tot, qui al punt hagueren colada la vida; sols

dos o tres se salvaren, a forsa de tenir bons galindons i de sebre ses tresques dins aquell bosch, perquè es soldadet i el Rey los encalsaven amb una espasa; i, en aplegarne cap, ja l'aspidaven, per que un altre pich estigués mes alerta.

Mentres tant, sortí es sol: es soldadet i el Rey se'n tornen a sa còva, la rastretgen un poch, i dins un enfony ey troben una barcella de dobles de vint.

—No res, la mitat per hom, diu es soldadet.

—No, totes per tu, diu el Rey.

—Això no va, Borrasca. Primer romandràn assí ses teves.

—Idó que romanguen.

—¡De Borrasca! ¡Quins rovissos tan grossos que fas!

Sobre tot, En Borrasca i es soldadet foren tan forts de morro, que aquell no volgué sa seva part, i aquest consentí que romangués allà, per no durla-se'n, suposat que era de s'altre.

—No res idó, diu el Rey, fent de Borrasca: me'n torn an es corter. Ab Deu siau.

—Que Deu te guart, diu es soldadet. Passaré per ca'l Rey per tirarli's pa de moniciò p'es cap, i llavò cap a sa casa mes que depressa!

Se despediren, i cadascú pren per son vent.

Però com el Rey ey sabia mes ses tresques, aviat va esser sortit des bosch.

Arriba a la ciutat, i dona orde a totes ses centinel·les i majors que, en presentarse un soldadet així i així, li donassen ses honors de general de mar i terra, perquè hu era, maldament no hu paregués.

A forsa de potoyar, es soldadet arriba a la ciutat, i sa primera centinel·la que troba, ja crida:

—¡Sr. General de mar i terra!

I tothom ¡sa cortesia que'l Rey havia comanada!

Demana a on es ca'l Rey, i un major de tropa, qui duya vent a sa flauta per llarch, se va creure en el cas d'acompanyar-lehi.

I, en trobar cap centinel·la i en passar per da-

vant cap cortar, tot-d'una ja resplandia ben fort es crit de:—¡Sr. General de mar i terra!

I tothom ¡sa cortesia que el Rey havia comanada!

Es soldadet no se'n poria avenir de tot allò, i deya amb ell mateix:

—¡Per esser una farsa que me fassen, és un poch gros! ¡Per esser de bon de veres, és mes gros encara!... Sobre tot, ¡endavant ses atxes, i ja ho veurem en esser cuyt!

I hala de d'allà cap a ca'l Rey.

Ey arriben a la fi, i ses centinel·les cuydaven a fer uy de cridar:

—¡El Sr. General de mar i terra! ¡Sr. General de mar i terra!

Totes ses portes s'obriren, i se'n entra es soldadet tot xarpat, passant sales i mes sales, fins que se troba dins sa mes gran de totes, davant una partida de generals i gent grossa i a's mitg d'ells el Rey; però no'l va conèixer per tal, sino que se va creure que era En Borrasca, aquell mateix amb-e qui havia passada sa nit i vençuts es lladres.

—¡Re cent mil dimonis cucarells! esclama tot

xalest. ¡Borrasca! ¡I tu per assí?... ¡Veyam si sempre mos toparem per tot!... ¡I saps que te fas ab gent grossa!

Mentres deya això, reparant sa cara que feyen aquells majors i es respecte amb-e que estaven davant En Borrasca, va veure que allò no era's cuyner des retgiment, sino el Rey, i va comprendre sa gran porcada que havia feta.

Va romandre sense paraula, tot empegueit, i tornà de mil colors.

Aquí el Rey s'hi acostà, tot amatent i rioler, i li diu, donantli un abràs:

—No som En Borrasca; som el Rey. Per que no'm tirs es pa de monició p'es cap, que massa m'ho mereixia, i per sa gran acció que has feta anit d'esveir aquella còva de lladres, que ningú era estat capaç de ferho, quedes anomenat General de mar i terra per tots es dies de sa vida.

Podeu fer contes aquell soldadet si hi degué romandre astorat i fora de sí.

Li vengué una esclator de cor, va rompre en plors i caygué de genoyons davant el Rey, demanantli perdó d'haverlo tractat ab tan poch respecte.

—Tot està perdonat; no hi penses pus, li va dir Sa Reyal Magestat.

¿Sabeu què va fer ell?

Se'n anà a ca-seva: trobà son pare i sa mare vius, se casà ab s'al·lota que havia festetjada abans de servir, i se'n ho menà tot a ca'l Rey, que'lze rebé ab sos brassos uberts; i visqueren i gaudiren una mala fi d'anys, fins que se moriren i els enterraren; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

UN PASTOR I UN MISSEER ⁽¹⁾

Això era un pastor que sempre demanava doblers a l'amo, i l'amo li deya:

—No'n tench.

—¿No'n teniu? arribà a dir es pastor. Ara hu veurem si'n tendreu.

Topa un mercader, li ven sa guarda, i cobra.

Se'n va a l'amo i li diu;

—Mirau, ja no importa que me'n doneu de doblers. Ja tench cobrada tota sa soldada.

—¿Què dius que faràs?

—Que la tench cobrada tota.

—Però ¿com pot ser això?

—Jo us ho diré. Com vos sempre me dèyeu que no teníeu doblers i jo'n 'via mester prou, he dit: qui té plats, pot fer tests. ¿Diu l'amo que no té doblers, i té sa guarda? Li vendré sa guarda, i així cobrarem.

—I l'has venuda? digué l'amo, tot trastornat.

—Com dos i dos fan quatre.

Com l'amo va veure que deya ver, se posa fet un dimoni.

Flastomava, renegava, feya potadetes, treya foch p'es caixals.

I la cosa no quedà assuixi.

Ell i es seu fiy apleguen es pastor, i li donen una planissada de mort, que's pensaven haver fet llarch.

Es pastor, així com pogué, se'n va a contarho a un misser, per que'l defensàs.

Es misser ey pensa una estona, i diu:

—Mira, gonyarem si fas lo que't diré.

—Diga.

—Idò tu, per mes que't pregunten i que't demanen, no has de donar altra contesta que fer ¡beee!, i ja voràs que't dirà de bé.

(1) M'ho contà l'amo Antoni Vicens Santandreu de So'n Garbeta (Manacor).

Duen sa questió an es tribunal, i s'hi presenten es misser i es pastor, i l'amo i es fiy de l'amo.

I es pastor, boca closa.

Es misser comensa es seu sementer contra l'amo i es seu fiy, que mereixien penjar perque havien atupat tant fort es pastor, que'l vien deixat per mort, i que per amunt i que per avall.

Es jutge se posa a preguntar es pastor, i pregunta de assí i pregunta d'allà, i es pastor que no mes responia:

—*¡Beee! ¡Beee!*

—¿Què serà assò? diu es jutge. I aquest homo que voldrà fer burla de mi?

—No senyor, diu es misser. Es que fou tan forta sa tupada, que ha perdut es con-

versar, i no mes li recorda lo que fan ses eueyes.

I aquí's polissó respongué mes fort i esquerdat:

—*¡Beee! ¡beee!*

—¡Basta! ¡basta! diu es jutge.

I condemna l'amo i es seu fiy en costes, que les hagneren de pagar un dobler demunt s'altre, i llavò sa guarda manco, per mes burla i afronta.

Es misser i es pastor se'n van tot xalests, es misser xarrant p'es colzos, i es pastor boca closa.

—Anem a ca-teva, diu es misser, i me donaràs lo que'm toca.

—*¡Beee!* va dir es pastor.

—Deixa anar es belar, que ja no és hora. Es pactes son que, si gonyàvem, mos haviem de partir es dobbers de sa guarda. Hem gonyat? Idò n'hi ha la mitat de meus.

—*¡Beee!* tornà fer es pastor.

—¡No'm vengues en xirimindengues ara tu! diu es misser, mes de mitx cremat. ¡Hala depressa a ca-teva! i ¡a fer partions! Cadascú que tenga lo que es seu.

—¡Beee! ¡beee! ¡beee! torna fer mes fort es pàstor. Què me'n direu?

Ell bé sucà ets ays es misser, bé recapitoletjà, bé li digué an es pastor, i le hi tornà dir, i l'acompanyà a ca-seva, i li feu amenasses, i li vâ moure un re-bumbori; però ell no'l va treure des ¡beee! an es pastor.

Es misser, tot cremat, se'n va a contarho an es jutge, i es jutge li digué:

—¿I que encara bela?

—¡Sí, senyor! respòn es misser, però bela de traydoria.

—Idò, digué's jutge, també hauràs de belar tu, però de bon de veres.

I es misser hagué de ferho així.

Per això deu esser que, quant un no ha pogut cobrar, diuen:

—Encara bela:

No hi ha remey: es qui estàn posats per donar conseys, s'hi han de mirar en so donarlos, si no volen que los surta qualche floronco com manco s'ho pensaràn, que los fassa veure estels de bell de dia.

Qui sembra carts, cuy espines.

UN GEPERUT I UN GIGANT ⁽¹⁾

Això era un gigant qui estava dins un grandióss pinar, i tots es qui s'hi acostaven, los se menjava mes que depressa.

Un homo no li bastava per un escura-dents.

(1) La'm contà N'Antoni *Garrit* de Sant Llorens *des Cardessar*.

Arribà que eren pocots es qui s'hi arrambassen devers aquell pinar.

Hi hagué un geperut, mes pòlissa que ses genetes, qui no menava por a Meco, que un dia va dir:

—Ara hu hem de veure si aquest gigant és tant com diuen.

Se'n va tot fenerós an aquell pinar, i ja és partit a tayar llenya per durse'n un bon feix.

Es gigant al punt se'n tem, i ab quatre bots ey va esser.

—¡Oy, geperut del dimoni! li diu agafantlo p'es gep. ¿I qui t'ha donada orde de robarme sa llenya?

—¿I ara? diu es geperut alsant es cap.

—¡Su ara! respòn es gigant. ¡Si no te'n vas com cent mil llamps, el te engrunaré an aquest gep amb una estreta i t'engoliré amb una xuclada!

—¿Sabeu què teniu vos? Llengo! diu es geperut, quadrantse davant es gigant.

An aquest li vengué de nou aquella sortida.

—¿I ara no veys, diu es geperut, que si m'arreveixin es gep, i vos pos ses mans demunt, no vos veuràn pus? Sobre tot, vos defiy a qualsevol cosa.

Es gigant no se'n poria avenir que li sortis d'aquella manera una mica d'homo com allò.

A la fi digué:

—No res, ¿i an-e què vols que mos provem?

—A qualsevol cosa! vos he dit, respòn es geperut, fent brassetjades.

Componen de provarse a botar.

Devora ells ey havia un pi de mes de cent pams d'alt, i es gigant diu:

—Botarem aquest pí.

Se fa cent passes enfora per pendre sa fua; pega envestida i salt, i bota aquell pinarro.

¡Figurauvos quin bot!

—Així mateix vos ne desfeys bé, diu es geperut. No res, ara me toca a mi; però primer vuy sebre sa mida d'aquest pí, perque segons quina mida tenga, en botaré nou o deu com aquest.

No li foren bons doblers an esgigant aquestes paraules, però ¡ben alerta a fer res coneixedor! i va dir:

—Voleu sa mida des pi? Aviat la tendreu.

S'abrassa a sa soca, la vincla a poch a poch.

Com es cucuyò des pi tocava casi en terra, es geperut s'hi aferra ben fort, dient:

—Ja sé quina mida té... ¡Amollau...!

Es gigant amolla, i es pi se redressa, figurauvos amb-e quina violència.

Ara poreu pensar que degué esser des geperut, que estava mes aferrat que una pegellida.

Ja hu crech que se'n anà per amunt. Ab sa cossa que pegà sa rama des pi des mateix alsarse, es geperudet botí a l'ayre com un coet, i per amunt i per amunt. Se'n anà a perdre de vista.

Es gigant no va momprendre sa jugada d'aquell atrexit, i figurantse que allò era un bot que havia pegat, esclama:

—¡El dimoni és aquest geperut per botar!

Al punt el me veu caure trecentes passes lluny.

¿Què me'n direu? Ell, la bona sort, va caure demunt un pi de rama molt espessa; tengué tranch d'embarriolarse ab ses branques i d'aferrars'hi, i així s'escapullà de sa grandiosa tomversa que anava a pegar, i que's seria fet una coca.

Sobre tot, ell pronte es gigant el va veure que devallava pe'sa soca, es mes descansat del mon.

Es gigant, cabey's drets, no s'aturava de dir:

—¡El dimoni és aquest geperut!

Com l'homo va esser en terra diu:

—¿Encara hi posau duptes de que vos guany, i no de poch?

Es gigant mes de mitx cremat i per sortir de aquells emblavins, com confiava de safalcarlo amb una altra cosa a on ell estava ben segur de guanyar, digué:

—No res, provemmos a siular.

—No som gayre siulador, diu es geperut, però no vos cregueu que'm don. No res, comensau.

Es gigant pega siulo, i hu va esser ferest!
El degueren sentir de tres hores lluny.

Va aixordar es geperut, que's pensava que li hauria foradat es cervell, lo mateix que si li haguessen passat un ferro per dins una oreya i le hi haguessen tret pe's'altra; però ¡ben alerta que hi anà a fer res coneixedor!

—Ja no sabeu siular mes? digué's revel·ler.

—¿Que trobes que no basta? esclamá's gegant.

—Vos feya mes siulador, respòn es balitre. Jo vos guanyaré de massa. I mirau, vos ho dich p'es vostro bé: si no vos tapau ses oreyes i ets uys amb un mocador fermat ben estret, estigau segur que ses oreyes vos esclataràn en sanch i ets uys vos botiràn.

—¿Què farem? diu es gigant.

—Lo que sentiu, respòn es balitre. Sobre tot, se-reu vos que'n dureu sa post an es forn.

Es gigant s'ho arribà a beure, i se deixà aclucar i tapar ses oreyes.

I ¿què fa's geperut?

Agafa un còdol com es puny, pega gisco tan fort com poguè i enfloca's còdol devers una oreya des gigant.

—¡Ay! digué aquest, duguents'hi sa mà. ¡Ay dich!... ¡Això no és manera de siular!

Amb una grapada se lleva's mocador, i vos assegura que en feya de espants, sense conèixer que era estada una pedra i no es siulo lo que li era arribat devers s'oreya.

—¡Ah idò! esclamá es

geperut.—¡Ja vos deya jo que siularia mes fort, i que vos guanyaria de massa...! No, i ara vos torn defiar a tirar enfora...

—¡Ja estich massa defiat! diu es gigant.

—¿Vol dir vos donau de tot? esclamá es geperut.

I tantes n'hi digué, que's gigant allargà's coll a una altra provatura, i aquesta va esser a veure qui tiraria mes enfora.

Es gigant, tot cremat, agafa una barrota de ferro que solia dur, de cent quintars; la branda una estona, la tira, i botí mil passes lluny.

Com les hagueren midades, es geperut diu:

—Ara me toca a mi.

Se posa mira que mira enfora.

—¿I ara què és tant de mirar? diu es gigant.

—¿Què ha d'esser? diu es geperut. ¿Veys aquella dona allà a s'entrellum?

Es gigant mira, y torna a mirar, i no afina res, i diu:

—No veig res.

—¿I que sou curt de vista? respòn aquell embuyós. No, i jo li destriy es cambuix i tot, i es nas, que és ben afavorit.

—Bé, i ¿de què afretura aquesta dona, ara? diu es gigant.

—Que me roba ses taronges d'un taronjal que tench, i ara li tiraré aquesta barrota: en faré una coca, i així no me'n robarà pus de taronges.

—I allà tan enfora tirareu sa barrota? pregunta's gigant.

—I depressa!

—I jo l'he d'anar a dur?

—¡Ves si hi aniré jo! Qui ha menester foch, ab sos dits lo cerca.

—Idò deixaula estar sa barrota meua. Tirauli una altra cosa.

—No, ell ha de esser ab sa barrota que l'he de engrunar an aquella polissona. ¡N'hi donaràn de robarme ses taronges!

Es gigant abans de pus raons i acovardat de tot, va dir que se donava, i que li era precis anarse'n a enllestir altres feynes.

Se posa sa barrota dalt es coll, i prengué es bohiot cap a ses cases.

No vos dich res es geperut si estigué ben content, porque ja no sabia com sortirne d'aquella provatura si es gigant no s'hagués cregut que anava a tirarli sa barrota tant lluny.

Què me'n direu?

Ell es geperut era tan agosarat i atrevit, que seguí anant an aquell pinar a durse'n llenya, tota sa que havia mester per la casa, i es gigant ¡ben alerta a dirli *com va la vida!*

En veure'l, voltava, per no esserhi de mes.

I, si nò son morts, son vius, i al cel mos vegem tots plegats.

Amén.

ES CONSEYS DEL REY SALOMÓ ⁽¹⁾

Això era un homo que li deyen Toniel·lo. No tenia mes bens coneguts que sa dona, un infantó qui mamava, es nou pams an es fossar i es seus brassos, que feyen feyna com n'hi donaven, que no era sempre; i a forsa de treure es biaixos i de fer s'aviona, li venia tant just tant just porer menjar.

S'arribà a cansar de fer dijunis i d'anar ab sa pell de sa panxa aferrada a s'esquena, i compòn ab sa dona d'anarse'n ell an el Rey a veure si'l pendria per criat i si poria fer una mica de reconet per quant serien veys; i, mentres tant, ella ja s'enginyaria d'un vent o d'altre.

S'en va a ca'l Rey, que a les hores era Salomó, i el prengueren per criat, i prou bon servici que feya, perque era molt llevent i xaravel·lo, i tothom estava agradat d'ell.

A's cap de vint anys li entrà s'anyoransa de sa dona i de s'infant i de ca-seva, i un dia agafa'l rey Salomó, i li diu:

—Senyor Rey, si a Vossa Real Magestat no li ha de sebre greu, m'en aniria a ca-meva, suposat de que fa vint anys que no hi som estat, i no he vista sa dona pus ni aquell infantó que vaig deixar.

—Trop que has pensat bé, diu el Rey, encara que'm sap greu haver de pendre un altre criat, perque no me agraden gayre ses cares noves. No res; ves an es Majordom, i passareu contes i te pagarà.

Passaren contes, i ses soldades des vint anys pujaren tres milia lliures, que cobrà aquell criat en dobles de vint en pesa.

L'homo, com les se va haver embutxacades, pensà i digué:

(1) La me contaren el sen Miquel Martí, *Recó*, de Manacor; Madó *Vicensa*, de Pollensa; i D.ª Maria Mascaró i Reus, de Campanet.

—¡I jo ara m'en tench d'anar de ca'l Rey Salomó sensa demanarli cap consej, allà ont venen de tot lo món a demanarn'hi, de tan sabut que és? M'en hi vaig ara mateix.

Fet i dit, s'en hi va i diu:

—Senyor Rey, a veure si me dona un consej Vossa Real Magestat, que en dona tants.

—Entre la paga, diu Salomó.

—I quina paga vol?

—Mil lliures.

—¿Mil lliures? Serà saladet, però ¡venga!

—Idò, va dir Salomó, *no deixes may ses carreres veyes pe'ses novelles.*

En Toniell-lo va monyir ses mil lliures, i se destira d'aquesta:

—Senyor Rey, ¡venga un altre consej!

—Entre la paga, diu Salomó.

—¿Quina ha d'esser la paga?

—Altres mil lliures.

—Idò venga, diu es criat.

—Idò veus, diu Salomó: *no te poses may allà ont no't demanen.*

En Toniello, *dany, dany*, monyi ses altres mil lliures, i enfloca aquesta altra:

—Senyor Rey, ell sa pell ja és des llop; vuy un altre consey, enque haja de romandre eczenet.

—Haurás d'afluixar ses mil lliures que't queden.

—Valestassi, diu ell, i venga s'altre consey.

Entrega ses mil lliures que li quedaven, i Salomó diu:

—Idò mira: *may fasses res que no hi hages pensat tres vegades*.

En Toniello aquí esclamá:

—Sobre tot, ara ja m'en puch anar, i ben lleuger de bossa, i sensa por de lladres. No res, Senyor Rey, que estiga bonet! i, si no mos tornam veure aquí baix, que mos vegem a la Glori.

—Amèn, diu Salomó, però espera una micoya, que no vuy que t'en vages mans buydes. Te donaré una panada, i no l'has de xapar fins es dia que te penses tenir mes alegria.

El Rey li treu sa panada, i l'homo la pren, i ja es partit de d'allà, cap a ca-seva.

Camina caminarás, a un entreforch des cami li surt un homo que s'aplegá amb ell, i digué que havia nom Panello, que venia de cobrar sa dot de sa dona, cinch centes lliures, que el feyen anar peus alts ferm.

Troben una dressera, i En Panello diu:

—¿Que no l'hem de pendre? L'han trobada no fa gayre, i avensen una cosa grossa.

En Toniello aquí s'atura, i pensá:

—¡Salomó m'ha donat de consey de que *no deix may ses carreres veyes pe'ses novelles*, i m'ha costat mil lliuretes, com qui no diu res! ¿i ara no haverme'n de servir? ¡No será per avuy!...

—Mirau, diu an En Panello: jo no hi vaig pe'sa dressera, sino p'es cami vey.

—¡Ja hu sou beneyt! diu aquell. No res, si no hi veniu, ja vos esperaré a s'altre cap de sa dressera.

—¡Idò fins allà, i que Deu vos quart!

En Panel·lo sols no va respodre *Amèn*, tan brui-xat anava ab sa dressera. I de d'allà, i En Toniell·lo p'es camí vey, *tris-tras, tris-tras*, i mira qui mira cap envant a veure si colombrava en Panel·lo que ja l'esperás a sa vorera des camí.

A's cap d'una hora troba un caminoy, que li assemblá s'altre cap d'aquella dressera, però 's companyó no hi va esser.

Espera un poch a veure si hi compareixeria, i res, ni blanch ni negre.

—¡Saps que havia d'haver tengut cap denou! pensà ell.

Per treurerse es gat des sach, pren aquell caminoy; des cap d'una estoneta comensa a sentir ays i gemechs ben esglayosos i flastomies, i a la fi m'afina En Panel·lo, que s'en venia de la banda de la banda.

—¿I què és estat això? li demana, d'un tros enfora. ¿Què heu tengut res de nou?

—¡Ay! ¡ay! ¡ay! deya aquell, ¡som mort i camín! ¡Mal m'hagués tocat un... s'hora mateixa que he deixat es camí pe'sa dressera!... ¡Afollat i *destrovi*t per tota la vida!...

—Però ¿què és estat? deya En Toniell·lo.

—¿Què ha d'esser estat! respòn aquell. Que m'és sortit un homo amb un garrot ben esporgat; i, sense que jo li hagués demanades denoves ni dit res, ja és partit a bestreure'm amb aquell companatge; i m'ha donades mes garrotades que no donen a cap ase de llenyater, i ¡ventura de ses meves cames, que son estades mes falagueres que ses seves, i no m'ha pogut seguir! Jo vos assegur que me pegava ab sos talons pe'ses anques. Fins que m'ha arribat ha pegat, i no s'aturava de dir:—¡Ah gran polissó! ¡Ey ha es camí assí prop, que el feren aposta per passarhi, i m'heu de venir a trispoletjar sa meva terra i a fer camins nous per avensar unes quantes passes! ¡O el dimoni m'en durà, o jo vos he de fer fogir ses ganes de passarhi per aquesta dressera...!

—¿Vol dir era l'amo d'allò? diu En Toniell·lo.

—¡Vaja si hu era! ¡Ja hu saben sa meva espina-da i ses costelles i es clotell i ses anques...!

—¿I que vos ha ensatat?

—¿Ensatat? Capolat. Sobre tot, no sé com li som fuyt! És estat que Deu eu ha volgut i no pus! ¡I no és estat això lo mes ferest encara!

—¿Què me deys? esclama En Toniell-lo. ¿Encara vos n'han succeides d'altres de mes grosses?

—Sí, diu En Panel-lo. Figurausvos que com ja era escàpol d'aquell dimoni, abans de ses docentes passes, ¡zas! de derrera un claperot me surten dos bandetjats, i m'apunten un trabuch per hom an es pits, dient:—¡Es *dobbés* o la vida!—Jo venia de cobrar sa dot de sa dona, cinchcentes lliures, i no he tengut altre remey que escopirles per no colar la vida...

I assi En Panel-lo tornà esser partit a flastomar, tirant llamps forcats i pesta cernuda i gota coral a s'hora que prengué sa dressera; però ni se decantaven es cops i fibladissa de ses costelles, espinada, anques i clotell, ni tornaven ses cinchcentes lliures...

I En Toniell-lo que no s'aturava de dir:

—¡Re-cent mil querns de cavayons de dimonis botetxos, si Salomó no'm dona aquell consej, i jo no'l seguesch! ¿Què seria estat d'aquesta esqueneta meva i de ses tres milia lliures? Es ver que les té el Rey Salomó; però jo tench es conseys i... s'esquena sana i ses costelles condretes i es clotell enderch i s'espinada que *marxa*.

Qui no pogué *marxar*, foren ses comes d'En Panel-lo, que se segaren, i s'hagué d'ageure de panxa, perquè ni d'esquena ni assegut ni agotzonat no poria aguantar.

En Toniell-lo estigué una estona amb ell, i, veient que no tenia res espenyat i que allò li passaria, seguí'l seu camí, perquè encara li faltaven un parey de dies per arribar an es seu poble.

Camina caminaràs, li vé sa nit demunt, i afina un llumet.

S'hi acosta, i foren unes cases. S'arramba a ses portes, i toch-toch.

—¿Qui és? cridaren de dedins.

—¡Un pobre pelegrí, que demana posada per aquesta santa nit! diu En Toniell-lo.

S'obrin aquelles portes, i En Toniell-lo me troba quatre o cinch homos que en desxuyaven un, i ja li havien tayat es cap i ses cames, i les tenien penjades a una estaca, degotant sanch.

I aquelles parets tot eu eren estaques ab caps i cames i costellams d'homo que feyen feredat.

An En Toniell-lo ja li sabia greu haver tocat. Ses cames li tornaven arrera, però entrà així mateix perquè considerà que encara seria pitjor fogir.

—Ave Maria *Porissima*, va dir.

Aquells no li tornaren resposta.

—Poreu seure o anar dins sa cuyna, a escaufarvos, li digué un d'aquells, qui com que fos l'amo.

En Toniell-lo s'en entrà dins sa cuyna, a on també trobà ses parets plenes de cames, caps, brassos i costellams d'homo.

S'asseu a un recó. Tenia es cabeys arrissats, es cor li feya *tech-tech*, tremolava com una fuya de poll, no hi veyia de cap bolla.

Aquells dins un poch entren dins sa cuyna, s'asseven devora's foch, conversa qui conversa de coses qualsevols.

An En Tonel·lo li venien unes ganes ferestes de demanarlos clarícies sobre aquells pengeroys de ses parets; però, esquiu com anava de sa passada d'En Panel·lo, li venia a la memòria es segón consej del rey Salomó: *No te poses may allà ont no't demanen*; i l'homo acopava sa boca, i deya amb ell mateix:

—¡Alerta, mosques!

Aquells arribaren a demanarli de noves i a ferli preguntes d'assi i d'allà. Ell responia a totes, però ¡ben alerta a allargarse gens ni a demanar res de tota aquella feristea d'allà dins!

El convidaren a sopar, i fins i tot li donaren un llensol per anar a geure an es sostre.

Lo endemà s'aixeca, torna es llensol, el conviden a berenar, i aquells xerra qui xerra; però ell ¡ben alerta a demanar res de aquella partida de caps, cames, brassos i costellams penjats! i no és que no n'hi venguessen ganes; però es consej del rey Salomó ne li deixava obrir sa boca per fer cap pregunta.

Com va haver berenat, que se despedia de l'amo i li donava les gràcies d'haverlo deixat romandre, l'amo se posa sa mà a sa butxaca, se treu un quern de dobles de vint, i li diu, molt aixut:

—Jau això, i no m'ho refueu. Coranta anys fa que som assi, i molts en son passats d'homos, però cap com vos. Com vaig entrar amo d'aquesta casa, passava gent per assi, i a tothom 'via de donar sa patent de tot quant veyen an aquesta casa, fins que vaig fer sa promesa de desxuyar qualsevol que s'en vengués a aficarse en ses meves coses, sense demanarlehi. En vengué un, s'hi aficà, i desxuyat tot d'una, i escorterat, i es corters penjats a una estaca. S'en entrega un altre, i tot d'una ja va esser a de-

manar:—¿I què és això? ¿Com és que hu teniu assi? —Ara t'ho direm, deym noltros; i dins! mitja hora ja va esser trossos fets i penjats an es costat d'aquells altres. De llavò ensà tots es qui s'aturaren, volgueren sebre què eren aquests caps, brassos, comes i costellams, i tots los desxuyàrem, i penjats los tenim an aquestes parets. Si vos fósseu estat tan demanador com ells, a l'hora d'ara estaríeu així com ells estàn. Com heu callat i mirat i no vos sou posat allà on no vos demanaven, per això sortiu d'aquí dins sencer i escàpol, i vos don aquest quern de dobles de vint per passar es camí que vos manca; i, si no vos basten, digauho, i vos ne daré mes.

En Toniell-lo estava ab sos cabey's drets sentint i veent allò; i, per por de no esserhi de mes, se posava ses dobles de vint dins sa butxaca, i, demostrantse molt agrait, tocà el corn, i de d'allà.

—¡Re cent mil milions de senayes de nius verts! deya ell, fentse enfora d'aquella casa. ¡De bones me som escapullat! ¡Ves si jo bat boca per demanar res, tantes de ganes com m'en venien! ¡Ay, si no és p'es consey del rey Salomó! ¡A les hores estaria desxuyat, escorterat i penjats es meus bossins an aquelles parets! ¡Beneida una i mil vegades s'hora que vaig demanar aquells conseys! ¡Mil lliuretes me costà cada un; però sa vida val molt mes que tots es diners del món, i aquells conseys ja la m'han salvada dues vegades! ¡Alerta, idò, a *desoblidarlos* gens may, que hi va sa pell des dies feners i... des diumenges.

I l'homo prengué aquest cap de fil, i vos assegura que en debanà a voler, rebotint d'aviat que s'en anava per esser prest a ca-seva; i s'ànsia que tenia, que sa dona i s'infant no fossen morts.

Atravessant un poble, veu un homo que venia escopetes i n'hi compra una per un cas de casos que l'envestissen o hagués d'envestir, i mes ab so quern de dobles de vint que duya.

Carregat ab s'escopetota, arriba fosca negra an

es seu poble, i s'en va tot dret a ca-seva. Troba tancat; mira p'es forat de sa clau, i veu sa seva dona, qui sopava amb un capellà. Tot d'una li vengué s'idea dolenta, i anava a alsar ses barres a s'escopeta i desparar a tots dos.

Com ja apuntava, sent una ponyida dins es seu cor, que li diu:

—¿I ara, què vas a fer? ¿Assetsuaixí despararies? ¿No't donà Salomó de consej que *abans de fer una cosa, ey has de pensar tres vegades?*... Me convé en-

trar, i veure primer què és això, i sempre som a temps a desparar, si es joch juga brut.

Abaixa ses barres a s'escopeta, la se penja a s'espalla, i *toch-toch* a ses portes.

Sa dona li obri, i, com el me veu, el se mira fit a fit de dalt abaix.

El coneix, pega crit i s'aferra per ell, plorant i dient an aquell capellà:

—¡Fill meu, això es ton pare! ¡Aplegali mans!

En Toniell-lo romangué come de pedra; no sabia que li passava.

—¡Això és aquell infant que'm deixares! li diu sa dona. Deu m'ha assistida, l'he pogut sostenir a ses escoles, ha preses ses derreres Ordes, i demà diu Missa Nova.

Aquí s'abrassaren tots tres, plorant d'alegria; però es qui plorava mes, era En Toniell-lo, beneint s'hora que demanà es tres conseys an el rey Salomó, i dant per ben gastades ses tres milia lliures que li costaren, i contà a sa dona i an es seu fiy tot lo que li havia succeït.

Lo endemà es seu fiy digué Missa Nova. Com acabaven de dinar, se treu aquella panada que Salomó li havia donada per que l'ensatàs es dia que tengués mes alegria.

—Es avuy, digué, que mos toca xaparla. Ja no en tendré cap pus d'alegria com aquesta ni d'un bon tros!

Xapa sa panada, i ¿què m'en direu? Ell de dins ey hagué ses tres milia lliures que havia pagades des tres conseys del rey Salomó.

Tant En Toniell, com sa dona, com es seu fiy, se pensaven perdre es coneixement de tanta d'alegria com tenien, i no s'aturaven de donar gràcies a Deu ab tota sa seva ànima. I així visqueren fins... que se moriren.

I, qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

MESTRE JAUME FIGUERETA ⁽¹⁾

Això era un fuster de la Ciutat de Mallorca, que estava an es carrer *des Sol*, tan afectat d'alsar es colzo i ferse rues an es clotell, que quant no duya mitja meula, era que la duya sencera.

Ets amichs seus, per escalivarlo, un vespre que el trobaren gat com una sopa i estès davant es portal d'una taverna, li afayten es cap, li encitronen un vestit de frare, i el traginen an es convent de Sant Francesch.

Toch-toch a sa portassa, els obri fra-porter, i li diuen:

—Vetassí aqueix frare que hem trobat estès a's mitx des carrer, que deu haver tengut qualche de-nou.

(1) La'm contà la Excma. senyora donya Josepa Ripoll de Sampol.

Fra-porter el se mira ben arreu, i diu:

—Germanets, ¡ell jo no'l coneix! Lo que vos puch assegurar per cosa certa, que no és nostre.

—Idò serà de qualque poble o de fora-Mallorca, digueren aquells. Sobre tot, és un frare i lo regular és que vosses reverencis l'acobitien... ¡A veure aont voleu que el deixem!

Fra-porter elze mena a una cel·la buyda; m'hi deixen es gat, i ¡bona nit, bona nit!

Lo endemà demati fra-porter conta an el pare Guardià d'aquell que els havien duyt en sa nit.

Ey van a veure'l, i bè el se miraren, però no el pogueren conèixer.

Per paga el pobre encara no'l'via *escorxat* de tot, i no hi havia qui en tregués sentència.

El P. Guardià tenia mal a-pler ferm aquell hoste desconegut, i va resoldre de fer passar per dins aquella cel·la tota la Comunitat a veure si n'hi hauria cap que'l conegués.

A-les-hores Mestre Jaume ja havia *escorxat es moix*, i ja és partit, mira qui mira entorn seu, aquelles parets, aquell llit, i, sobre tot, aquell vestit que duya; i no s'en poria avenir ni se'n sabia donar conte.

—¡Com es vernedissim! deya ell. ¿I què serà assò?... ¿i aont me trob?... ¿estich despert o somiy?... ¿Què dimoni serà estat?

Ell li entrà tal retgiró, que no tenia eyma mes que de mirar i pauparse, i no s'aturava de dir:

—Però bé, ¿som jo o som un altre? ¿aont som? ¿qui m'ha duyt assí dins? ¿qui m'ha ensacat dins aquest vestit?

Amb això entra'l P. Guardià dins sa cel·la, i se posen a entrar frares i mes frares.

Se plantaven davant es llit; clavaven sa vista an aquell que hi geya, i tots acabaven per dir:

—Ni'l coneix ni sé qui és.

—Ni jo tampoch.

—Ni jo tampoch.

I tots, fins es derrer, digueren lo mateix.

Com va esser passada tota la Comunitat, el Pare Guardià, apurat de tot, s'acosta an es llit i ab veu solemne diu an aquell desconegut, que badava uns uys com uns salers, tot esglayat:

—Germà, li demàn de part de Deu que'm diga qui és vostè.

Mestre Jaume, mes retgirat que un cuch, va respondre, tot tremolant:

—An es carrer *des Sol* ey solia haver un fuster que nomia Mestre Jaume Figuereta. Anau a ca-seua, si voleu, a veure si hi és Mestre Jaume. Si no hi és, som jo. Ara si hi és, ¡que'm pengem si jo sé qui som!

Anaren a ca-mestre Jaume a veure si hi era, i sa dona les va dir que no havia comparegut de tota sa nit, ni'n sabia mè ni perdiu.

Així aclariren que aquell *frare* no era tal frare, sinó Mestre Juame Figuereta des carrer *des Sol*.

I li servi per vegada a Mestre Jaume aquella festa: no s'acostà may a cap taverna ni'n tastà pus de *blanch* ni de *negre*, en no esser que es metge le hi ordenàs per medicina.

Mes valgué així.

ES JAY DE SA BARRAQUETA ⁽¹⁾

AN aquell temps que

hi havia un Rey
que parava faves,
y li queyen ses baves
adins un ribell,

ey havia també un homonet vey que tot-hom li deya
es Jay de sa barraqueta perque vivia dins una, dalt
un turó.

Era tan mal sofrit i rabiós, que ningú li poria
demanar de noves, i ses dones deyen an es nins
quant ploraven:

—Si no calles, te duré an es *Jay de sa barraque-*
ta, que fa saim d'ets al·lots grassos i aygo-cuyta des
magres.

I es nins callaven, perque s'estimaven mes viu-
re que caure en mans d'aquell *jay*.

A-les-hores el Bon Jesús i Sant Pere anaven p'el
mon.

Un cap-vespre, camina caminaràs, sa nit los
agafa devora *sa barraqueta*, veren *es Jay* que aple-
gava quatre buscays per coure es sopar, i tengueren
aquestes:

—Alabat sia Deu.

—Per a sempre.

—Bon vespre que Deu mos do.

—Serà bo, si Deu ho vol.

—¿No mos darieu posada per aquesta santa nit?

—Si vos aconortau de geure en terra.

—Deixau córrer s'ansi per noltros.

—Idò no'n parlem pus.

El Bon Jesús i Sant Pere entraren dins sa barra-
ca; *es Jay* encalentí un poch d'escudella recaufada

(1) La'm contà ma mare, al cel siga.

que li era romasa el mit-dia, posà taula, i no tregué mes que un roegó de pa, mes rostit que un test de teula.

—¿Que no hem de fer sopes? demanà el Bon Jesús.

—Ell ja hu veys; no hi ha pus pa.

—Feys sopes, no temeu, digué el Bon Jesús; i *es Jay* se posa a llescar es trosset de pa d'ordi, i com mes anava, mes llesques feya.

I *es Jay* que desiara deya.

—¡Ell el Bon Jesús mos hi dona la mayna!

El sen-demà, quant es sol comensava a guaytar pe' s'entrelluu de levant, el Bon Jesús i Sant Pere estaven de partida.

El Bon Jesús crida *es Jay* i li diu:

—Vaja, padrinet, ja que mos heu tractats tan bé, demanau un do.

—Demanau la Glori, digué tot d'una Sant Pere, baixet baixet.

—No vaig de gloris, respongué *es Jay*. ¿Sabeu quin do vuy jo? Que qui *púgiga* demunt aquesta perera, no puga devallar fins que jo hu diga.

—Concedit; demanaune un altre.

—Idò que *ténguiga*...

—Demanau la Glori, tornà dir Sant Pere, mes de mitx enfadat.

—'Xaume fer, si voleu, respongué *es Jay*, també fent mala cara ferm. Idò s'altre do que vuy, que amb aquestes cartes no puga perdre may.

I mostrava unes cartes ab mitx dit d'engrut.

—Concedit; ¿voleu res pus? digué el Bon Jesús.

—¡Demanau la Glori, carabassench! s'esclamà Sant Pere, ja fora d'ell mateix.

—Si m'ho 'guesseu dit an assò com jo estava a la flor del mon, ja tendrieu es morros esclafats, digué 's *Jay* ab sos uys que li espietjaven. Agafa un serró que tenia su devora, i dirigintse an el Bon Jesús, va dir:

—S'altre do que vuy, que qui's pòsiga dins aquest serró, no'n puga sortir fins que jo hu diré.

—Concedit, digué el Bon Jesús.

I ell i Sant Pere prengueren ets atapins, i... de d'allà s'és dit.

Ja feya vuytanta anys que *es Jay de sa barraqueta* rossegava p'el mon, i no se moria.

Un dematí de cop i boley s'hi presenta la Mort i li entima, sense mesclar mes cerimònies:

—¡Ola! jayet, anem ab mi.

Es Jay la se mirà un poch de dalt a baix, i diu:

—Anem! si no és a cap part dolenta.

—Feys via, feys via.

—¡Que tanta de frissor! Fins a mitja nit serà d'avuy... I escolta ¿que no t'agraden ses peres?

—Així mateix.

—Idò puja demunt aquesta perera, i menje 'n fins que'n vulgues; i jo aniré a fer sa trossetleta.

—*Espediu*, i ferem via.

La Mort puja demunt sa perera, i menja qui menja peres, fins que les se tocà ab so dit; però, quant volgué devallar, no pogué, perque *es Jay* no s'en volia anar amb ella, i s'estimava mes capllevar per aqueix mon que morirse; i la pobre que tirava llamps i pestes com si tot eu hagués volgut encendre.

I an *es Jay* li vengué an es cap ferlehi estar molt de temps; i passaren anys i anys, i la mort demunt sa perera sense porer matar nigú.

Si qualque fosser eu sab, li feya ballar s'encenay

an *es Jayet*, perque la gent no's moria, i ells no guanyaven res.

Arribà un dia que la Mort, avorrida d'estar demunt sa perera, digué an *es Jay*:

—Amollaume. i no vos diré res.

—¿I hu dius de bo?

—Paraula d'homo.

—Tu no hu éts.

—Si vos toch, que'm tiren d'una passa.

—Idò, *vete'n*; i si'n vols pus de peres, ja tornaràs.

—No vaig de peres, no.

I de llavò ensà, un qui no va de res, diu que *no va de peres*.

La Mort tot d'una que pogué escapar-se... ¡cames me valguen!... a donar part an el dimoni, que estava mes cremat que un diner de mistos; que així com ningú se moria, no entrava cap condemnat a Infern.

Quant En Banyeta-verda sabé es pas, remenant sa coa, deya:

—¡Xelme fer a conte meu an aquest bergant!

Era un decapvespre d'ivern que no s'aturava de brusquinetjar, i *es Jay* s'escaufava dins sa barraca.

El Dimoni, carregat ab dues ànimes i banyat fins a sa pell, s'hi presenta; i tengueren aquestes:

—Ola, Banyeta-verda, ¿què és estat?

—Homo, ¿què ha d'esser estat? Jo m'en venia tot just per dins es goret d'assi baix amb aquestes dues, que eren d'un taverner i d'un contrabandista, i mos ha aplegats aquesta barrumbada i som vengut a arreconarme.

—Bé, bé; estich content. Acoste't i t'escaufaràs un poch; bé que assò es cosa que un de voltros sempre n'és servit.

I el Dimoni s'hi acostà.

—¿I si fèyem un escambri? li digué; i al manco un *homo* (!) mataria el temps.

—Ja hu has dit! No, i jo tench unes cartes!... ¿I què hem de jugar?

—Una ànima d'aquestes i sa teva.

—I tu, segons veig, poses tot es teu cabal amb ànimes.

—Cadascú viu ab s'art que pren.

—Vaja idò, jugarem així com tu has dit, s'esclamà, perque sabia que no poria perdre; i ja hu crech que *es Jay*, una derrera s'altra, guanyà an *En Tibo* ses dues ànimes, que d'alegria i goig botaven.

Llavò *En Coarrut* digué que no era pas de cristians no pagarli *es beure*. Perque s'estornell se feya aquesta raó:

—Per anar a sa taverna hem de passar *es torrent*, que ara corre. Si en passar no tench sort de capficar aquest *Jay* dins s'aygo, estich perdut.. ¡perque ell és el reverent dimoni! A mi i tot, que estich tan alerta, la m'ha feta.

Es jay ey convengué ab so anar a pegar un glop; però tengué s'advertit de posarse es serró dins sa faldriguera.

Quant foren an *es torrent*, *En Tibo* volia fer passar *es Jayet* davant; i *es Jay*, que li afinà la tela, va dir amb ell mateix.

—¡No m'haurás per aquest cayre! i feu aquesta raó:

—¡*Uey!* estimat, tu no vas bé. Lo que't convé mes, es posarte dins aquest serró, i jo et passaré a s'esquena, i no et banyarás ni un pel. Perque tu, avesat a viure dins es foch, ab sa banyadura d'avuy i ara que passasses aquest torrent amb aygo fins a sa cinta, perillaria aplegar una pipida que fesses cuyro; i ¡veyèsque seria el mon, i sobre tot l'infern, sense tu!

Ell el Dimoni després d'aquestes raons, *aspergiant* mes que un carreter, no tengué altre remey que posars'hi dins es serró.

Per mi era arribat a ses botelles des taverner quant s'en va dur sa seua ànima.

Tot d'una que *es Jay* tengué *En Tibo* dins es serró, diu:—Ja t'hi tench,— i toca soletes cap a ca un ferrer molt amich seu.

—Donaume una calda an aquest serró, diu an es mestre, i jo tendré.

El posen demunt s'encruya; quatre o cinch mos-sos agafen un may perhom, i toch vé i toch va, *tum-tutum-tum-tu-tutum*; i pegaren fins que tengueren alè.

Llavò *es Jay* obri es serró, i el Dimoni, sense voler sebre qui l'havia encalsada, com cent mil llamps, cap a l'infern! i tots los circumstants, fent es fetge de riayes, que deyen:

—Ja tornarás, si'n vols una altra.

Es Jay pegà cap a sa barraca fent aquesta raó:

—Lo que's diu ara será ferest; ni la Mort ni el Dimoni em diràn com va la vida;... ja porà esser que rosseguem molts d'anys per aquest mon!

En passaren molts, però molts d'anys.

Es Jay de sa barraqueta ja n'havia doblegats cent, i cansat de viure, s'esclamà:

—Ja hu será blau es fester, si assò no muda!... ¿I que tench d'emperiolar tant de temps p'el mon, jo?... No res, anem an el cel a veure si mos volen.

I camina caminaràs per deserts i boschs, atravessant muntanyes i comellars i enfilantse per penyals i cucuyes, arriba an el cel. Troba ubert, s'en hi entra es mes descansat del món, veu el Bon-Jesús, i s'en hi va a ferli una xicotina.

—¡Està! digué el Rey de cels i terra.

—Aposta som vengut per estar, respongué *es Jay*, i se va asseure.

Però al punt tot ho desbaratava, i sempre feya riure la gent; i en el cel no hi havia qui s'hi oís.

El Bon Jesús, com va veure aquest desveri, s'esclamà:

—Pere, treu defora aquest desbaratat; que el cel no es lloch de fer trifulga.

I Sant Pere entaferra clotellada an *es Jay*, i l'envià a fregir ous de lloca.

—¡En el cel m'engeguen, i a l'infern me pregunten!... a l'infern m'en vaig, digué *es Jay* quant va veure que li donaven ses portes p'ets uys; i camina caminaràs per turons, garrigues i fondals, dins una vall fonda destrià sa boca d'una covota que feya fum i fum.

—Assí deu esser l'infern, digué, i s'hi acosta. Entra, se topa amb una portassa, i *toch-toch*; i una veu esquerdada que li respòn:

—¿Qui és?

—*Es Jay de sa barraqueta.*

—¡¡¡Posau barres, que no entr'!!!

—Si no obriu, esbuch ses portes.

I, encara no li varen haver ubert, com un enfilay de dimonis i dimonieus ab tions de foch ja s'hi varen esser afuats.

—¡Anau alerta, que poríeu cremar un homo! digué *es Jay* tot xalest, i los demaná:

—I l'amo vostro, aont és?

Es dimonis, quant veren allò, tiren es tions; i entre dents les escapaven aquestes paraules:

—Ell aquest bergant no és com ets altres.... ¿I què deu cercar per assí? Ets altres que venen del món, venen mes coa baixa.

Vuyt dies eren passats, i *es Jay de sa barraqueta* sortia d'infern.

Aquells paratges no li agradaven, i resolgué tocar el dos altra vegada cap al cel.

Tan aviat tancaren es dimonis quant el veren que sortia, que li enganxaren un pelleringo des calsons; i ell tot enfadat los digué:

—¡El dimoni qui hi habit ab voltros!... ¿no sabreu tenir un poch mes de mirament ab ses coses?... ¡quin marinatge, Senyor!...

Quant arribava an el cel, Sant Pere guaytava per un finestró, i d'un tros enfora li digué an *es Jay*:

—¡Ah, traydor!... No m'enganareu, no, aquesta vegada!... Haguésseu demanada la Glori, i vos deixaria entrar.

—¿I si vos donava dues ànimes?...

—Ell En Pau eu digué que qui salvava una ànima, feya escàpola sa seua; però... no res, aniré a demanarho an el Bon Jesús, veam què hi diu.

Poch després *es Jay de sa barraqueta* anava a dur ses dues ànimes, sa des taverner i sa des con-

trabandista, perque li havien concedit lo que demanava.

e-hi! Quant tornà, ab ses dues ànimes, Sant Pere li obri, ey'entra, i encara hi és si no ha tornat sortir.

I sa rondaya ja està acabada... I qui no hu vol creure, que hu vaja a cercar.

ES POU DE SA LLUNA ⁽¹⁾

Això era un Rey que tenia tres fies: sa major nomia Ayna, sa segona Maria, i sa derrera Catalina.

I patien d'un trebay, que'n pateixen casi totes ses dones: que volien esser mes garrides que no eren. Eren totes prou ben carades i galanxones de tot es còs; però encara hu haurien volgut esser mes.

Cerca qui cerca qualque remey per tornar mes garrides, topen un dia una fada, i ja la me tenen enrevoltada, i jhala a demanarli com s'ho haurien de fer per tornar mes garrides!

Aquella fada elze clava la vista i les diu:

—¿I que no sou fies del Rey, voltros?

—Sí-fa, diuen elles.

Idò, diu sa fada, anau an *es pou de sa lluna*, treys un poal d'aygo, vos rentau de cap a peus de aquella aygo, i ja veureu que vos anirà de bé!

Aquelles tres bergantelles va esser lo mateix que si haguessen tengut foch dins ses sabates: piquen de talons cap an *es pou de sa lluna*, treuen un poal d'aygo, se renten d'aquella aygo; i en lloch de tornar mes garrides, tornen tres pedres.

Aquella fada els havia seguits es passos, arriba derrera elles an *es pou de sa lluna*, agafa aquelles tres pedres i les tira dins *es pou*, i fuig com la bala.

(1) La'm contà dona Catalina Font i Oliver, de Sineu.

Era que tenia malícia del Rey perque duya molt ab vençó ses fades, de por que les menava de que no n'hi fessen qualcuna a ell o a gent seua.

I en va esser servit, el pobre. Poreu fer contes com se degué posar el Rey, com va veure que ses seues tres fies no compareixien.

I passà un dia i en passaren dos i tres, i passà una setmana i una altra setmana i un mes, i ses tres fies del Rey fora comparèixer.

El Rey i la Reyna estaven desesperats, com és natural, i s'escabeyaven, pegaven ab so cap per ses parets, se pensaven tornar boigs.

A la fi el Rey fa unes dictes que es fadrí que trobaria ses tres fies seues se casaria amb una d'elles i seria s'hereu de la Corona.

No vos dich res es fadrinel·los si se desxondirien fort i si serien partits a cercar aquelles bones de fies del Rey per aplegar-se ab sa mes garrida i esser reys. No és gens de estranyar que molts n'anassen delictuosos i que en tenguessen unes ganes rabioses.

Cerca qui cerca tots es fadrins des reynat ses tres fies del Rey, en-lloch les trobaven ni negú en sabia mè ni perdiu.

Entre aqueys que cercaven, ey havia tres germans, d'una casa de ses mes pobres, i un nomia Pere, s'altre Pau i es derrer Bernat.

En Pere va esser es primer que alsà es cap i diu a son pare:

—Mon pare, he pensat de anarme'n a cercar ses tres fies del Rey. Figura-vos quina sort no seria sa nostra, si jo les trobava: me casaria amb una d'elles; i, en morir-se el Rey, jo seria el Rey.

—Tens raó, diu son pare. Però ¿i que és segur que les trobaràs?

—Come segur, diu En Pere, no hu és, però hu poria esser. I mirau, si no les trop, només hauré perdudes ses passes.

—Sobre tot, diu son pare: per part meua te pots espassar ses ganes, i ¡Deu fassa que les arribis a trobar an aqueixes bones de fies del Rey!

—Amèn! diu En Pere, i ja li va haver copat de d'allà.

Camina caminaràs, un cop per un vent, un cop per s'altre, perque no sabia per ont havia de pendre, topa una jayeta que s'en anava peu-rossech peu-rossech ab sos morros per sa terra.

Com veu En Pere, s'hi arramba, i li diu:

—¡O jovenet! ¡qualque coseta, per amor de Deu!

—¡Ara és hora de cosetes ni cosetons! diu En Pere. ¡Bo estich jo per donar! ¡No estich per donar, sinó per rebre!

—¿D'una pobra jaya no't compateys? diu aquella. ¡No crech que't vaja gayre bé!

Aquella jayeta va seguir es seu camí i En Pere també, però va esser tan dis-sortat^a que trescà i trescà p'es llevant i p'es ponent, per sa tramuntana i es mitjorn, però en-lloch pogué aglapir cap de ses tres fies del Rey, ni noves.

Des cap d'una temporada En Pau va fer es mateix saluet a son pare:

—Mon pare, ¿sabeu quina la m'havia pensada?

—I ¿qui és capaç, diu son pare, d'endevinar es pensament de ses persones?

—Idò, diu En Pau, d'anarme'n a veure si trop ses tres fies del Rey, que se son perdudes, i que hi ha un premi tan gros p'es qui les trobarà.

—Saps què te'n prendrà a tu? diu son pare. Com an En Pere, que se'n hi anà a cercarles, i les deu haver trobades tant com sa coa de s'ase.

—Bé, diu En Pau, si no les trop ¿que hauré perdut res mes que ses passes?

—Es ver, diu son pare.

—Idò, diu En Pau, si no vos ha de sebre massa greu, me'n hi aniré; i si no fas tech, paciència!

—Idò veste'n-hi! diu son pare.

I En Pau ja li va haver estret a córrer mon, a veure si trobaria a part o banda aquelles tres fies del Rey que s'eren perdudes i ningú en sabia mè ni perdiu.

Camina caminaràs per llevant, per ponent, per tramontana, per mitjorn, demana qui demana per tot d'aquelles al·lotes, i negú les havia vistes ni en vert ni en sech.

¿Què me'n direu? ell un dia En Pau topa aquella mateixa jayeta que se'n anava ab sos morros per sa terra i peu-rossech peu-rossech.

I ¿què fa ella? Se planta davant En Pau, i li diu:

—¡O jovenet! qualche coseta, per amor de Deu!

—¡Ara és hora de cosetes ni cosetons! diu En Pau. ¡Estich mes per rebre que per donar! ¡Hau-reu de veure si feys bo amb un altre.

I la deixà en porret an aquella jayeta, que el se mirà una estona i va dir:

—M'engana que fasses gayre carrera.

Ell va tenir raó sa jayeta: bé cuydà caure mort En Pau cercant ses tres fies del Rey, però en-lloch les va sebre trobar, ni noves.

Amb això an En Bernat un dia li pegà sa mateixa mosca que an En Pere i an En Pau, i agafa son pare i li diu:

—Mon pare, ¿que no dirieu quin pensament m'és vengut?

—¿D'anar-te'n a cercar ses tres fies del Rey, com ets altres dos germans teus? diu son pare.

—Idò no hu haguésseu endevinat! diu s'estornell. Tench coratge de trobarles an aqueixes bones de fies del Rey.

—També en tenien de coratge En Pere i En Pau, diu son pare, i ja hu veus que els ha succeït.

—Teniu raó, diu En Bernat; però ¿què voleu que vos diga? M'assembla que he d'esser mes sortat que no ells. De manera que, si vos no m'ho privau, m'hi espitxaré.

—No, fiy meu, diu son pare; no't vuy privar de aquest gust. Allà ont ey he deixat anar ets altres dos, bellament t'hi puch deixar anar a tu. Deu te do, fiy meu, mes sort que an ets altres dos.

—Amèn! diu En Bernat, i ja li va haver estret de d'allà.

Camina caminarás, un cop per un vent, un cop per un altre vent, cerca qui cerca ses fies del Rey, un dia topa aquella mateixa jayeta que se'n anava peu-rossech peu-rossech ab sos morros per sa terra.

Com sa jayeta el veu, s'hi acosta i ja li diu:

—¡O jovenet! ¡qualque coseta, per amor de Deu!

—Per l'amor de Deu, diu En Bernat, no's pot negar res. Poca cosa vos poré donar perque no tench aont caure mort, però mos partirem tot quant duch.

Duya un pa, una sobrassada i tres sous dins sa butxaca, i dona an aquella jaya mitx pa, mitja sobrassada i un sou. Com n'hi quedaven dos, fort i no't mogues volgué boleyarlo ab sa jayeta; el boleyen i li toca a ell.

—¡O jovenet! diu aquella jayeta, ¡no hu saps es bé que t'has fet a tu mateix amb això que m'has donat a's mitx de sa teua pobresa. Tu fas cara d'anar a cercar ses tres fies del Rey, que se perderen i negú les pot trobar.

—Sí que teniu raó, germaneta! diu En Bernat. ¿I com eu heu conegut?

—Ah! diu sa jaya: si jo t'ho deya, sabries tant com jo.

—I vos, diu En Bernat, que m'ho sabrieu dir aont son ses tres fies del Rey?

—Prou que sí! diu sa jayeta.

—O quin favor mes gros que'm faríeu, si m'ho dèyeu! s'esclama En Bernat.

—P'es bon cor que m'has demostrat, t'ho diré, diu sa jayeta. Ses tres fies del Rey una fada les envià a rentarse an es *pou de sa lluna* per tornar mes garrides, i en lloch de tornarhi, tornaren tres pedres que aquella mateixa fada tirà dins aqueix pou, que endins de tot fa una còva gran sensa aygo, i allà dins están aquelles tres pedres, i les guarden una serp, un lleó i un dimoni cucarell; i an es qui s'hi arramba el s'engoleixen, si aqueix no elze tira a sa cara un raig d'aygo de set *pous* que hi ha set hores al redó des *pou de sa lluna*. I lo bo és que sa serp està enrevoltillada com un rest de corda demunt sa pedra que guarda, i no's batega may si negú no s'acosta an aquella pedra. I es lleó lo mateix: està agegut demunt sa pedra que guarda, i ben alerta a bategar-se si negú no s'acosta an aquella pedra. I es dimoni cucarell fa quatre doblers de lo mateix: està a la gotzó demunt aquella pedra ab sa coa enrevoltada p'es còs, sensa bategar-se si no s'acosten a sa pedra. Per lo mateix, tu lo que has de fer és cercar una redoma, l'umpls d'aygo des set pous que t'he dit; la te'n dus ben amagada, devalles dins es *pou de sa lluna*; tires es raig d'aygo a sa serp, que pegarà siulo, farà un tro i esclatarà, i amb això aquella pedra tornarà sa fia major del Rey, N'Ayna. Tires llavò un altre raig d'aygo an es lleó, que pegarà bramul, tot d'una farà un tro i esclatarà, i amb això aquella altra pedra tornarà sa fia segona del Rey, Na Maria. Tires llavò s'altre raig d'aygo an es dimoni cucarell, que pegarà remeulo i farà un tro i se posarà a fer s'uyastre esbrancat demunt aquella pedra, i tu a l'acte t'abordes ab ses dents a

s'oreya esquerra d'aquell dimoni i n'hi devalles mitja, i la t'amagues dins sa butxaca, ben amagada. Amb això ell pegarà llongo cap enrera cridant:— Maleit sia qui t'ha donat tal conseyl! però an es mateix temps, aquella pedra tornarà sa fia del Rey, Na Catalina. El dimoni te demanarà que li dons es tros d'oreya; però tu, ¡alerta a donar-le-hi! fins que vos trega des *pou de sa lluna* i vos duga a ca'l Rey!

Poreu fer contes quins uys devia fer En Bernadet com sentí tot aquest manifest de sa jayeta: s'hi agenoyà davant i li besà ses mans; però sa jayeta li descomparegué com s'ànima de Robert.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que En Bernadet ja li va haver acopat cap allà ont sa jaya li havia dit que era es *pou de sa lluna*: dins unes muntanyes molt sobergues, a's mitx de un celler molt fondo. Es pou no tenia columnes ni corró ni corda per treure aygo, perque aquella mala fada que hi tirà ses tres fies del Rey, també hi tirà es poal, sa corda, es corró i ses columnes; només deixà es coll perque era d'un es pedres massa grosses i males de moure. En Bernat va escoltà a veure si sentiria gens de remor o rall de gent allà endins, i no sentí res res. Ja li semblava que era allò es *pou de sa lluna* per ses senyes que sa jaya li havia donades; però li venien duptes.

S'asseu per pensar un estona que faria que no faria, i tach! passa un pastoret ab sa guarda d'eueyes davant davant, i ell ab so fabiolet derrera derrera: *ti-tu-ti! ti-tu-ti! ti-tu-ti!*

En Bernat s'hi arramba i ja li diu:

—¿No'm dirieu jo pastoret! què li diuen an aqueix pou?

—Es *pou de sa lluna*! diu es pastoret, deixant-se de tocar es fabiolet.

I encara no hu va haver acabat de dir, com ja torna esser partit a sonar: *ti-tu-ti! ti-tu-ti! ti-tu-ti!* i de d'allà ab ses eueyes, es mes descansat del mon.

I ¿qué fa En Bernat? Pica de talons a ca'l Rey a

demanar una redoma i cordes per anar a treure ses tres fies del Rey, que ell sabia aont eren.

Se presenta davant el Rey, i li diu:

—Senyor Rey, ¿se conté veritat que Vossa Reyal Magestat ha fetes unes dictes que es fadrí que li trobarà ses tres fies de Vossa Reyal Magestat, se casarà amb una d'elles i llavò serà, ab sa que s'hi casarà, hereu de sa Corona?

—Si que és ver! diu el Rey.

—Idò, diu En Bernat, jo vench a ferli a sebre que jo sé aont son ses tres fies seues.

—¿Què me dius? s'esclama el Rey.

—Lo que sent, Sr. Reý! diu En Bernat.

—Mira, En jovel diu el Rey. No m'engans, per amor de Deu! que si m'enganaves, en fariem un serró de tu.

—No tenga ànsia, Sr. Rey, diu En Bernat. ¿Tan beneyt seria jo, que vendria aquí a enganarlo? És bo de veure que mereixeria qualsevol càstich es venir jo aquí a enganar Vossa Reyal Magestat.

—Diguès, diu el Rey, si has mester ajuda per trobar aquells tres mirays meus, aquelles tres fietes meues!

—He mester, diu En Bernat, una redoma i un rest de corda de cànjom, nova de trinca.

El Rey li feu donar allò que demanava En Bernat, i aquest ab sa redoma i es rest de corda de cànjom passat per dalt una espalla i per devall xella ¡cap an es *pou de sa lluna*!

Sa compareguda d'En Bernat davant el Rey i lo que se digueren, se va sebre, i una partida de fadrins, es qui en tenien mes ganes d'esser gendres del Rey i hereus de sa Corona, s'ensumaren i varen dir:

—Fiauvos-ne d'aqueix pagès, que no les trobi an aquelles tres mandragolines que noltros no hem sabudes trobar! Ara figura vos si les trobava, si hu seria ferest haverlo de tenir per Rey, un tros de pagèsot, que no deu valer ses payes d'allà ont geu?

Com prou hagueren argumentat sobre això, resolgueren seguirli es passos de lluny de lluny i aturarlo, de llevant o de ponent, de presentar ses tres princeses an el Rey: primer ferli acabar ets alens antes que permetre una tal cosa.

Dit i fet, un escabotell d'aquella fadrinea ja foren partits darrera darrera, d'un bon tros lluny, sensa perdre'l may de vista.

I En Bernat ¿qué fa? Com tornà esser an es *pou de sa lluna*, escolta de bell nou si sentia gens de remor dins es pou. No n'hi sent gota, i ja és partit cap a cercar es set pous que li havia dit sa jaya, per omplir-hi d'aygo sa redoma.

Aquells pous estaven escampats per dins aquelles muntanyes; i En Bernat, cerca qui cerca, avuy en trobava un, demà s'altre i lo endemà passat un altre.

Amollava ab sa corda sa redoma dins aquells pous, treya de tots aygo abastament per tenir sa redoma plena d'aygo de tots set, i quant le hi tengué, que los hagué trobats tots set, se'n torna an es *pou de sa lluna*.

Aquell escabotell de fadrins l'observaven de lluny, i deyen ells amb ells:

—¡Veyam que arribarà a fer aqueix estornell!
¡Ja li porem vel·lar bé la tela!

Prou que la hi vel·laren: veren que desfé es rest de corda, que fermà un cap an aquelles rocasses des coll, i que s'aficà dins es pou ab sa redoma, aferrat per sa corda. Ells s'hi arrambaren, s'hi arrambaren a fi de que, en sortir ab ses tres fies del Rey, enrevoltarlo, i prendreles-hi, a la forsa si no volia de bon grat.

I En Bernat per endins i per endins. Aquell rest de corda era molt llarch, però ja s'acabava casi de tot, i encara no veyen es fons.

Es pou s'era aixamplat tant i tant per tot lo redó, que ja no destriaven ses voreres; era un coval esglayador.

Sa corda s'arribà a acabar, i encara no arribava abaix ab sos peus. Mira bé si veuria res de fons, i va veure cosa. S'hi amolla, i pega de peus en terra.

Mira qui mira entorn seu, sa seua vista començava a destriar coses, i al punt va reparar que se trobava a's mig de tres timbes ben revengudes i que demunt una hi havia una serp enrevoltillada com un rest de corda, i demunt una altra un lleó i demunt s'altra un dimoni cucarell.

Lo primer que destrià En Bernat d'aquells tres garmeus, varen esser ets uys, que elze lluïen come calius.

Aquí En Bernat se posà bé ab Deu i ab tots es sants i santes de sa seua devoció, se revest de coratge, i diu:

—¡Ara és s'hora de fer s'esclafit!

Destapa sa redoma, i ¡hala un raig d'aygo des set pous p'es cap de sa serp! i ¡zás! altre raig ben a favorit p'es cap des lleó! i llavò ¡zás! etziba p'es cap des dimoni cucarell tota sa que li quedava dins sa redoma!

Com *s'aygo des set pous* tocà sa serp i es lleó, aquells dos animals feren un tro i esclataren, i an es mateix temps aquelles timbes s'adressen i tornen una N'Ayna i s'altra Na Maria, ses dues fies majors del Rey.

Es dimoni cucarell, com se sent *s'aygo des set pous* per sa cara, fa un tro i pega llongo cap an En Bernat, però aquest va esser tan pronte d'abordar-s'hi i pegarli clavada a una oreya, que, com es dimoni cucarell se'n temé, En Bernat ja la hi hagué escapsada.

Aquell dimoni, tot d'una que En Bernat l'hagué fet xeroy, va esser com Sansó, que, com li hagueren tayats es cabeyes, no tengué forsa per alsar tres aumuts de segó, i va romandre estès allà en-terra fent uns remeulos i uns bramuls que tot allò tremolava, però se veyà que es seu poder s'era acabat contra En Bernat, que ni'l se mirava tan sols.

Lo que se mirava En Bernat ben arreu, era sa timba aont primer geya es dimoni cucarell, que tot d'una que aquest pegà aquell llongo cap an En Bernat, se redressà com ses altres dues i tornà Na Catalina, sa fia derrera del Rey, sa mes garrida i mes galanxona de totes tres.

Ses tres fies del Rey s'agenoyaren davant En Bernat, clamant:

—¡O jovenet! ¡tu mos has salvada. sa vida! ¡Que Deu t'ho pach així com noltros t'ho agraim! ¡Digués què vols de noltros!

—¿Què vuy? diu En Bernat. ¿Treurevos d'aquí dins i presentarvos a vostron pare, an el Rey!

—¿Vol dir eu saps que som ses tres fies del Rey? diuen elles.

—Perque hu sé es que som vengut a treurevos, esposant sa meua vida! diu En Bernat.

Mentres estaven amb aquestes, es dimoni cucarell, estés allà en terra, no s'aturava de dir:

—Bernat, torne'm es tros d'oreya que m'has devallat amb una clavada! ¡Torne'l-me, Bernat! que a

tu no't farà cap servici, i a mi me fa massa falta!
¡Torna'l-me, te dich! ¡No't fasses dolent! ¡torna'l-me!

—N'hem de parlar d'asseguts, primer; diu En Bernat. Jo't tornaré es tros de oreyam que t'he devallat, si tu mos dus amb aqueixes tres fadrines a ca el Rey.

—¿Me dones paraula d'homo, de que si vos duch a ca'l Rey, me tornaràs es tros d'oreyam?

—Paraula d'homo! diu En Bernat.

—Bono idò! diu el dimoni cucarell. Ara mateix vos hi duràn!

Pega siulo ab tota sa forsa que li quedava, i al punt se senti una remor d'ales que s'acostava.

Era un esbart may vist de corps, milanes, voltors i áligues que s'entregaven an es *pou de sa lluna*; s'hi afiquen de dins i se posen entorn des dimoni cucarell, cridant:

—¿I encara no heu dit què ès que voleu de noltros?

—Ara mateix vos ho diré, diu es dimoni cucarell.

—¿Veus, diu an En Bernat, aquell llensol penjat an aquell recó?

En Bernat s'hi arramba, i hu va esser un llensol.

—Du'l, diu an En Bernat. Estén-lo aquí a's mitx, posauvos-hi tots quatre demunt, donantvos tots ses mans, i ¡alerta a amollarles-vos!

En Bernat i ses tres fies del Rey eu fan així, i el dimoni cucarell diu:

—Estau?

—Sí, diuen tots quatre.

—Idò hala! diu el dimoni cucarell an aquell estol de corps, milans, voltors i áligues. ¡Agafau ab so bech aqueix llensol, i duyslo a l'acte davant ca'l Rey!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que aquells aucellassos agafen ab so bech aquell llensol, aixamplen ses ales, i ¡per amunt! ¡per amunt! cap a ca'l Rey com cent mil llamps.

Poreu fer contes quin esglay no prendrien aquell estol de fadrinel·los que esperaven a sa boca des *pou de sa lluna* que En Bernat sortís ab ses tres fies del Rey per sauparles-hi, quant veren aquell grandió esbart de corps, milans, voltors i àligues que se'n entraren dins es pou, i que al punt en sortiren du-guentse a l'ayre En Bernat ab ses tres fies del Rey! Romangueren estaferil·lats, sensa polsos, morts.

¿Què me'n direu? Ell aquell esbart de corps, milans, voltors i àligues feren tanta de via, que al punt foren davant ca'l Rey.

Devallen a poch poch fins en-terra: salten des llensol ses fies del Rey i En Bernat, que tirà es bossi d'oreyam des dimoni cucarell dins sa botxa des llensol, i va dir an aquells aucellassos:

—Jau això, que és des vostro amo. ¡Ja le hi donareu!

—Vols res pus de noltros? diuen aquells aucellassos.

—Res pus! diu En Bernat.

I prengueren el vol cap an es *pou de sa lluna*, tornen an el dimoni cucarell es llensol i es tros de oreyam, que se tornà afegir tot d'una, i aquells corps, milans, voltors i àligues varen prendre cadascú per son vent.

I ara ja poreu veure lo que havia de succeir a ca'l Rey. Tothom cuidava a fer uy d'alegria i gaubansa, sobre tot ses tres princeses i el Rey i la Reyna.

El Rey agafa En Bernat, i li diu:

—No tens altres germans tu?

—Dos mes! diu En Bernat.

—Fadrins o casats? diu el Rey.

—Fadrins, diu En Bernat.

—Idò ves-los a cercar!

En Bernat s'hi esquitxa, i torna ab sos dos germans seus, i el Rey los diu:

—Ses meues tres fies son per voltros tres; una per hom. Però En Bernat ha de triar davant i ell ha de esser s'Hereu de la Corona.

I En Bernat trià Na Catalina, i En Pere va prendre N'Ayna i En Pau Na Maria. Se casaren; se feren unes nesses de pinyol vermey i un ball ben vitench i festes i mes festes i sarau per llarch.

I encara duren, si no han acabat.

I jo m'en vaig venir amb una pessa de formatge, i es moixos p'es camí—*mèu! mèu!*—fins que no m'en deixaren bossí.

Londres, 21 matx, 1913.

S' AUCELLET ⁽¹⁾

Això era i no era un aucellet que un dia trobà un borrayonet de llana demunt un femeret.

—¡O que m'hi caurà de bé i que m'hi caurà aquest borrayonet de llana! diu s'aucellet.

Agafa aquell borrayonet de llana, i ja és partit cap a ca-un filador. Se'n hi entra, i ja diu:

—¡Bon dia i bon any!

—Bon dia, aucellet! diu es filador.

—Mestre, diu s'aucellet, ¿no'm porieu filar, entre la paga, aqueix borrayonet de llana?

—Si-fa! diu es mestre.

—Quant eu tendreu filat? diu s'aucellet.

—Demà dematí, si Deu ho vol i Maria! diu es filador.

—Idò, fins demà dematí! diu s'aucellet.

Pega volada, i per amunt per amunt! i *xiu-xiu!* *re-xiu-xiu!*, que cuydava estellarse.

Lo endemà s'entrega s'aucellet a ca's filador, i ja diu:

—Bon dia i bon any, que Deu mos do!

—Bon dia, aucellet! diu es mestre.

(1) La'm contaren D. Pere Orlandis i Despuig de la Ciutat de Mallorca, i madò Catalina Balaguer d'Estallenchs, al cel sien tots dos. Amèn.

—Parlem de tot, diu s'aucellet. ¿M'heu filadet aquell borrayó de llana que vos vaig dur ahir?

—Prou! prou! diu es filador. Vetaquí es fil!

S'aucellet pren es fil, surt an es portal per mirar-lo-se, el se mira una mica, i diu:

—Bé està aqueix fil! Però ara, cercau qui vos pach!

I pega volada, rabent com la vista, i per amunt i per amunt! i *xiu-xiu! re-xiu-xiu!* que cuydava estellarse.

Es filador, poreu pensar si hi degué romandre atxul·lat ab aquella passada que li acabava de fer s'aucellet; no se'n poria avenir aquell homo.

I ¿què fa s'aucellet? Se'n va cap dret a ca-un teixidor, i se'n hi entra tot generós i dient:

—Bon dia i bon any!

—Bon dia, aucellet! diu es teixidor.

—Mestre, diu s'aucellet, ¿me porieu teixir aqueix fil?

—Sí-fa! diu es teixidor.

—Quant poré venir a cercarho? demana s'aucellet.

—Demà demati, si Deu ho vol i Maria, diu es teixidor.

Idò fins demà demati, diu s'aucellet.

Lo endemà demati s'entrega tot xarpat a ca's teixidor, i ja li diu:

—Mestre, m'heu teixit allò?

—Prou, prou! diu es mestre. ¡Veutaquí!

S'aucellet pren aquell teixit, surt an es portal per mirarlo-se de prim conte; el se mira una mica, i llavò diu:

—Bé està aqueix teixit! Però ara, ¿cercau qui vos pach!

Dir axó i pegar volada per amunt, va esser tot u. I per amunt i per amunt! i *xiu-xiu! re-xiu-xiu!*

Poreu fer contes si hi degué romandre ben atxul·lat es teixidor davant aquella endemesa de tal aucellet. No se'n poria avenir aquell homo.

I ¿què fa s'aucellet? Se'n va ben afuat cap a ca's sastre, i ja se'n hi entra i diu:

—¡Bon dia i bon any!

—Bon dia, aucellet! diu es sastre.

—Mestre, diu s'aucellet, ¿no'm faríeu un caputxet d'aquesta pesseta de roba que m'ha teixida es teixidoret?

—Si-fa, diu es sastre.

—I quant poré venir a cercarho? diu s'aucellet.

—Demà dematí, si Deu ho vol i Maria! diu es sastre.

—Idò, fins demà dematí! diu s'aucellet.

I ja pega volada, i per amunt! per amunt! i *xiu-xiu! re-xiu-xiu!*, que cuydava estellarse.

Lo endemà dematí s'entrega tot xarpat a ca's sastre, se'n hi entra i diu:

—Bon dia i bon any!

—Bon dia, aucellet! diu es sastre.

—¿I què volia dir jo? diu s'aucellet. ¿Que me teniu fet es caputxet?

—Prou, prou! diu es sastre. Veltaquí!

I li presenta es caputxet llest, i ben ayrós que era.

S'aucellet agafa es caputxet, surt a defora a mirarlo-se de prim conte, i diu:

—Bé està aqueix caputxet! Però cercau qui vos pach!

El se posa an es cap, pega volada per amunt com un estel, i per amunt! per amunt! i *xiu-xiu! re-xiu-xiu!*

Poreu fer contes aquell sastre si hi degué romandre ben atxul·lat davant s'endemesa de tal aucellet! No se'n poria avenir aquell homo.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que s'aucellet llavò se'n anà cap dret an es jardí de ca'l Rey, que hi havia un cirerer tot carregat de cireres; i unes cireres tan bones, que el Rey no'n menjava d'altres, i havia posada pena de la vida an es qui n'hi tocàs cap.

Idò bé, aquell dimoni d'aucellet ja no tengué

altre punt aont posarse mes que demunt aquell cirerer, i ja va esser partit a espipellar cireres i cireres, i entre espipellada i espipellada deya es polissardo:

—¡O, que son de bones aqueixes cireres, i que hu son! ¡Es pecat que s'hagen de perdre!

I amb sa mateixa seguida cantava ab tota quanta forsa tenia:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel·lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbel·lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

I allà, espipella qui espipella cireres, i canta qui canta aqueixa cansó.

Ja hu crech que el Rey al punt se'n tem, i se posa fet un Nero:

—Criats i criades! va dir. ¿I que no veys aqueix dimoni d'aucell, que s'atipa de ses meues cireres, i llavò encara per mes burla y afronta me canta cançons? ¡Agafaulo'm entre tots i fregiulo'm dins sa pella, i el me menjaré!

Aquí es criats i criades del Rey s'afuen tots come llocifers an aquell cirerer, i grapades i mes grapades per atènyer aquell dimoni d'aucellet, que no se deixà tocar cap ploma, sino que pega volada per amunt com un estel, i a l'ayre no s'aturava de dir:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel·lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbel·lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

¡O, quina rabiada que va pendre el Rey, davant aqueixa endemesa de s'aucellet! I com no's poria

tornar contra s'aucellet que li era fuyt, se tornà contra es criats i criades perque no l'havien agafat i l'havien deixat fogir. Los se cuydà a menjar i les donà un arrambatge d'aquells que no's donen a persones.

¿Què m'en direu? Ell lo endemà dematí, just com el Rey berenava, que de dins es menjador veyà es cirerer des jardí que tenia reservat per ell, m'afina es dimoni d'aucellet demunt aquell cirerer, que se tornava atepir de cireres, i que entre espipellada i espipellada cuidava a estellarse canta qui canta ab tota sa desvergonya del món:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

Poreu fer contes com se degué posar el Rey davant aquell desenfreiment de s'aucellet, que s'en anava a ferli jueus davant, atepintse d'aquelles cireres que el Rey tenia tan geloses.

—¡Criats i criades! crida el Rey ab tota sa forsa. ¿I que no veys aquell dimoni d'aucell, que se torna atepir de cireres des meu cirerer? ¡I llavò encara, per mes burla i afronta, me canta cansons! ¡Agafau-lo'm entre tots i fregiulo'm a l'acte dins sa pella, i el me menjaré!

Aquí es criats i criades del Rey s'afuen tots come llocifers an aquell cirerer, i grapades i mes grapades per atènyer aquell dimoni d'aucellet, que hi anà ben alerta a deixarse tocar cap ploma, sinó que pega volada per amunt com un estel, i llavò a l'ayre no s'aturava de dir:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

¡O, quina altra rabiada que va pendre el Rey com va veure que es criats i criades no eren estats capassos d'atènyer aquell dimoni d'aucell, i que llavò aqueix li feya jutipiris a l'ayre, cantantli aquella cansó!

I com no se poria tornar a s'aucellet, que li era fuyt, se tornà an es criats i criades perque no l'havien agafat i l'havien deixat fogir.

No vos dich res: los se cuydà a menjar, donantlos un arrambatge d'aquells que no's donen a persones nades.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que lo endemà es diantre d'aucellet ja no tengué altre lloch aont anar mes que demunt es cirerer des jardí del Rey, que el Rey havia posada pena de la vida p'es qui s'atansaria a tocarhi cap cirera.

I ¿vos creys que s'aucellet ey reparás gens a espipellar aquelles cireres? ¡Bo estava ell per aturarse per ses penes de la vida que el Rey poria posar! Lluny de ferne gens de cas, ja va esser partit a empassolarse ses cireres del Rey, i llavò que pegava a ses mes madures, i cuydava estellarse canta qui canta:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbel loi
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

El Rey just llavò s'asseya a sa taula per berenar, i poreu fer contes quina rabiada no havia de pendre de veure es dimonió de s'aucellet que li pispava ses cireres i que encara per mes burla i afronta li cantava

aquella cansó tan afiskonadora. Per aixó fonch que se posà a cridar com un desesperat:

—¡Criats i criades! ¡correu a agafarme aqueix dimoni d'aucellet, que el m'he de menjar frit, en que el dimoni en pass!

Es criats i criades corregueren come llonzins cap an es cirerer, i foren tan prontes de pegar grapada a s'aucellet, que l'aplegaren per una ala, i fent una gran lulea el presentaren an el Rey, que donà orde de que le hi plomassen, l'esmocassen i el fregissen per berenarne llavò mateix.

I es criats i criades ja están abordats a s'aucellet; i allà un li arrabassava una ploma i s'altre n'hi arrabassava una altra, i tots estirades d'aquí i estirades d'aquí dessà, i plomes a l'ayre i p'en-terra, i s'aucellet que no s'aturava de dir:

—¡Ay de voltros i del Rey, si no'm plomau bé!
¡Ay de voltros i del Rey, si no'm plomau bè!

Tan enforiolats anaven aquells criats i criades, i tan segurs estaven de que s'aucellet ja no tiraria cap cossa pus, que s'atropellaren massa a plomar-lo, i li deixaren de descuyt una mica de plomissó an es cap d'una ala.

Creyentse tenirlo ben plomat, li obrin es gavatx per treureli sa moca, i allà tots es criats i criades aficant ses mans dins es gavatx de s'aucellet per tenir part tots a s'esmocada, i s'aucellet que no s'aturava de dir:

—¡Ay de voltros i del Rey, si no m'esmocau bé!
¡Ay de voltros i del Rey, si no m'esmocau bè!

Però aquells beneyts de criats i criades se'n reyen des xelim-i-xelam de s'aucellet, i no hu creyen gens gens que ell pogués fer res nat del món, i ab so anar tant tropell tropell les romangué una mica de budellet endins de tot de sa butzeta de s'aucellet. Ni'l repararen an aquell budelletxo, i zás! ja m'etziben s'aucellet dins sa pella demunt es foch.

Es saim ja era fus, i allà haurieu vist s'aucellet fer xiu-xiu, i tots es criats i criades enrevoltats de

sa pella, fent estabetsos de veure fregir a la vela s'aucellet, i se'n reyen ben fort com sentien que ell no s'aturava de dir de dins sa pella:

—¡Ay de voltros i del Rey, si no me fregiu bé!
¡Ay de voltros i del Rey, si no me fregiu bé!

—¡Ja t'hi fregirem, ja! deyen es criats i criades.
¡I massa que t'hi fregirem! ¡No te'n anirás a penedir a Roma, no hayes por, aucellet de la guitza!

I s'aucellet que no s'aturava de dir:

—¡Ay de voltros i del Rey, si no me fregiu bé!
¡Ay de voltros i del Rey, si no me fregiu bé!

¿Què me'n direu? Ell es dimoni d'aucellet va tenir molta per estar sempre dins sa pella ab so bequet i ets uyets defora, i així només se secorraren una mica i no se bescuytaren de bon de veres; i es beneyts de criats i criades no hi pararen esment, enforiolats com anaven i desitjosos de veure la fi de s'aucellet dins sa boca del Rey.

Així és que acosten un plat a sa pella, ey tiren s'aucellet ab so such, i ¡cap a durlo an el Rey!, que esperava tot xarpat dins es menjador que le hi duguessen per engolir-lo-se amb una xuclada, per veurese'n venja.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que s'aucellet, quant el duyen dins es plat an el Rey, i quant aquest l'agafà per etzibar-lo-se, no s'aturava de dir:

—¡Ay de voltros i del Rey, si no'm roeguen bé!
¡Ay de voltros i del Rey, si no'm roeguen bé!

—Massa que t'hi roegarem! deya el Rey, fent estabetsos de gaubansa.

I ¿què fa el Rey? ¿Vos pensau que anà de ferne bossins de s'aucellet, abans d'empassolar-lo-se? ¡Que havia de ferne bossins, ell! Ab sa ràbia que duya de s'aucellet, ab ses ganes que tenia d'etzibar-lo-se, el se du tot d'una sencer a sa boca; i, com se'n va tèmer, el se va haver enviat, i ja no va esser a temps a roegar-lo.

Es criats i criades, que li miraven es barram,

notaren que no roegava, i li diuen:

—¡Però, Sr. Rey! ¿i que no roega?

—¡El m'he enviat sen-
sa voler! diu el Rey. Però
¡no passeu ànsia d'això!
¡Estigau ben descansats,
que no'n cantaràn pus
galls ni gallines de s'auce-
llet! ¡Ja el m'he fet meu!
¡Ja no n'hem de parlar
pus! ¡Ara ja estich a pler!
¡Ja no'm tornarà fer pus
ses ontes demunt es meu
cirerer, ni'm cantarà pus
cansons! ¡Bona cansó li cantarà dins sa meua
butza!

Es criats i criades se'n anaren tot contents i sa-
tisfets a fer ses seues feynes, i el Rey va treure es
cap a sa finestra per escampar sa vista per dins es
seu jardí.

Tot d'una estava es mes trempat del món, però
assetsuaixí comensà a sentirse cosa per dins sa
panxa, cosa que s'hi movia i que hi enforinyava.

L'homo comensa a posarse mal a pler i mal
a pler.

—Però ¿què dimoni pot esser això, ara? deya el
Rey. ¿Què dimoni serà?

¿Què me'n direu? Ell al punt el Rey ja s'hi senti
dins sa panxa qualque cosa mes que allò que s'hi
movia i hi enforinyava; s'hi senti aquella mateixa
veu que tantes de sobres li havia fetes de dalt es
cirerer des jardí, que li deya ben clar i ben llam-
pant, de dins sa panxa:

— Mes poré jo
que lo Rey Turumbel lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

Mes poré jo
que lo Rey Turumbel'lo!
mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

Com el Rey se senti això dins sa panxa, quedà sensa polsos, amb sos cabey's drets; li agafa un tremolor per tot es còs, s'hagué d'asseure; i cridà, així com pogué:

—¡Criats i criades! ¡correu a ca's metges, que no sé què tench!

—¿Què és això, Sr. Rey? Què és que li ha agafat? ¿Què té, Sr. Rey?

—¿Què he de tenir? deya el Rey. ¡Es dimoni de s'aucellet que'm canta dins sa panxa!

—¿Què mos diu ara, Sr. Rey? diuen es criats.

—¡Lo que sentiui! deya el Rey.

I amb això es mateixos criats i criades sentiren es dimonió de s'aucellet que cantava dins sa panxa del Rey:

—Mes poré jo
que lo Rey Turumbel'lo!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbel'lo!
Mes poré jo
que lo Rey Turumbò!

Aquells criats i criades romangueren també ab sos cabey's drets, sense polsos, aborronats; no s'en porien avenir.

Corren a ca's metges, es metges acudeixen a ca'l Rey, li regoneixen sa panxa ab tot s'esment del món, i varen dir:

—Sr. Rey, si no li treym aquest aucellet mes que depressa, Vossa Reyal Magestat està llest! ¡batrà es peus!

—¡Sí que teniu raó! diu el Rey. ¡Ara mateix treyslo-me an aquest dimoni d'aucell! ¡Mal no hi hagués pensat a empassarlo-mel! ¡Es que l'havia de roegar, i el m'he enviat sencer, sense voler!

—¡Però, Sr. Rey! diuen es metges. Noltros no asseguram que Vossa Reyat Magestat no quedi an es siti, si li obrim sa panxa!

—I si he de tenir s'aucellet dedins, diu el Rey, ¿que m'assegurai sa vida?

—¡Ni poch ni gens! diuen es metges.

—Íddò morir per morir, diu el Rey, treysme s'aucellet abans de pus raons, i al manco me'n poré assaciar, perque, maldament només m'haja de quedar un minut de vida, li pegaré clavada, i vos assegure que'l deixaré tot engrunat i que no cantarà pus, com som Rey!

¿Què me'n direu? Ell es metges obrin sa panxa an el Rey, que va tórcer es coll i va fer es derrer baday a l'acte, mentres que s'aucellet va esser el dimoni per sortir com la bala de dins sa panxa del Rey, i en sorti ab totes ses plomes que es criats i criades li havien arrabassades i ab so caputxet posat, i se'n anà per amunt per amunt, volant com un estel, i canta qui canta:

—Mes he pogut jo
que lo Rey Turumbel·lo!
mes he pogut jo
que lo Rey Turumbò!
Mes poré jo
ab lo meu caputxet
que sa fia del Rey
ab so seu manguinet!

An el Rey l'hagueren d'enterrar, i la Reyna i la Senyora Princesa, s'hereua de la Corona, i tots es criats i criades i senyors i senyores de la Cort el ploraren set dies.

Passats aquests set dies, s'aucellet tornà comparèixer demunt es cirerer des jardí de ca'l Rey, i allà no parava de cantar:

—¡Mes poré jo
ab lo meu caputxet
que sa fia del Rey
am lo seu manguinet!

Mes poré jo
 ab lo meu caputxet
 que sa fia del Rey
 ab lo seu manguinet!

A sa fia del Rey li arribà a caure tan tort aquell cantussol de s'aucellet, que un dia s'amaga devall es cirerer; i com ey compareix s'aucellet a cantarhi aquella cansó, l'agafa per una cameta i li pega grapada an es caputxet.

I ¿què me'n direu? Ell encara no va tenir aquella cameta i aquell caputxet, com s'aucellet tornà un bell jove a la flor del món, es mes garrit i gentil que vos pogueu imaginar, un fíy de Rey que una fada l'havia encantat, i que sols una fia de Rey hereua de la Corona, agafantlo per una cama, el poria desencantar.

I ara ja hu poreu pensar lo que per forza havia de succeir: que aquell fíy de Rey va dir an aqueixa fia de Rey, Hereua de la Corona:

—¿Que mos casam?

—En voler! va dir *ella*.

I se casaren, i venguen unes nesses de pinyol vermey i un ball ben vitench i festes i sarau per llarch.

I visqueren en pau i concòrdia anys i mes anys; i encara son vius, si no son morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

EN TONI GARRIGUEL·LO ⁽¹⁾

Això era i no era una mare que tenia un xinxer d'al·lots que no la deixaven viure perquè sempre en tenia quatre o cinch de penjats an es gone·llons, un que li demanava una cosa i s'altre s'altra.

N'arribà a estar tan cansada i enutjada, que un dia acaba sa paciència, i se posa a matar al·lots, i en va matar fins que en va veure.

Només se'n salvà un que s'amagà ben amagat derrera sa pella, i aquest nomia Toni Garriguel·lo.

Però succeí que, com aquella dona hagué d'enviar es dinar an es seu homo, que feya feyna an es camp, no tengué qui enviarhi perquè havia morts tots ets al·lots que tenia.

—Bona l'he feta! s'esclama aquella dona. I ara ¿com enviaré es dinar an aquell? Així mateix he fet llarch! ¡En'gués deixat un de viu d'aquells bigarnius mala-vidosos, ara me poria dur es dinar an aquell! ¡Si que me sap greu haverlos escabetxats a tots!

Aquí En Toni Garriguel·lo treu es caparrí de derrera sa pella, i diu tot xalest:

—No passeu ànsia d'això, mu mare, que encara me teniu a mí.

—¡Oh! diu sa mare ¡i és ver que m'ets passat per maya tu! ¿I com no t'he mort?

(1) La me contaren N'Antonina Sansó *Polla*, de Manacor, al cel sia ella, i D.ª Catalina Font i Oliver, de Campanet. A Manacor li donen es nom de *En Tonetos*.

—¿Com m'havíeu de matar, diu En Toni Garriguel·lo, si me som amagat darrera aqueixa pella?

—Sí que n'estich ben contenta! diu sa mare, de no haverte mort. No res, devalla, i ¡jas es dinar! Du'l a ton pare, que és a tal punt. Abans d'arribarhi trobarás un hort de tarongers. ¡Alerta a acostar'thi a tocar cap taronja!

—No res idò, diu En Toni Garriguel·lo, ara mateix m'hi esquitx.

Agafa sa barxeta⁽¹⁾ i ja és partit de d'allà cap aont son pare feya feyna.

Abans de arribarhi troba s'hort de tarongers, uns tarongers disforjos, que s'esbrancaven de tantes de taronges com tenien penjades, unes taronges com es dos punys, que feyen menjera.

En Toni Garriguel·lo comensa a mirarles-se; i tant les se mirà, i tantes ganes li vengueren de tastar aquelles taronges, que's va fer trons de lo que sa mare li havia comanat, se'n entra dins aquell hort, s'aborda a un taronger i ¡hala a cuir taronges! I tantes com en cuia, ja hu poreu creure, les s'empassolava, però amb-e quin gust!

Se'n tem es gigant que guardava equell hort, i ab quatre llongos ja va esser an En Toni Garriguel·lo, i li posa ses mans demunt.

El paupa, el troba magrel·lo per engolir-lo-se, i diu:

—No res, el tancarem dins una bota i li donarem menjar a voler; i, en estar ben grasset, el mos menjarem.

El du a sa seua dona, que nomia Margalida-Ayna, i li diu:

—Mira quin betzo que he trobat que mos robava ses taronges. Tanque'l dins una bota, donali menjar a voler; i en estar gras, en feym un *gaudeamus* ⁽²⁾.

(1) Un senayó o corbella de paumes, mes estret de sa boca que des cul, amb una tapa en forma d'esquena de barca.

(2) *Gaudeamus*, vega, dinada, menjada, bauxa.

Sa geganta no'n taya pus: posa En Toni Garriguel·lo dins sa bota; i allà li donaven menjar a voler, que no'l se poria acabar. I no és que ell fes gens es desmenjat ni morretjàs res de lo que li amollaven, sinó que s'ho empassolava tot, tant n'hi donassen.

I heu de creure i pensar que es mateix dia que l'havien posat dins sa bota, s'hi afica un ratolí aperduat. En Toni Garriguel·lo l'aplega, li taya sa coa, i la s'estoja i tira es ratolí defora.

Voltros per ventura direu:

—I ¿què dianxa havia de fer aquella coeta, En Toni Garriguel·lo?

Idò ja hu veureu que en va fer.

Sa geganta cada quatre o cinch dies, com li havia amollat es menjar, li deya:

—Toni Garriguel·lo, treu es ditel·lo; veyam si encara estàs tan magrel·lo!

I En Toni Garriguel·lo, en lloch de treure es ditel·lo, treya p'es foradí de sa bota sa coeta des ratolí, i sa geganta, com veyà allò, s'esclamava:

—¡O que estàs de magrel·lo, Toni Garriguel·lo!

I allà, ¡venga a donarli mes recapte per que engreixàs molt per porerlo-se empassolar en estar de bones

carns, que era lo que volia sa geganta, que en tenia mes ganes que no es gegant.

I des cap de cinch o sis dies, sa geganta ja tornava sucari ets ays an En Toni Garriguel·lo, com li havia amollat es menjar dins sa bota, dientli:

—Toni Garriguel·lo, treu es ditel·lo, veyam si estàs tan magrel·lo o si has engreixat gens.

I En Toni Garriguel·lo, zàs! tornava treure sa coeta de ratolí p'es foradí de sa bota, i sa geganta que s'esclamava:

—¡O que estás de magrel·lo, Toni Garriguel·lo!

Aquella dona no se'n poria avenir de que En Toni Garriguel·lo engreixàs tan re-de-poch, i deya an es gegant:

—Ell aquest betzo de dins sa bota no engreixa gens! Li fas treure es dit desiara per veure si posa mes popes, i me treu un dit com una coa de rata! ¡No sé que n'haurem de fer!

—No res, deya es gegant, tenguem un poch mes de paciència! Donali menjar a voler, i ja veuràs si engreixarà!

¡I tant com engreixava En Toni Garriguel·lo dins sa bota, ab tant de recapte com li donaven i ab sa bona barra que ell tenia, que no feya may roissos ni deixava res per vert!

Arribà a estar tan gras, que no cabia en pell, com que hagués d'escardar; però ell com sa geganta li deya:—Toni Garriguel·lo, treu es ditel·lo! veyam si encara estás tan magrel·lo!—ell treya sa coeta de rata; i sa geganta, com veyà allò, s'esclamava:—¡O que estás de magrel·lo, Toni Garriguel·lo!

¡I aquella dona tota apurada, sensa sebre que havia de fer per engreixar En Toni Garriguel·lo!

Però heu de creure i pensar i pensar i creure que un dia En Toni Garriguel·lo pert sa coeta de rata, i, quant sa geganta li tornà dir:

—Toni Garriguel·lo, treu es ditel·lo! veyam si encara estás tan magrel·lo!

Es polissardo va haver de treure es dit, i el tenia tan gruixat que ja no pogué passar p'es foradí de sa bota.

—Però ¿perque no treus es ditel·lo, Toni Garriguel·lo? deya sa geganta.

—No passa p'es foradí! diu s'al·lotó.

—¡O que estich de contenta! diu sa geganta. ¡A la fi has engreixat! Ja'm pensava que no engreixaries may!

A's vespre, com es gegant s'entregà a sopar, sa geganta li diu:

—¡En nom de Deu que En Toni Garriguel-lo ha arribat a engreixar! Avuy, com li he dit que tregués es ditet p'es foradi de sa bota, ja no l'ha pogut treure de tant que ha engreixat; ja no li passa p'es foradi.

—¡Bé mos va! diu es gegant. No res idò, demà demati el treus de sa bota, poses una gran caldera amb aygo demunt es fogons, i el fas bufar a ell an es foch; i en bufarhi, que estarà acalat, li etzibes ab sa trompa devers sa clotellera, li romps s'ansa des coll, l'escorxes, l'esmoques, i el fas amb arròs. I, en venir jo a's vespre, el mos empassolam!

—Sí, que has pensat bé! diu sa geganta. ¡Així com m'has dit eu faré!

Però aquells dos beneyts se pensaven que En Toni Garriguel-lo tenia ses oreyes de fust, allà ont les tenia tan fines i escoltava sempre tan arreu, que no los va perdre ni mitja parauleta, sino que les ho aglaplí totes; i ja veureu que va passar.

Lo endemà es gegant se'n anà a guardar s'hort de tarongers, i sa geganta posa sa caldera demunt es fogons, plena d'aygo, i comensa foch. Obri sa bota, i hi troba en Toni Garriguel-lo tot goixo, amb unes galtes com si les hi haguessen inflades, amb unes cuixes com a borratxel·los, amb uns brassos com a poltrús i amb unes mans tan molsudes que es dits estaven tan aixamplats com ses arpes d'una milana; i es coll, no hu volgueu sebre si n'hi feya de galamó i de rues es clotell.

¡Quina alegria que en va tenir sa geganta! Ja'l se menjava ab sa vista.

—¡Sí que hu serà bo, sofregit amb arròs! pensava ella.

—¡Bono! diu ella. ¡Tant de temps com éts estat dins sa bota, sensa fer brot de feyna, bellament me poràs aydar a fer ses feynes de la casa!

—¡Digau que voleu que fassa! diu ell.

—Pots bufar an es foch, diu sa geganta. ¡A veure si prest me fas bollir sa caldera!

—¿Bufar an es foch? diu En Toni Garriguel·lo. ¿I què és bufar an es foch?

—¿Què vol dir, què és bufar an es foch? diu sa geganta. ¡Veyam si ara no sabrás què és bufar an es foch!

—No vos enfadeu, madoneta! diu En Toni Garriguel·lo. Com és una cosa que no he feta may, no la sé fer.

—¿I ta mare no te feya bufar an es foch? diu sa geganta, mes de mitx enrabiada.

—Me feya fer altres feynes, diu En Toni Garriguel·lo. Ara si vos ey bufásseu una mica, me pareix que n'apendria.

Aquí sa geganta s'agotzona davant es foch, i ja és partida a bufarhi.

I En Toni Garriguel·lo ¿què fa, tot d'una que la veu agotzonada? Agafa una destràl que hi havia allà devora, i li ensivella destràlada an es betcoll, i es cap de sa geganta boteix dins es fogons, i allà dins tot se cremà fentse caliu i cenra.

En Toni Garriguel·lo a les hores fa bossins d'aquell còs, i eu tira tot dins sa caldera, i ey aboca també s'arròs, i foch i mes foch devall sa caldera!

Com va considerar que ja era cuyt es *tu-autem*, lleva es foch, escampant es tions ablamats i sa caliuera, i ¡cametes me valguen! fuig com cent mil llamps, perque es gegant no s'en temés i no l'aglapís.

Corre qui corre, pega a sa vorera de mar, i hi afina una torre tan alta que casi no li veyen es cap d'amunt. Veu que'n devalla una corda, i ja és partit a enfilars'hi, i ¡per amunt! i ¡per amunt!

Com va esser amunt de tot, casi no poria tornar alè.

Es gegant, aquell cap-vespre, ab s'idea de sopar d'En Toni Garriguel·lo sofregit amb arròs, s'entregà a ses cases abans de pondre's es sol.

Troba sa casa buyda, no veu Na Margalida-Ayna

en lloch, no sent una mosca, afina sa caldera demunt es foch, s'hi acosta, i tot d'una se pensava que seria En Toni Garriguel·lo es sofregit; però com no va porer trobar en lloch Na Margalida-Ayna, se'n va a sa caldera i se posa a remolcar s'arròs, i ab ses trossades de carn que hi trobava, aviat va veure que no eren de cap al·lot, sino d'una persona gran, d'una dona; però, com no hi havia es cap, no poria aclarir qui era tal dona.

Amb això li comensen a entrar sospites de si seria sa seua dona, Na Margalida-Ayna. D'un vent creya que hu era i d'altre vent creya que no, i aquell caparrot seu pronte va esser una olla de caragols.

I sortí de ses cases com un boig i cridant:

—Margalida-Ayna! Margalida-Ayna! ¿A on éts?
¿Com no'm respons?

I ¿com li havia de respondre sa mesquina, si era dins sa caldera, sofregida ab s'arròs?

I es gegant, correguda d'un vent i correguda de s'altre, crida qui crida:

—¡Margalida-Ayna! Margalida-Ayna! ¿A on éts?
¿Com no'm respons?

I heu de creure i pensar i pensar i creure que tant va córrer es gegant, que arriba a sa vorera de mar, just allà ont s'alsava aquella torre tan alta que En Toni Garriguel·lo s'hi era enfilat.

Le hi afina es gegant, i li diu:

—Toni Garriguel·lo, ¿a on és Na Margalida-Ayna?

—¿Que la m'heu dada a guardar? diu s'estornell.

—¡Digue'm a on és, o si no te mat! diu es gegant.

—¿O no hi ha mes que matar? diu En Toni Garriguel·lo.

—Gran polissó! diu es gegant. ¡Ja éts tu que la m'has llevada des vent! però jo t'hi llevaré a tu mes que depressa!

Afina aquella corda que devallava de sa torre, i ja és partit a enfilars'hi, i per amunt i per amunt.

En Toni Garriguel·lo per això no's retgirà mica, sino que se va treure un trinxetó que duya sempre

dins sa butxaca, per un cas de casos; i, com va veure que es gegant ja arribava an es cap demunt de tot, taya aquella corda, i es gegant tot per avall per avall, i va pegar tal esclat que se va fer tot bossins.

I ¿com va devallar llavò En Toni Garriguel·lo de aquella torre tan alta, sense aquella corda per ont ell s'era enfilat?

Això és lo que jo no he pogut aclarir ni endardellar.

Es dia que hu aclaresca i hu endardell, ja vos ho faré avinent, si Deu ho vol i Maria.

I això és sa rondaya d'En Toni Garriguel·lo. Si vos agrada, menjaula-vos frita, menjaula-vos torrada; i si no us agrada, tiraula dalt sa teulada.

Roma, 22 de juliol de 1913.

SA MUTA ⁽¹⁾

Això era una viuda que només tenia una fia, que havia nom Catalineta, garrida com el sol, desxondida com una centella, bona al·lota que casi no hu poria esser mes.

(1) La'm contà Na Catalina Muntaner de Sóller, criada antiga de Ca'n Font-i-Roig.

No tenien altra cosa mes que una guardeta d'euveyes i se vivien de sa llet i de sa llana d'aquells animalons, que Na Catalineta menava a pasturar cada dia per allà on trobava gens de pasturatges, que no privassen es bestiar estern de pasturarhi.

Un dia el Rey de per allà, cassant cassant, topa Na Catalineta derrera ses euveyes, i no vos dich res si romangué tot embabayat com se veu davant aquella al·lotona tan garridoya. Per paga encara era fadri, i ben casador que anava.

Pensa qui pensa què li diria an aquella pitxorina que no la retgiràs, a la fi li diu:

—¿I no t'agradaria un vestit d'aquells tan polits tan polits?

—¡Sí, però si tenia tots es peixos de la mar broydats! diu sa revel·lera.

—¡Idò aqueix vestit tendràs! diu el Rey.

L'homo se'n va a ca-seua i comana a sa sastressa millor des seu reynat un vestit ab tots es peixos de la mar broydats. Sa sastressa posa fil a l'aguya, i hagué de mester set mesos de feyna de nit i de dia, per enllestir tal vestit. Llest, l'entrega an el Rey, que ja s'espitxa an es punt a on havia topada aquella pastorella tan galanxona; volgué la bona sort que la hi trobàs, li dona es vestit, Na Catalineta el se'n du a l'acte a mostrar a sa mare, que en romangué esglayada, i l'estoja ben estojat per un cas de casos.

Des cap de temps el Rey torna topar Na Catalineta, pastura qui pastura sa guardeta d'euveyes; i per moureli conversa, perque li agradava massa conversarhi, ja li diu:

—¿I no t'agradaria un altre vestit d'aquells tan polits tan polits?

—¡Sí! diu ella; però si tenia tots ets animals volàtics broydats.

—¡Idò aquest vestit tendràs! diu el Rey. Ara mateix me'n vaig a comanarlo't!

Així hu va fer: crida aquella mateixa sastressa i li diu:

—M'heu de fer un vestit d'al·lota ab tots ets animals volàtics broyats.

Sa sastressa posa fil a l'aguya, i si per s'altre vestit havia haguts de mester set mesos, per aqueix en va haver de mester catorze, de fer feyna nit i dia.

Passats es catorze mesos sa sastressa presenta es vestit an el Rey, que l'agafa i el du cap allà on ses altres vegades trobava aquella al·lotineua tan ben carada.

—Veltaquí an es vestit que'm demanares! li diu.

I ¿què fa Na Catalineta? Agafa aquell vestit tan preciós, i corrents cap a mostrarlo a sa mare, que en romangué astorada i no se'n poria avenir que mans de persones nades poguessen arribar may a fer tal meravella.

Aquella doneta agafa aquell altre vestit, l'estoja, i ben comanada Na Catalineta de no dir res de tals vestits a negú nat del món!

I ¿quina vos feys contes que la va fer el Rey? Idò un altre dia fa de topar, come de cop-descuyt, Na Catalineta, pastura qui pastura sa seua guardeta d'euveyes; i, per ensatar sa conversa, li diu:

—¿I no t'agradaria un altre vestit d'aquells tan polits, tan polits?

—¡Sí! diu ella; però si tenia es sol i sa lluna i ets estels del cel broyats!

—Idò tal vestit tendrás! diu el Rey.

S'esquitxa cap a ca-seua, crida aquella mateixa sastressa, li comana aquell altre vestit, ella s'hi posa tot d'una; i, si p'es primer ey havia posats set mesos i p'es segón catorze, per aquest altre n'hi posà vint i un.

Tot d'una de tenirlo llest, ja el presenta an el Rey, que, com si hagués tengut foch dins ses sabates, ja li ha copat amb aquell vestit cap a cercar aquella gran pitxorina de pastorella que li tenia es cor robat.

L'arriba a trobar, pastura qui pastura sa seua

guardeta, i ja li diu, presentantli aquell vestit tan meravellós:

—¡Jas! ¿Eu és o no hu és es vestit que'm demanares?

—¡Si que hu és! diu ella. May m'ho hauria pensat que hi hagués mans de persones nades capaces de treure una tal meravella.

Aquí Na Catalineta donà an el Rey les gràcies de tal present, i ¡cap a mostrarlo a sa mare!

Davant aquest altre vestit, si que hi romangué esglayada aquella doneta!

I ¿què fa ella, després de molts d'espants? Estoja ben estojat aquell bo de vestit ab sos altres dos, i demana a Na Catalineta:

—Escolta; ¿i el Rey que t'ha demanat may d'on eres ni a on estaves?

—May, diu Na Catalineta. Ses vegades que l'he vist, just m'ha demanat si voldria un vestit d'aquells tan polits tan polits; jo li he dit com el voldria, i se'n és anat prometentlome, i des cap de temps és tornat ab so vestit tal com jo l'havia demanat.

—No res idò, diu sa mare. Mira bé lo que te comàn, i per res del mon no deixis de ferho tal com te diré ara mateix. No has de tornar pus a pasturar ses euveyes per allà on el Rey te topà ses tres vegades que t'ha topada. No hi torns pus may per allà, ni amb euveyes ni sensa euveyes.

—Estigau descansada, diu Na Catalineta; no hi tornaré pus may; ses mateixes passes me costarà anar per una altra banda.

Na Catalineta va creure sa mare, no s'hi arrambà pus en la vida per aquells paratges a on el Rey l'havia topada aquells tres pichs.

Bé hi anava l'homo desiara per allà a veure si hi guiparia aquella pastorella tan garrida i galanxona, però aquell dianxa de pastorella no se deixava veure may en tot allò, ni blanca ni negra, ni en vert ni en sech.

—¡Vaja quin porro que m'ha pegat aquesta pit-

xorina! deya el Rey. Ell ara que té es tres vestits, no se deixa veure ni de cent llegos. I sa passada mes bruta és jo no haverli demanat may de quines egos venia, ni d'on era, ni a on estava. ¿Quin remey tench jo ara per anarla a cercar ni aclarir per on caplleva?

I allà el Rey tot apurat i mal a pler d'aquella bona de pastorella, que, llavò que ja tenia es tres vestits, li era descompareguda com s'ànima de Robert.

Passà temps i temps i el Rey va perdre ses esperances de porer aglapir sa pastorella des tres vestits, i va dir:

—Si no he de romandre fadrí, i no convè gota que un Rey ey romanga, no tench altre camí que cercar una altra al·lota ambe qui agabellarme baix des jou del Sant Matrimoni.

Es senyors grossos de la Cort ja feya estona que no s'aturaven de ponyirlo per que se casàs, i n'hi treyen un xinxer d'estornelles ben prenidores, fies de comtes i marquesos i d'altres reys.

Però l'homo era molt prim-cernut i massa esquitarel·l, i a una li trobava un defecte i a s'altra n'hi trobava un altre, i a totes trobava qualque sema.

Era que cap d'aquelles revel·leres que li treyen, se poria posar ni de lluny amb aquell dianxa de pastorella des tres vestits; totes eren morques devora ella.

Aquella feta del Rey, de morretjar totes ses al·lotes que li treyen per casar, se va estendre per tot es seu reynat, i era un rum-rum que tothom en parlava.

Se'n tem sa mare de Na Catalineta, i pensa qui pensa quina la faria per dur sa sort devers sa seua fiona i devers ella mateixa, a la fi diu:

—Mira, Catalineta! Trop que mos convé vendre ses eueyes i anarmos-ne totes dues a sa ciutat del Rey, a veure si a ca'l Rey mos voldrà llogar a mi per cuynera i a tu per *mossa de cuyna*. Però tu ¡ben alerta a badar boca may ni dir cap paraula ni mitja! Jo diré que tu ets muta i tu has de fer lo mateix que

si hu fosses de ver! Només t'has de donar a entendre ab senyes, may ab cap paraula! ¿Estàs conforme de ferho així?

—¡Massa que hi estich! diu Na Catalineta. No hàyeu por: jo faré tot quant vos me direu, porque estich ben segura que, en no esser el Bon Jesús, negú negú mira tant p'es meu bé com vos.

¿Qué me'n direu? Ell aquella viuda va vendre sa guardeta d'euveyes, i ¡hala totes dues, mare i fia, cap a sa ciutat del Rey! a on tothom se passava el Rey per sa garrova per lo mal casadis que los sortia, que no feya mes que trobar defectes a totes ses al·lotes que li acusaven per casars'hi, i lo que deya la gent:

—Sobre tot, n'hi hauràn de comanar una aposta per ell! Si no hu feym així, no'l casam!

I ¿què fa sa viudeta? Se presenta a ca'l Rey ab sa seua fia Na Catalineta, que ja feya de muta, i demana si han mester cap cuynera i cap *mossa de cuyna*.

Surt es Majordom; i, com sent allò, diu:

—Si que sereu cayguda bé. Sa *cuynera* que teniem s'és posada malalta i diuen que no té cura. De *mosses de cuyna* si que'n tenim unes quantes, però així mateix pot romandre aqueixa, si és fia vostra.

—¡Sí, senyor! diu sa viuda, que hu és fia meua i té sa desgràcia d'esser muta, aquí on la veys tan bella dona.

—¡Si que hu és una llàstima! diu es Majordom.

L'homo la se mirà de prim conte a Na Catalineta i en romangué ferit-l'ha. I se posa a dir: ¡I justament esser muta! ¡Ay, en veurela el Rey! ¡No hu sé què se succeirà! ¡No res! ¡Ja hu veurem!

Sa viuda i Na Catalineta passen a sa cuyna tot d'una, i ja son partides a trafegarhi de bona manera.

Com la gent de ca'l Rey veren aquella cuynera nova tan arromangada i aquella *mossa de cuyna* tan galanxona, no se'n porien avenir de que hu fos tant i se'n compatien molt de que fos muta.

Ja hu crech que el Rey l'aluyà an aquella *mossa*

de cuyna i en romangué ab sos cabeys drets de veurela tan garrida i ben tayada de tot es còs.

—Cap, deya ell, n'havia vista may d'al·lota que m'agradàs tant, en no esser aquell dianxa de pastorella que me guarda es tres vestits! Si no fos muta aqueixa, diria que és aquella! però no hu pòt esser, perque aquella, massa bon cap de llengo que tenia! Lo que és si aqueixa parlava, faltantme aquella, la feya: me casava amb aquesta sense apel·lació! Però jès muta, sa mesquina! ¡Ay, si no hu fos!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que es senyors grossos de la Cort s'arribaren a cansar d'esperar que el Rey trobàs una al·lota des seu gust per casarse; i un dia l'agafen tots plegats i li diuen:

—Senyor Rey, que perdón de l'enfado; sa qüestió és que passa d'hora de casarse Vossa Reyat Magestat. Per l'amor de Deu, no mos fassa estar pus ab tal angúnia! ¿Com no hu veu que le hi deym p'es seu bé i p'es bé de tot es reynat? ¡Es es bé de tots que reclama es casament de Vossa Reyat Magestat! Si no li surt s'al·lota que Vossa Reyat Magestat voldria, paciència! que ja se sab que no hu porem tenir tot, an aqueix món! ¡Que en prenga una qualsevol! sa que tenga manco defectes an ets uys de Vossa Reyat Magestat, i sortiguemne d'una vegada! ¡Eu fassa, per amor de Deu i per amor de sa Mare!

El Rey, com senti aquell rossinyol, va veure que no hi havia altre remey que afliuixarse de sa pastorella que li guardava es tres vestits; i de totes ses al·lotes que li havien acusades va triar sa mes prenidora, sa mes presentable, una fia d'un marquès molt engallada i que duya molt de vent a sa flauta, encara que no se perdia massa per garrida, segons lo que convé que hu siga una reyna, que, per anar bé, se'n ha de dur sa pauma de sa galania entre totes ses dones des reynat.

De part del Rey anaren a envidarla an aquella revel·lera i a son pare i sa mare; i ja hu crech que

digueren que sí tots tres, botant d'alegria, i a l'acte comensaren es preparatius que eren del cas.

El Rey no'n frissava tant, però així mateix es de la Cort le hi enrengaren tot; i, arribat es dia des casament, se feu s'esclafit, se casaren, i tot festes i sa-rau per llarch. I no hu volgueu sebre si sa novia hi anava ab ses piules ben fetes i ben engaumeida de vestits de seda i d'or que valien uys per mirar i ben carregada de joyes d'or i pedres precioses p'es brastos, coll, oreyes i mans, que haurien bastat per un argenter parar botiga.

Arriba s'hora des dinar de nosses, el Rey i la Reyna novella s'asseuen a sa taula, i tota s'altra família convidada per lo mateix, cadascú segons sa seua edat i estament.

I ¿qui dirieu que va dur es plat de s'arròs an el Rey i la Reyna novella?

Idò, si voleu endevinar, heu de dir sa *mossa de cuyna*, sa muta, aquella muta tan atxerevida, i que, si no fos estada muta ni fos compareguda sa pasto-

rella des tres vestits, el Rey no n'hauria volguda altra: s'hi seria casat bil·lo bil·lo.

Però no cregueu que aquella muta sortís ab so plat de s'arròs davant el Rey i la Reyna novella, encitronada gens a la biorxa ni com una cambuix; sorti tota endiumenjada amb vestit de seda i d'or que duya broydats tots es peixos de la mar.

El Rey com se veu aquell vestit davant, romàn sensa polsos.

—¡Que'm tirin d'una passa, diu ell, si això no és es mateix vestit que vaig dur an aquella pastorella des bosch! ¿Quin possible és que tal vestit haja parat a mans d'aquesta *mossa de cuyna*?

I allà pensa qui pensa com poria esser allò.

I la Reyna novella sí que hi pensava, i no eren tot berbes es mal de ventre que en tenia de veure una *mossa de cuyna* amb un vestit mes preciós que no es seu.

Ell era tothom que se'n feya creus d'aquell vestit, porque no n'havien vist cap may que s'hi pogués comparar ni de cent llegos; i no se'n porien avenir de que el tengués una *mossa de cuyna*.

I lo pitjor per la Reyna novella era que la gent casi s'admirava tant de sa garridesa i galania de sa *mossa de cuyna* com des vestit que duya; i, com sabien que era muta, tothom deya:

—¡Quina llàstima que no parl! ¡Si parlava, no hi hauria al·lota per ella!

Això hu deyen ets homos; ara ses dònesh deyen això altre, sobre tot la Reyna:

—Tanta de sort que és muta! Si no hu fos, mos treuria sa carn de s'olla a totes; mos arreconaria totes.

Amb això s'acaben s'arròs, i se fa hora de dur ets aufegats i escaldums.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que los tornà treure an el Rey i a la Reyna novella aquell dianxa de *mossa de cuyna* tota endiumenjada amb un vestit d'or i seda que duya broydats tots ets animals volàtics.

Ja hu crech que el Rey, com la me guipa ab tal vestit, romàn de bell nou sensa polsos.

—Però, què serà això? diu ell en si mateix. ¡Que'm tirin d'una passa si això no és es mateix vestit que jo vaig dur an aquella gran pitxorina de pastorella des bosch! ¡I encara sa que el du me pareix mes aquella que no es vestit! Però aquesta és muta, i aquella prou que conversava! Sobre tot, n'hi ha per tornar boig!

I si per dins es cor i es cap del Rey passava tot això, figurau què havia de passar per dins es cor i es cap de la Reyna novella, de tornar veure aquell dimoni de *mossa de cuyna* amb aquell vestit tan meravellós i aquella cara seua i aquell còs seu, tan de veure com es vestit!

¿Què me'n direu? Ell la Reyna no'n tengué talent d'aufegat ni d'escaldums; i s'enveja i sa gelosia l'alsaven en pes, mentres que s'altra gent se desfeyen amb alabanses i ponderacions des vestit i de sa garridesa d'aquell dianxa de *mossa de cuyna*, que guanyava de massa a ses altres dònes en tot fora a rallar.

Acabat s'aufegat i ets escaldums, se fa hora de treure es rostit d'indiot i porcella, i ja hu crech que també el treu an el Rey i a la Reyna novella sa pitxorina de sa *mossa de cuyna*; i aquest pich sortí tota endiumenjada amb un vestit de seda i d'or que duya broydats es sol i sa lluna i tots ets estels del cel.

El Rey sí que hi romangué esglayat com me guipa aquell vestit demunt es còs de sa *mossa de cuyna*.

—Però ¿com pot ser això? deya ell amb ell mateix. ¿Com pot ser que aquesta *mossa de cuyna* duga tots aqueys vestits? Tant ets altres dos que ha trets com aqueix són just-i-fet es que jo vaig dur a sa pastorella des bosch. ¡Que'm tirin d'una passa, si no hu són! ¡Eu són! i hu són! i deu mes! Però ¿quin possible és que aquella pastorella les haja donats o deixats an aquesta *mossa de cuyna*?

Ja vos assegur que no fonch gayre es rostit que s'empassolà el Rey, perque totes aquelles coses li havien decantat massa sa talent.

I encara manco en menjà la Reyna novella, perque la pobreta tayava claus i s'enveja i sa gelosia la roegaven de viu en viu de veure aquells vestits que duya aquell dimoni de *mossa de cuyna*, i sobre tot de veureli aquella cara tan garrida i aquell còs tan ben tayat de per tot, de veure que li guanyava de massa en galania a ella aquella *mossa de cuyna*.

I tota s'altra gent que se'n feya creus d'aquell vestit de seda i d'or amb el sol i sa lluna i tots ets estels del cel broydats, i hu trobaven gros de tot que tal vestit l'hagués de dur una *mossa de cuyna* i que aqueixa fos an es mateix temps un estrem tan gros de garridesa i galanxonia.

Amb això s'acaba es dinar de nosses, i s'arma ben aviat es ball, i vos assegur que va esser un ball d'aquells mes vitenchs, perque tota la Cort duya massa ballera enrera amb tant de temps com no havien ballat a ca'l Rey esperant que se casàs i llavò porerse'n assaciar.

Quins no'n tengueren gayre de ballera foren el Rey i la Reyna novella, causa es tres vestits que sa *mossa de cuyna* havia trets quant los duya a sa taula s'arròs, s'aufegat, ets escaldums i es rostit d'indiot i porcella.

Ni el Rey ni la Reyna, cadascú p'es seu vent, s'ho porien treure des cap an allò, i deyen, sensa sentirse ells amb ells:

—Aquí hi ha cosa! aquí hi ha misteri! Això és un bony que haurà d'esclatar! Això no pot quedar així! ¡O marge o caramull de pedres!

Tan mal a pler arribà a estar la Reyna novella, que de dins es ball a on se trobava ab totes ses altres senyores de la Cort que li servaven es tafetà, pega revulgada, s'aixeca i s'esquitxa cap dret a sa cuyna, i m'hi troba sa pobra *mossa* trafegant per allà dedins, escurant plats i olles i greixoneres, i les torcava amb una tovayola d'or sa cosa mes preciosa que vos pogueu pensar, i llavò anava tota endiumenjada ab so vestit de seda i d'or que duya broydats el sol i la lluna i tots ets estels del cel.

I li agafa tal rabiada a la Reyna de veure tot allò, que no pogué estar que no digués:

—¿I això és la muta
que ab lo vestit del sol i la lluna
i ab tevayola d'or les olles tramuda?

Aquí sa *mossa de cuyna* no pogué aguantar pus tampoch, i amolla aquesta costerada a la Reyna novella:

—I això que és la llengueruda,
que fa tan poch temps que és venguda,
¿ja ralla tant?
¿Què farà d'assí endavant,
si no li muda?

Amb això el Rey que havia sèguides ses petjades de la Reyna i escoltava des portal, com sent sa veu tan estil·lada de sa *mossa de cuyna*, que era sa mateixa veu de sa pastorella des bosch, se presenta tot d'una, i diu a sa *mossa de cuyna*:

—Tu és aquella pastorella des bosch que me demanares aquells tres vestits que te vaig dur; aquells tres vestits són es que has trets per servirnos en taula; tu és Na Catalineta; sols tu pots esser sa meua dòna; no n'hi ha altra baix de la capa de Deu que hu puga esser.

La Reyna novella i son pare i sa mare, com sentiren tot es manifest del Rey i de Na Catalineta i sa mare de Na Catalineta, se feren càrrech de tot, i se'n anaren abans de pus raons tot atxul·lats, com bé poren pensar; i la pobra novia s'ho aficà tant dins es cap, que li pegà la futri i dins quatre dies va haver fet pell, i l'enterraren. Al cel la vegem! Amèn.

I el Rey se casà ab Na Catalineta, i venguen unes altres nesses i ball i festes i sarau per llarch, i tot-hom ben content de veure que a la fi el Rey havia trobada s'al·lota que volia per casarse.

I el Rey i Na Catalineta visqueren contents i alegres anys i mes anys; i encara son vius, si no son morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

SA TITINA I SA GENETA ⁽¹⁾

Això era una titina ⁽²⁾ que un dia s'esplugava demunt un revell, sa mes descansada del món, i hi va haver un dimoni de geneta que estava a l'aguayt, per allà, i ¡zas! li pega fua, i l'aplega.

—¡Ay! ¡ay! va dir sa titina, com se senti ses ungles de sa geneta devers ses costelles. ¡Amolle'm, per amor de Deu! ¡Amolle'm, te dich!

—¡Bona estich jo per amollarte! diu sa geneta, que tench una fam que m'alsa. ¡Ja hu veus si he botat juder, que a tu i tot t'he aplegada!...

—¡Però, geneta! deya sa titina, te dich que m'amolls, i t'assegur que no t'en penediràs. ¡Jo t'ho assegur!...

—Lo que t'assegur jo, deya sa geneta, que aquestes popes teves serán ben saboroses. Que no sé com ja no les m'he empassolades.

—Però escolta, diu s'aucelló. ¿I a tu no t'agrada es peix?

—¡Si m'agrada? diu sa geneta, badant uns uys com uns salers. Que no m'en som vista sedolla may. Sobre tot, em pens que m'acabaria tot es de la mar.

—Idò mira, diu sa titina. Tan cert com ey ha Deu, i menge'm si te engán, que, si m'amolles, te faré fer una vega de peix, que en poràs menjar fins que esclats.

Llavò sí que badà ets uys sa geneta, i se posà tota pensativola, i digué:

(1) La'm contà lo Rt. D. Juan Font, de So'n Sigala (Manacor), que la hi contava, com era al'lotinoy, el seu onclo l'amo'n Juan de So'n Sigala.

(2) Aucell per l'estil d'una oronella, però mes clar de color, molt atxerevit, i tan viu. que diuen que, en trobar una llosa parada, antes de tocar *el menjar*, prova ab sa coa si aquells bastonets qui aguanten sa pedra, están fluixos, a fi de no encloures'hi devall. Així és que devegades troben lloses tibades ab plomes de coa de titina encloses, que l'aucelló deixà fent tals provatures i fogint dels mals arrambatges d'aquell engana-aucells.

—Però ja on tens es peix tu, gran pitxorina?

—A on? ¡No hu vulgues sebre! Jo lo que't dich que, si tu me amolles, demà matí te faré fer una peixetada com no n'han fetes *pressones* nades. I te don paraula que, si no és així, jo meteixa m'aficaré dins sa teva boca per que'm menges. I ¡que'm tiren d'una passa si no dich ver!

—Però jo voldria que'm diguesses, repetia sa geneta, d'on dimoni t'has de treure es peix tu.

—Tu amolle'm, diu sa titina, i demà de matí ja seràs devant ses cases de Senta-sirga ⁽¹⁾, sol sortint.

—Devant ses cases, diu sa geneta, tench ànsia que l'Amo o sa Madona o qualsevol de la casa no m'aglapesquen, perque com les saupam tantes de galines, en veure fressa nostra, el dimoni les s'en du.

—Idò, mes avall, baix des *Corral de ses figueres de moro*, dins sa *Coma des pou*, diu sa titina.

Sa geneta era tan llépola de peix, que consentí amollar sa titina, ab tot i tenir sa panxa ben re-de-buyda, sols pe's'esperansa de sa peixetada.

Sa titina aixamplà ses aletes, i ¡com la bala! per amunt, i de d'allà.

Lo endemà, sol sortint, fonch baix des *Corral de ses figueres de moro* dins sa *Coma des pou* de Senta-sirga, i m'hi trobà sa geneta amagada dins un enfony de sa paret i goytant.

—¡O geneta! digué, ¡bon dia i bon any que Deu mos do!

—Amèn, diu aquesta. ¡Ja'm pensava que no vendries.

—¡A poch poch, revel·lera! diu sa titina. Jo, en donar paraula, no hi falt. Primé hi va es coll... Escolta, ¿i que ja estás en boca, tan dematí?

—¡Vaya si hi estich! diu sa geneta, que no he tastadet res de s'altre vespre. ¡A veure a on tens es peix! ¡Ara hu he de veure d'on el te treuràs! ¡Mira que, si m'enganes, serà ferest!

(1) Possessió aprop de So'n Sigala, i que pega an el camí *des port* de Manacor.

—Com jo te vaig dir, respòn sa titina, que fariem sa peixetada, la farem, ¡creume! Anem ara a amagarnos dins es romaguers des claperot *des pou* ⁽¹⁾, i al punt passarà En Quemunyes... ¿Que no'l coneys an En Quemunyes?

—¿Es peixeter de Manacor? diu sa geneta. Ja'l coneix, i mes que es mal temps. ¿I que li hem de demanar? ¿Que mos don es peix que du?... Sobre tot, jo m'en gordaré com de caure d'atansarm'hi....

—Però, dona, diu sa titina, no passes s'arada devant es bous. Deixe'm parlar; no sies tan cuytora. Veus, noltros mos amagam dins es romaguers des claperot. S'en vé En Quemunyes ab so carretó al tip de peix; s'atura a beure ell i s'ase, i segueix cap a la vila. Jo surt, i hem pos botetja qui botetja per devant es carretó, fent com qui tenir una ala rompuda. Ell botarà des carretó i el deixarà en banda per assolirme, i jo de d'allà, sols que no m'agaf. L'homo s'hi encalentirà, se farà enfora, se farà enfora, sense temerse'n ni pensar pus en carretó ni sant carretó; i tu a les hores t'en hi puges; i, mira, tots aquells covos de peix seràn teus...

—El dimoni éts! diu sa geneta, com hagué sentit aquest pla tan enginyós.

Ja hu crech que s'en hi anaren a amagarse dins es romaguers d'aquell claperot de devora es pou, qui fa partió ab Mendia ⁽²⁾, i allà espera qui espera.

Dues hores es sol alt, comensen a sentir renou de rodes de carro que s'en venia de sa part *des port*, i ja hu crech que hu va esser es carro d'En Quemunyes, amb un parey de covonades de peix que feyen por.

S'atura an 'es pou, treu un parey de poalades

(1) El pou de Senta-sirga està just allà devora, per on passava un temps el camí *des port*. Fa una aygo de primera, i s'hi aturen molts a abeurar.

(2) Una altra possessió que toca Senta-sirga, i que hi ha una casa d'aspecte senyorial, ab archs de punta de mel'la i finestres mostratjades. Té fama d'esser una possessió molt antiga i que un temps arribava a mar. *Mendia* és un mot vasch que vol dir: *La Muntanya*.

d'aygo per ell i s'ase; i, *gloch gloch* tots dos, begueren a esclata bufetes, tan acalorats venien.

Com no n'hi va quebre pus de brou dins sa seva panxa, s'en puja ell an es carretó, i ¡èrri, Gelat! cap a Manacor falta gent!

Aquí sa titina pega enfuyta de dins s'amagatay, s'amolla una ala, passa devant es carretó, i botets i botets, i *giu-giu* i *giu-giu*, i ¡ala petita! com que En Gelat li hagués de posar una pota demunt.

—¡O aquesta titina! diu En Quemunyes. ¡Deu tenir cama o ala rompuda! Quina festa que en farán es meus al·lots!

Pega bot des carretó, i se pensava que no hauria de fer mes que allargar ma per agafarla.

La hi allarga, tot acalantse; però justament sa titina pogué pegar una mica de fua, que bastà per fogirli de dins ses mans, i li prengué tres passes de ventatge; i En Quemunyes enverga llargo per sortirne de una vegada; però sa titina, *giu-giu* i coixeu coixeu, com En Quemunyes posà ma per agafarla, va esser una passa mes enfora. Aquí En Quemunyes

li enverga fua, mes de mitx enfadat; però sa titina en pega una altra de mes llarga, i va esser tibada buyda. I sa titina de d'allà, coixeu coixeu, i *giu-giu*, i revolts, i enfuytes per dins es camp de Mendia, i En Quemunyes derrera derrera, suant tanta gota, fent flamada de veure que aquella mica d'aucell, coix i amb una ala rompuda, l'hagués de fer còrrer i potoyar tant, i que, com mes anava, en lloch de retre-se, mes allargava. I ¡que havia de pensar ja ni en s'ase ni en so carretó ni en ses covonades de peix! Ja hi pensava sa geneta, que tot-d'una que va veure que En Quemunyes se feya enfora, s'en puja an es carretó, se planta demunt un covo d'aquells al raset de peix, i ¡hala petita! ¡I venga una oblada i una altra, i llavò un quern de calroigs; i ara escórperes

i suara un raig de alatxó, i llavò un enfilay de gerrets, i qualche llissa ben reven-guda, i molls a la vela. I sa polissarda que no se donava raó a ses barres, i, per por de no esser-hi a temps, casi no hu roegava. I de lo que tenia mal de ventre, era de que n'hagués de roman-dre gens i no porsers'ho empas-solar tot.

I En Quemunyes que potoyava derrera sa titina, tirantli

llamps i pestes i cuydant a fer uy, encalsa qui encalsa aquell aucellinoy polissó, que, com més anava, mes reprenia, i que, com se figurà que sa geneta ja estaria redona i re-de-redona de peix, se posa bé s'ala tombada, lès aixampla totes dues, i pren el vol, mes falaguera que un falcó quant pega a un esbart de coloms, i *giu-giu giu-giu*, i per amunt, i de d'allà, com que digués:

—¡A re-veure, Quemunyes! ¡Ja'm comanaràs molt ets al·lots i... ses covonades de peix!

Com sa geneta afinà es peixeter que s'acostava, pega bot des carretó, i ja li ha estret, tan aviat com sabia, i no era gayre, perque, de sedolla que estava, casi no's poria atxefegar. Si En Quemunyes la guipa, ab quatre llongos la m'aplega, i seria estat ferest.

Però ¡què havia de guipar ell, si no hi veyia de cap bolla, d'enfadat i de cremat!

I no vos dich res, com va esser an es carretó, i vé sa destrossa que li havien feta an es covos des peix. Sa geneta le hi havia morretjat tot; i, com comensà estar plena, pegava una espipellada aquí, una espipellada allà i un'altra allà dessà.

—Però ¡qui serà estat es dimoni, deya En Quemunyes, que m'haurà feta aquesta?... ¡¡¡Oh mal li tocassen cent mil carretades de cavayons de...!!!

I ja va esser partit a dir flastomies, i tira es capell en terra, i el se potetja tot; llavò s'enfloc a un bon raig de galtades, i llavò se gira contra En Gelat, que no n'era res, i garrotada vé i garrotada va, i no s'aturava de dirli:

—I tu, que estaves per besti? ¡I tan pronte que és per tirar cosses, com te vé bé, an es qui s'arramba, i no has sabut esbaltir ab tres o quatre es polissó que és pujat a fermos aquesta destrossa? ¡O hi passaves gust que'm pegassen aquesta tibada? ¡O gran no-ningú i cara de poca vergonya!

I garrotades i mes garrotades, i es pobre arriet que cuydava fer es tro, correns tot lo que poria, sense sebre per quines cinchcentes li venia aquell aixe-

buch i esplet de llenya demunt ses costelles tan emplomat.

Sa geneta no s'aturà fins an aquell meteix amagatay de dins sa paret des *Corral de ses figueres de moro*. Sa titina la colombrà com hi entrava, i hi compareix.

—¿Que tal? va dir. ¿T'en ets poguda assaciar de peix? ¿Eu veus com no t'he enganada?

—¿Ay! deya sa geneta. ¿Estich que esclat! ¿Aquesta panxa meva no pot pus de plena! ¿Tench ansi d'esclafir!...

—¿I que és estat bo tan mateix? deya sa titina.

—¿Bo? deya sa geneta. ¿No t'ho pots figurar! ¿No'via passat tan de gust may, ni esper passarne pus de consemblant!... I t'assegur que no sé lo que he enforat...! ¿Ay! ¡ay! creume que no estich per res!

—Vaja idò, diu sa titina, no te mogues, ara que estás bé, i demà dematinet vendré a cercarte, si Deu ho vol, i anirem a ferne un altra de bel·lendina, millor que sa d'avuy.

—No pot'ser, diu sa geneta.

—Tu mateixa hu tocaràs ab ses mans, diu sa titina.

I me deixa sa companyona dins s'amagatay, i ja és partida per amunt, dient:

—¿Ja t'ho assegure que sa de demà serà mes bona que sa d'avuy!

Sa geneta dormí tot aquell dia i tota sa nit.

Lo endemà, sol sortint, li compareix sa titina, i diu tota remolesta:

—¿Bon dia i bon any! ¿Hola! ¿fora són!

—¿I ¿a on la pegam avuy? diu sa geneta.

—An es carreró qui va de *So'n Crespi vey a So'n Crespi uou*.⁽¹⁾

—¿Que fa paret a cada banda?

—Això mateix.

—I ¿que n'ha de passar En Quemunyes?

(1) Dues possessions aferrades d'allà devora.

—No, dona. I llavò que tant de peix, no es bo. Avuy li hem de pegar de carn.

—¿Tan saborosa com es peix d'ahir?

—¡Molt mes, però molt mes! digué sa titina.

—¡Idó endavant! diu sa geneta.

I ja son partides cap an es carreró de *So'n Crespi*.

Com ey foren, sa titina diu:

—Mira, sa cassa la trobarem, si tu me segueys totes ses passes i vens sempre just darrera mi. Per poch que'm deixes, tot eu tendrem sofrut.

—No tenses ansi, diu sa geneta, no te deixaré; per allà on passaràs tu, passaré jo.

—Bé, diu sa titina, si hu fas així, estam salvats.

—¡Com som geneta que hu faré! diu aquesta.

Ets amos de *So'n Crespi* duyen ses genetes mes cuantra que sa pesta perque les des-solaven s'avi-ram; i, com en aquell carreró hi havia clavagueres, paraven lloes a sa boca d'aquestes per veure si aplegarien ses genetes.

A les hores n'hi havia una partida de lloes parades. Prou eu sabia sa traydora de sa titina i sa geneta també; però anava tan fora corda ab s'idea de atepirse de carn, mes saborosa que es peix d'En Quemunyes, que no pensava en lloes ni lloons.

—¡Hala idò! diu sa titina. ¡Endavant ses atxes, i alerta a deixarme!

I ja es partida, carreró avall, i sa geneta darrera darrera. Troba una clavaguera, i sa titina la pren, i sa geneta per lo mateix.

A s'altra banda hi havia una gran lloa parada.

Sa titina, tan menuda com era, passa per devall es bastons que l'agontaven, sense fregarlos gens.

Sa geneta no los repara. S'hi afica per devall; pega caparrotada an aquells bastons, i *plaf* cau sa gran lloa, i ¡ja hu crech que hi quedà ben enclosa sa geneta i ab ses costelles fetes un acop. Pega una partida de remeulos i aixamplà es potons.

I sa belitre de sa titina se planta demunt sa lloa, i no s'aturava de dir:

—¡Ah idò, gran polissona, gran golafre? ¡Era tan bo es peix d'En Quemunyes com aquesta carn que has trobada aquí devall? ¡Ja hi tornarás un altre pich a envestir una titina que s'espluga i que no se posa ab tu? ¡Hala, idò! ¡menje'n de carn d'aquesta, fins que en vulgues!

I aixamplà ses ales, i *giu-giu*, per amunt s'ha dit, i encara s'hi deu fer, si no s'ès aturada.

Mirau si en va sebre aquesta titina, i si li sorti tort a sa geneta volerla-se menjar.

¡No hi ha remey! ¡Qui mal fa, mal trobarà!

Gener de 1902.

ES FILACHS ⁽¹⁾

Això era un homo que sempre'l tenien ab sos filachs, cassa qui cassa aucells, i sa dona que no s'aturava de dirli:

—¡Oh que t'estim i que t'estim! ¡No t'ho pots figurar! ¡T'assegur que si't mories, t'amortayaria ab lo llensol mes nou!...

S'homo, cansat de tant de sentirla, arribà a dir:

—¡Ara hu tench de veure si m'estima tant com diu!

Justament llavò sa dona era a dur una gerra d'aygo per dinar, i ¿que fa ell?

Sa tira enterra, a's mitg de la casa, ben estirat i enravenat, fent es mort.

Al punt sa dona arriba, el veu d'aquella manera, el crida, el torna cridar, no li respòn.

Va a estamenetjarlo, veu que no's batega; l'escolta, i no sent que alèn.

—¡Aquesta sí que m'ès blava! diu ella, ¡saps que

(1) La'm contà Na Juan'Ayna Mayol i Sales, de Pollensa.

hauria d'esser mort! ¡Es segur que hu és!... ¡Vaja si hu és!... ¡I ben mort!... No res, jo d'inaré, i ja plorarem llavò, panxa plena... Que tampoch no convé deixar les manades p'eu ⁽¹⁾ rostoy.

Se'n va a dinar, sa mes descansada del mon; s'acabà lo que havia guiat per tot dos; i a la fi, redona com un tudó, surt a's mitx des carrer, i romp es foch amb uns crits i uns bels i uns remeulos lo mes esglayosos, que entraven dins es cervell, i s'escabeyava, i bon xisclets per sa cara, cridant com una desesperada:

—¡O companyieta meua, estimat d'eu meu cor! ¡Com jo hu veig, morir de mort repentina! ¡Qui mos ho hagués hagut de dir que ja no dinariem plegats! ¡O pobre homonet meu, mort per a sempre! ¡Ja no'm durà pus aucellons, tans com me'n duya, i tan saborosos com eren amb arròs! ¡O alegria d'eu meu cor! ¡O companyieta meua de la meua ànima!... ¡La pena'm mata!... ¡Vos dich per cosa certa que'm mata!...

No vos dich res ses veynades si sortiren correns a veure que era allò, moltes ab s'escudella o es tros de pa i companatge en ses mans, que encara no havien acabat de dinar. Al punt tot es carrer estigué alt.

I tothom se tirà dins sa casa des *mort*, que pareixia ni mes ni pus que un mort.

I *ella* que no s'aturava d'esqueynar i de fer un bon plant, i d'amagat se'n anava an es gerrer, i ¡venega un bon raig d'aygo p'ets uys! per fer veure que ses llàgrimes li queyen roy seguit.

Un parey de veynades i veynats alsaren es *mort* i el se'n duen dins es llit per rentarlo i amortayarlo.

Van a demanarli a *ella* a on té un llensol per sa mortaya.

—¡Jesús, respòn, anau *allà dalt* ⁽²⁾. Veureu una caixota, obriula, i preniune un qualsevol... N'hi ha

(1) A Pollensa no fan l'article *es*, sa, sino *eu* (el) i *la*: vocalisen la *l* davant consonant

(2) Dalt el sòtil.

un parey de cruus ⁽¹⁾. No'n dugueu cap d'aqueys; basta un d'eus usats.

Una veynada puja an es sòtil, obrí sa caixota, en tria un que no patia de nou, i va a mostrarlehi a *ella*, demanantli:

—¿Que li posam aquest?

Ella el se mira, i diu:

—Es massa bo aquest. Trie'n un altre de mes aldà.

Sa veynada, mitg agredolsa, s'entorna dalt es sòtil; gira tota sa caixa, cerca qnì cerca es llensol mes aldà.

A la fi en troba un qui claretjava de vey i espellat.

—Veyam si fins i tot li planyerà aquest an eu pobret, digué la dona, i pren escala.

El presenta a *ella*, dient:

—¿Que trobes? ¿serà bo aquest?

Ella el se mira, i diu:

—¡No, fieta!... Creume que és massa bo.

—¿Massa bo, i claretja d'aldà que és? clamà aquella ab sos uys que li espirètjaven de ràbia.

—¡Creume, fieta meua! torna dir ella. Fesme eu favor de tornarhi a mirarho si'n trobes un altre de mes aldanet. Sé ben cert que'n trobaràs qualcún.

Aquella ja la volia enviar a fregir ous de lloca; però per veure que era capaç de fer, se'n torna dalt es sòtil, i gira qui gira sa caixa, a la fi troba una cosa com un bolich de pedassos. Eu estén, i veu que es un llensol, ple de forats i pelleringos i que no's perdia per massa net.

—¡Ara hu tench de veure, clamà aquella, si encara el trobarà massa nou an aquest!

Le hi du a mostrar; i sa gembla, com ho veu, tengué cara de dir:

—Veus, no convé tampoch posarli aquest; encara és bo per pedassos, que sempre se'n han mester a una casa.

(1) S'anomenen així els que encara no'ls han rentats may, de nous que son.

—Idò ¿que li hem de posar an eu teu homo? demanà aquella, tayant claus.

—Mirau, digué sa desenfreida, amortayaulo ab los filats, ell que era tan cassador; perque lo que's diu ara ja no farán pus servici dins aquesta casa.

Ses veynades per despich i per ferla quedar mament, com dos i dos fan quatre, amortayen es *mort* ab sos filachs, i hala endevant.

La gent acudia a pasar el rosari; vengué sa fosca, se feu hora de durlo-s'en; el posen dins sa caixa que's fosser havia duya; quatre veynats s'hi aferren, i ja son partits.

Aquí la dona cuydà fer uy de crits, bels i remeu-los, aixordant tothom, escabeyantse, pegant ab so cap per ses parets, cridant com una desesperada:

—*¡Adios* companyieta meua estimada deu meu cor! *¡Adios*, homonet meu! ¡Ja no'n durás pus auce-llons! ¡Ja no farem pus arròssades! ¡Com jo hu veig que te'n vas per a sempre! *¡Adios*, companyieta meua! ¿Però per que te'n vas per a sempre? ¿No'm diries perque te'n vas?

Es qui duyen es *mort* s'eren aturats an es portal per sentir aquell enfilay de bajanades.

I heu de creure i pensar que, mentres ella deya ab aquells crits i aquells espants: *¿Però per que te'n vas? ¿No'm diries per que te'n vas?* —es mort pega cossa a sa cuberta de sa caixa, amb una rebel·lada s'aixeca dret, i diu:

—¡Me'n vaig ab los filachs a cassar aucellons!

I ja li ha estret com la bala carrer avall si m'aplegau!

No vos dich res si n'hi hagué de esglays, cabeyts drets, baticors, *esteris*, giscos i corregudes.

Es quatre qui duyen sa caixa i es qui feyen llum, eu donaren a ses cames abans de pus raons, i es qui badocaven varen buydar mes que depressa.

Es des filachs no'l tornaren veure pus.

Vos poreu pensar s'enuig que ella se'n dugué.

No hi havia qui la pogués *conortar*.

Ey estava massa conortada sa polissona.

S' HORTOLÁ DE S' HORT DES GABRE ⁽¹⁾

Això era i no era, bon viatge fassa la cadenera: tres aumuts per voltros, i per mi una barcella.

Sortint de Manacor p' *es camí de Tortoa*, a la dreta, troben *s'hort des Gabre*, a on (quant ets animals parlaven com ara ses pedres) capllevava un hortolà que nomia Pere, tan xalest i desxondit, que an el meteix Barrufet en persona hauria feta sa garangola.

Es senyor de s'hort era un beninoni que no duya gens de mal fel, i tan àngel, que, per grossa que le hi contassen, tot s'ho bevia. Tothom li donava cresta per bellesta, i may s'estigava.

¿En voleu sebre mes?

Escoltau aquest parey de passos qui li va fer En Pere per posarse cabal de sis anys d'arrendament

(1) La'm contà ma mare, al cel sia.

que per cap vent del món li era possible pagar doblers contants, perquè ni tenia trast que parar ni a on caure mort.

I es bo des senyor que sempre li deya:

—Pere, pague'm! Pere, pague'm!

Idò heu de pensar i creure que un demati quant s'hortolana s'en duya sa somada a plassa, En Pere li comanà que li compràs dos coniets igualenchs i consemblants, i arretglaren sa passada que havien de fer quant es senyor vendria.

Aquest justament s'hi entregà devés les onze, i tengueren aquestes:

—Ave, Maria Porissima!

—Concebuda sens màcula. Bon dia tenga.

—Bo serà, si Deu ho vol; ¿i que hi ha res de res?

—¿I que hi ha d'haver! Li pegam a seure, ara que hem enllestides feynes... I parlem de tot, senyor: ¿que venia per cobrar qualche coseta?

—*Ajà!* sols que m'hages entès.

—Idò anem devés *sa Coma* ⁽¹⁾ a veure una corteradeta de terra que hi tenim (i ¿que havia de tenir terra ell!... tant com es moix); i, si la vol, la porà pendre, perquè ell ja hu veu..!

—Bé, bé! anem idò! digué's senyor.

Parteixen, i En Pere, de dins una gàbia a on ey havia es dos coniets comprats de bell fresch, en va treure un come d'amagat, i el se posà dins sa faldriguera.

Tira tira, arribaren a *sa Coma*, veren *se corturada* (!) que En Pere deya, la trescaren un poch i se varen asseure baix d'una figuera per encendre sa pipa.

Quant tengueren encès, En Pere alsa es cap, se mira es sol a s'endret de quina muntanya era, i diu:

—Ell ja es prop de mitdia.

—Hala, idò, a cercar sopes.

—Esper, senyor, veurà fer una provesa an aqueix animalet.

(1) Possessió de Manacor, anomenada així.

—¿Quin animalet?

—Aquest coní (i el se va treure). Veu, ara l'amollaré; i, corrents tant com ne puga treure, s'expitxarà a s'hort. Sa dona ja hu sap: en veure'l, posa taula i fa via an es dinar... ¿En vol sebre mes?... Quant arrip, no he de fer mes que asseure'm i posarme a menjar.

—¿I aquesta és vera?

—Passa de vera.... ¿I com eu faria jo ab tant de maneig com duch (!!!) si no fos per aquest animaló?

—Ell jo hu voldria veure!

—Idò ara eu veurà.

I encara no va haver aixamplades ses mans En Pere, quant es coní... ¡com cent mil llamps per avall a cercar muntanya.

Es senyor i En Pere al punt foren a s'hort, i trobaren s'altre coní dins sa gàbia, i demanaren:

—¿Que és vengut s'animaló?

—Sí; ara fa una estoneta, digué s'hortolana. Veltallà dins sa gabi.

I es bámbol des senyor s'ho cregué.

—Pere, tu m'has de vendre aquest coní.

—¡Ca... ca!... no, senyor! Me demán qualsevol altra cosa; però ¿es coniet?... ¡ca... ca!

—Digués que'n vols, fora raons!

—Senyor, no pot ser!

—Mira, te faré creu a un any des sis que me deus, i no mes serán cinch.

—Se fassa la seva voluntat, senyoret..! Ja sap que som un criat seu, i que tot quant tench està a son manar, digué En Pere abaixant es cap i torsent es coll, i per poch no li escapa un esplet de riayes que, fort i no't mogues, volien esclafir per dir an es senyor:

—¡Ja hu éts carabassench!!!

El sendemà a mitdia sa plassa era plena de amichs des senyor i altra gent, porque *ell* havia de amollar es coniet, i *ella*, sa senyora, en comparèixer s'animalet, havia de tirar s'arròs dins s'olla i sa criada posar taula.

Toquen les dotze i es senyor amolla es coniet, que tot d'una que's va veure llibert... ¡cametes me valguen! mes afuat que una cateyfa de dimonis boyets, s'enforinyà per allà on ey havia manco gent, i, ¡si m'aplegues! cap a sa garriga!

Dins una estoneta, més mes que un ca amb un òs i ab sa bava que li queya, a's mitx de sos companys, s'entrega es senyor a ca-seva, i ab to de triunf i mes entonat que un fesol digué:

—¿Està llest es dinar?

—¿Que no m'havies d'enviar es coniet? digué sa senyora ab molta de catxassa.

—¿I que no és vengut?

—Jo no l'he vist.

Mentres estaven amb aquestes, cridant com un desesperat, passa un al·lot amb un coní mort i un ca darrera darrera amb un pam de llengo defora.

—¡Vetassi es coniet que han amollat a's mitx de sa plassa! ¡vetassi es coniet que han amollat a's mitx de sa plassa!

Sentir allò i posarse a cridar tothom ¡aley! ¡aley!, fonch tot u.

Es senyor, mes cremat que un espardenya i fent flamada, ja va esser partit cap a s'hort per ferne una d'ase i seca.

En Pere, que guaytava per una finestra, el veu que s'en venia *tris-tras-tris-tras*, que ab cada llongo feya set passes; s'en va dins sa cuyna, i posa a's mitx de la casa es fogons, que eren de ferro, ab s'olla demunt, que bol·lia com una de caragols. Quant hagué fet això, es senyor posava peu demunt es portal; i ja hu crech que, tot d'una que va veure s'olla i es fogons d'aquella manera, li fogí des cap s'idea de venjar-se, i com a fum de formetjada li va espassar tota sa malícia.

—¿I per que teniu es fogons assi? demanà.

—¿Per que?... Perque couen es menjar sensa foch.

—¿Que me dius!!!

—Lo que sent.
¿I com aguiaríem noltrossensa llenya ni dobbers per comprarne? Si no hu creu, que la destapa s'olla, i veurà si bull.

Es senyor tot d'una anà a destaparla, i s'olla *glock-gloch-gloch*. Per paga es fogons eren casi vermeys.

¿I que m'en direu? Ell es bereyol des senyor s'encapirronà ab sos fogons, i fort i no't moques, elze com-

prà an En Pere fentli creu de dos anys d'arrendament. Mentres tant, de cinch que n'hi devia, ja no mes n'hi mancaven tres per posarse cabal.

Es senyor s'en anà de s'hort sensa pensar pus ab sa renyada que tenia promesa an En Pere; i ab so cap ple de grins arribà a ca-seva lo mes xaravell-lo del món.

—¿Que és?... ¿que li has fet? li demanà sa senyora.

—¿Que li he fet?... no res!

—¡Bono!... ¡Ah estrúmbol!... ¿i que dus?

—Aquests fogons que couen es menjar sensa foch; no mes ey han de posar s'olla demunt, i—ja té—va dir En Trompa.

—¡Ah bereyol!... ¡Ell no'n tens una mica d'allò que frigen.

—Jo hu he vist ab mos propis uys.

—¡Sa teva coa!

—Ja no'n vuy sentir parlar pus! Demà meteix se veurà.

I el sendemà es gat pogué geure tot lo sant demati dins es fogó, perque posaren s'olla demunt *s'esturment* d'En Pere.

Devès middia es senyor se retirà, i al punt ja'l sentiren.

—¡Hala, anaula a veure sa carn, veyam si hu és cuyta o que!

Anaren a veurela, i la trobaren mes enravanada que un cuyro i mes freda que una cama rotja.

Quant es senyor va veure la feta, no'n va tayar pus: ab quatre llongos se tirà a s'hort, determinat a ferne una de grossa; i trobà una guinea de los cent mil dianxes: s'hortolà i s'hortolana se barayaven come gallets de garbera, i un pega guinavetada a s'altra, i sanch i mes sanch, i s'hortolana fent es bategot per demunt es trispol.

—¿Què has fet, Pere!!! digué es senyor, tot esblanqueit i estorat.

—¿Què he fet?... lo que fas molts de dies.

—¿Què vol dir?

—Assò és lo que vol dir. Jo tench es *genit* mes curt que una monea; ella que no és possible que n'hi haja una altra de mes recapitoletjadora; i cada dia hi ha altar fumat i missa de tres; i un homo, per sortirne, li pega un parey de guinavetades, i...

—¿I llavonses?...

—Llavonses, es mes descansat del món, me pos a tocar aquest fabiolet (i s'en va treure un), i ella pega revinglada, s'aixeca, i... com si res fos estat. Si no hu creu, esper una mica, i hu veurà.

I En Pere, *ti-tu-ti-tu-ti* ab *s'esturment de buf*, fins que d'es cap d'una estoneta s'hortolana alsa es cap, i amb una rebel·lada se posa drete, i bots i bots com un trompitxo.

Es senyor va romandre ab sos cabeys drets, i digué:

—Pere, cost lo que cost, m'has de vendre aquest fabiolet.

—¡Ca... ca!, no senyor. No pot ser per cap d'ostil... ¿*Meyam* com eu fariem amb aquesta dona tan remolesta i jo ab so *gènit* tan curt?

—M'has de vendre es fabiol, i no hi ha que dir tornau; que jo'l necessit mes que tu, perque sa meva senyora... ¡sabs que hu és de taliquina!... Ell si jo no estigués alerta... ¡que m'hi passaria per les armes de vegades!

—Senyoret, en qualsevol altra cosa...

—No m'empatx de raons: es fabiol vuy. Mira, te faré creu d'aquells tres anys que me deus, i estarem cabals d'aquell *tu-autem*.

En Pere quant sentí tal reclam, senti també meteix tres batuts forts ferm d'alegria que es cor li pegà, i es balitre va allargar es coll a lo que es senyor deya, i ja hu crech que es donava s'enhorabona a ell meteix per lo condreta que li era sortida sa seva idea de posar un budell ple de sanch p'es coll de s'hortolana, i pegarli allà ab sa guinaveta, a llivell d'enganyar es senyor des modo i manera que us he contat.

Es senyor, sensa pensar pus ab sa rabiada que es pas des fogons li havia feta pendre, mes xalest que un gorà a's mitx d'una guarda de someres, se presenta a ca-seva.

—¿I no li has torsut es coll an En Pere? li demanà la seva estimada muller.

—Fieta, va respondre ell, m'ha succeït un pas de negres,

I li contà fil per randa sa passada des fabiolet.

Sa senyora, quant veu allò, pitjor que una lleona, dientli ses mil llàstimes i treguent foch p'es quixals, ja s'hi és abordada an es senyor, i ab sa primera per poch l'esbalteix a sa paret. L'homo tot d'una par que hagués perdut el món de vista; però encara no fonch tornat en sí, com acodeix a s'enginy d'En Pere: agafa sa guinaveta i la hi acora tay de mànech.

Sa senyora cau en terra, pega un parey de cosses i revinglades, i colà la vida.

Es senyor llavonses, es mes descansat del món, aixuga sa guinaveta, se renta ses mans, se treu es fabiolet, i toca qui toca, i toca qui toca, i... encara pot tocar.

—¡No la m'ha feta que no la m'haja pensada aqueix polissó d'En Pere! digué ell.

Davant una tal endemesa se va posar fet un Nero, que hauria esclafat un re ab ses dents. Ensella s'aset, brinda dos homos, i amb ells ja és partit cap a s'hort: embarriolen En Pere, l'enverguen dins un sach, el fermen demunt s'ensellament, es senyor *marxa* aquells dos; i, tot sol, ja li ha estret cap a mar ab s'aset carregat davant. Ey arriba, tria ses penyes mes altes per fer pegar mes bon capfico an En Pere; i, cerca qui cerca una pedra foradada per fermar an es sach, i, ab sa curolla de volerla grossa, se feu un poquet enfora. En Pere s'en temé i se posa a dir:

—¡Me volen fer rey i no hu vuy esser! ¡me volen fer rey i no hu vuy esser!

—¿Què deys, germà? digué un cabrer que justament passava per allà i el va sentir.

—Que'm volen fer rey, i no hu vuy esser!

—¿Voleu que hu siga jo?

—Sí-fa, ¡Jesús, Deu meu, quin favor! Però vos heu de posar dins aqueix sach.

—Vaja idò, i ses cabres serán vostres.

—Per amor de Deu sia, germà, digué En Pere, i sorti des sach.

Mentres es cabrer s'hi posava, ell replega ses cabres, i... toca soletes.

Es senyor al punt arribà, no conegué que hi hagués hagut res de nou, ferma sa pedra an es sach, el posa caych no caych en es cantell de ses penyes que becaven dins mar; i... ¡a la una, a les dues, a les tres!... *pum-pu-pum*. I el pobre cabrer fins an es fons no s'aturà; i ja hu crech que degué fer es bate-

got, i entregà l'ànima... a Deu o an el dimoni, que ara no és hora d'endardellarho.

Es senyor, després d'aquesta, se posa demunt s'ase, i ¡cap a la vila manca gent!

I heu de pensar i creure que devés *es Coll*, possessió una horeta lluny *des port*, veu un cabrer que passa sa guarda dins es camí, i li anava davant davant.

—¡Ah rebots i a l'ayre! digué es senyor mirant-lo-se de prim conte. ¿I que serà En Pere, assò? ¡Ja seria el reverent dimoni ell! ¿I quin possible és que en sia sortit? O té s'ànima promesa an En Banyeta o té fullet, si és ell!

I ja hu crech que hu va esser En Pere, que ab sa guarda de cabres s'en anava tira tira a ca-seva.

—Pere ¿i tu per assi? digué es senyor tot esglayat.

—¿Idò, què's pensava?... Bones tardes tenga, se esclamá aquell polissardo, lo mes xaravel·lo del món.

—Però bé, ¿jo no t'he tirat dins mar?

—Ja és de raó que m'hi ha tirat. Veyés si'm veuria amb aquesta guarda de cabres.

—¿I què és estat?

—Jo le hi contaré. Quant he vist que vosté me tirava dins mar, he dit entre mi mateix:—¡Ja va en popa! Estarem una estona en remuy.—Encara no era arribat an es sol de la mar, i ja he vist un estol de cabres que nadaven come peixos i sortien de ses ones que no esperaven esser en es rompent per esclafarse ⁽¹⁾; i deya jo:—Aquestes cabrelles anirán a parar dins es ventre de qualche peixot, i assò no és sa cosa, cara de rosa. ¿I què he fet jo? Ja som estat partit a replegar cabres; i quant n'he tengudes una bona guarda,... ¡cap a la vila s'ha dit!

—¿I no m'enganes, Pere? s'esclamà es senyor badant uns uys com uns salers.

—¡Que l'he de enganar, senyor!

(1) Quant succeïx això, el poble diu que *la mar fa cabres*.

—Idò ¿que m'hi vols tirar a mi allà mateix?

—¿Per què no? Quant. vosté vulga.

Ell tornaren arrera, arriben demunt ses penyes, En Pere pega sempenta an es senyor, i sa mòpia, fent es molinet a l'ayre... *paplaf*, pega demunt s'aygo, alsa un munt de sabonera, i... ¿que l'havien de veure pus, si s'afonà com una reya, i anà a provar ses algues quin gust tenien! I ¿que havia de veure cabres s'imbàlit! La mort si que va veure, que ab

quatre bots l'assolí, i el menà an En Barrufet per batzanot i toixarrut.

En Pere, mes gojós que una fadrina que li parlen de casar, li va estrènyer cap a Manacor i quedà amo i senyor de tot lo que tenia aquell bereyol que acabava de fer es bategot dins mar.

I si no son morts, son vius; i si no son vius, son morts.

ETS AMOS

DE SO'N SALES, SO'N SALETA I SO'N SALÍ ⁽¹⁾

Això eren tres amos que un dia se toparen p'es camp, i s'escometeren, i varen moure aquesta conversa:

—Jo, deya es de So'n Sales, de lo que'm queixès de que no tench amichs: tench dobbers, estich bo, a sa casa hi ha de tot; però negú me diu com va *hermano*, i fas tant de paper com en Palou a sa Pobra.

—¡Fosca! ¡fosca! s'esclamava es de So'n Saleta, ¡si tots poguessen plorar ab sos vostros uys!... A mi, que res me basta: cuy bones anyades, umpl ses sitges i sa bossa; i com m'en tem, tot és fuyt. En, rudes, sis dobbers no'm fan un sou.

—¡Vel·la-llissa! responia es de So'n Sali, jo encara les pas mes tristes que.voltros. A mi que sa dona no passa dia que no m'atup; i creysme que'n reb aquesta esquena meva de llenya, mes que un ase de sini.

Estant amb aquesta conversa, passà un jayet que ja anava acalat, i mogueren aquestes:

—Alabat sia Deu.

—Per a sempre...

(1) La'm contà l'amo'n Biel Proens, de *Ca'n Comes* (So'n Cigala-Manacor).

—¿Que anau de secrets?

—¿Secrets?, tots los poren sentir. Mirau, diuen aquells: mos poríeu fer un favor.

—¿Jo? ell ja no servesch mes que per nosa.

—No, ell mos heu de dar un consey.

—¿Sobre?

—Escoltau, i hu veureu.

I fil per randa li digueren lo que los passava a cadascún. Es vey pensà una estoneta, i s'esplicà d'aquesta manera:

—¿No vos queixau vos de que no teniu amichs? idò feys vinya. ¿No deys vos que res vos basta?... idò aixicauvos dematí. ¿I a vos sa Madona vos atupa? idò anau en es Pont d'Inca.

L' Amo de So'n Sales feu fer lo endemà dematí an es missatges un parey de gavetes dins *sa cloa*, hi sembra unes quantes tires de ceps, i des cap d'un parey d'anys ja tengueren reyms. L'homo feu una boteta de vi, i... hala envant.

Passava pe' *ses cases* un roter o un qualsevol, l'Amo sortia demunt es portal, i deya:

—¡Ola! ¿com va, estimat? Entra aquí dins, tastaràs es vi de sa vinya jove, que vaig fer p'ets amichs.

N'hi mesurava un cortó, aquell el s'entimava, i, mentres s'aixugava es morros ab sa má, deya:

—¡Vaja, quin vi tan bo! Benhaja vos què sou homo de bulla... ¡Llástima com ey ha negú que vos fassa mal!

Aquell roter o fos es qui fos avisava s'altra gent, i ja hu crech que cada dia, en passar, s'esclamaven:

—¿Com va, l'Amo? ¿com campau?

—En popa, responia l'homo tot gojós: veniu, tastareu es vi de sa vinya jova. Assò un eu té per alegrar ets amichs.

¿I què m'en direu? Ell l'Amo de So'n Sales al punt en tengué d'amichs i parroquians mes què no'n volia.

I tothom l'escometia, i tota la gent—l'Amo, això, —l'Amo, allò,—i tot era—l'Amo.

I l'homo estava tot embabayat veent es cas que feyen d'ell, i beneia s'hora que s'escoltá aquell vey; perque volia amichs, i a les hores no n'hi faltaven.

L'Amo de So'n Saleta es mateix vespre ja s'en anà a colgar dejorn; i, abans de puntar auba, bota des llit, i, per veure la feta, se posa dins es cossi, que estava devora es fogons de sa cuyna.

Era en temps de sembrar; i es missatges, un ara s'altre suara, s'aixicaren i feren foch, dient aquesta lletania:

- ¿Què hi ha per berenar?
- Sopes d'escudella de faves.
- No me farán mal a mi.

—Ni a mi tampoch.

—Jo estim mes un tros de sobrassada.

—I jo un botifarró.

—I jo una tayada de llom torrada.

—I jo xuya frita.

—I a jo me convendria ferme un parey d'ous estrellats.

I l'Amo que de dins es cossi no s'aturava de dir baixet baixet:

—¡Ah fosca! ¡fosca d'auga! ¡Ja hem trobat es lladre!

Sa Madona, quant va esser es sol alt, s'aixicà: agafa es pareyer major com anava a *fer sach* per durse'n sa llavor que havia menester per sembrar, i li diu:

—¿Què heu menester de blat avuy, Melsiòn?

—Una cortera, poch mes poch manco.

—Idò posehi nou barcelles, i *En Birombo* passarà per sa llaurada, i n'hi dones tres.

—No tengueu por; ja hu faré.

—¡Bon fosca! ¡bon fosca! tornà dir l'Amo quant senti allò: altre bony m'ha eixit... ¡aquesta, si que m'és blava!... ¿sa Madona i tot?... Si no és per aquell bo de jayet, me tayaven ses poques plomes que'm queden... No hi havia *sperite-tuó*.

Lo endemà de mati encara feya fosca negra i l'Amo ja estigué aixicat, s'en va dins es sostre, i ab veu rabenta crida:

—Al·lots, *alto!* fora sòn!

I es missatges, tot admirats i confusos, i estranyant aquesta dematinada de l'Amo, deyen:

—¿I què li deu haver agafat an aquest homo?... ¿quin senyal?

Mentres tant l'Amo s'en va dins sa cuyna, comensa a fer foch, encalenteix s'escudella, ab so pareyer i es bovers van a *fer sach*, ab sa rasadora fa una creu an es caramull, per conèixer el vespre si n'hi havien llevat gens; van a berenar de quatre faves, es pareyers junyen, i... ¡an es camp falta gent! quant comensava a'puntar auba.

Ets altres anys, ni blat, ni xeixa, ni faves, ni ordi li bastaven per res, i aixó que'n cuyia molt; i aquell mateix any ja va porer vendre un parey de carretades de cada cosa; feya hora per llego; de cada dia anava mes polent, fins que arribà a esser un d'ets amos mes forrats que's coneixien.

Escoltà es veyet, era pererós i s'aixicava gran dia, i tornà diligent i s'avesà a matinetjar.

I deixauvos d'històries, de sa feyna surt es profit.

¿I l'Amo de So'n Sali?

L'Amo de So'n Sali, es primer dia que li caygué bé, ja li va haver estret cap en *es Pont d'Inca*. Ey arriba, s'asseu, encén sa pipa, i allà espera qui espera per veure què seria allò.

Se feu middia, se feu hora baixa, i ja s'en volia anar perque ja havia perdudes ses esperances de porer aclarir res, quant s'en vé tot xarpat un traginer que menava una mula. Quant fonch demunt es pont, s'animal veu s'emalum de l'Amo, ja feya fosca, ella tengué por, i per cap vent del món volia passar envant.

—*Erri*, Murta! *erri* dich! deya es traginer, i... ni si hu hagués dit a un banch!

—¡Bon re-cap de llissa!... mula i dona, garrot la fa bona! s'esclamà es traginer enfadat de tot; i destirantse d'un venable, li ensivella quatre o cinch xisclets a sa mula, que ab so primer llongo se tirà set passes lluny, i trot trot no s'aturà fins a *ses cases*.

—Ja me basta aquesta!... ¿ay així va assò?, digué l'Amo de So'n Sali; i prengué ets atapins cap a ca-seva, i p'es camí arrabassa un rebroll d'uyastre, i, mentres l'esmotxava, desiara deya:

—Ja porà esser que fasses feyna avuy!

I tengué raó, perque quant arribà a So'n Sali trobà sa Madona encesa com una espira de foch, i amb una verga de bou ab ses mans, que no s'aturava de dir:

—¡Ah polissó! ¿aon eres an aquestes hores?...

¿assò m'en dirán? ¡deixar la casa assutsuaixí!... Ell pareix que tu ab mi hi vols bovetjar! però te sortiran errats es contes...! ¡ah bon re-cap de re-xetra!

I com una lleona ja s'hi va esser afuada, i ¡tochs i esclafits!... fins que el pobre, que no gosava envestir, cansat de tant de rebre, ab so companatge que duya li entaferra cebeyol, i *trach*, un bras romput.

—¡Ay mu mareta meva! ¡tu pegas sensa ánima! deya ella, i plora qui plora, i crits i espants.

—¿Que tant de fer sa grémola? digué l'Amo, com si res fos estat, ¿tens un bras romput?... Demà anirem a Porreres, i ab quatre passes i un parey de pessetes en sortirem.

Eu feren així: anaren a Porreres, veren es metge, i, quant es bras ja estigué embenat, l'Amo demanà *que hi importava*.

—Una pesseta, respongué es metge.

—Idò ventassí dues! una serà per quant n'hi rompré un altre.

—¡Ah bota ferrera! no vuy jo que pagues davant! digué sa Madona tota rabenta.

I devés So'n Sali no hi tornà haver pus barayes, i marit i muller visqueren ab pau i alegria, gràcies an es consej d'aquell veyet.

I això és sa rondaya d'ets amos de So'n Sales, So'n Saleta i So'n Sali; i, qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

UNA AL·LOTA DESXONDIDA ⁽¹⁾

Això era un rey fadri, que volia una al·lota llesta i desxondida de tot, i llavò que en punt a garridesa i gallardia no n'hi hagués cap que l'arreconàs.

Cerca qui cerca per tot, no'n trobava cap des seu gust, perque ses qui eren llesterrones, succeia que feyen por de lletges; i, ses qui eren garrides, justament patien de bambes, i es seu cap era un carabassot buyt.

L'homo ja comensava a veure-se mes de mitx endidalat, fins que a la fi li aconseyaren que s'en anàs vestit de qualsevol manera, que no sabessen que fos el Rey, i així poria cercar mes arreu i aficarse dins qualsevol auberjó, perque molta volta ses coses, sobre tot ses bones, se troben allà on un manco s'ho esperava.

El Rey prengué aquell consej: se vest de qualsevol manera, i, sense mes acompanyament que l'Angel de la Guarda, pren un dematí per ses *Enramades* ⁽²⁾ i cap a Manacor, ab so cavall d'En *Cama* i sa mula d'En *Taló*.

(1) La'm contà ma mare, al cel sia, i la meva cunyada Margalida Estelrich, de Manacor, i En Jaume Parets, de *So'n Curt*, d'Alaró. Aquest suposa l'al·lota fia d'un carboner i que l'acció passava a la *Muntanya*. Vé millor la versió primera, que és la que posam.

(2) Hostals a la sortida de la Ciutat de Mallorca devora la porta de St. Antoni. Els altres llocs que s'anomenen, se troben an el camí qui va de la Ciutat fins a Manacor.

Camina caminaràs, devers Xorrigo, agafa un manacorí que s'en anava daixo daixo, cap a *la vila*.

—¡Alabat sia Deu! diu el Rey.

—¡Per a sempre sia alabat! diu es manacorí, mirantlo-se.

—¿Que anau a Manacor? diu el Rey.

—Si-fa, diu aquell.

—Idò, si hi voleu venir ab mi, vos deixaré colcar, diu el Rey.

Es manacorí el se mira de dalt-a-baix, i diu amb ell mateix:

—¿Va a peu, i me diu que'm deixarà colcar?

¿Qui hu entén an això?

Seguiren plegats de d'allà; i, com foren a Algayre, senten tocar de mort, i *zas* se topen ab s'acompanyada, que s'en duyen es mort an es cementeri.

—¡Oh! ¡I això que és un mort! diu el Rey.

—Si-fa, diu es manacorí.

—I ¿que deu esser mort o viu? diu el Rey.

—Jo diria que és mort, respòn es manacorí.

I amb un poch mes li surt de sa boca lo que li sortia des cor, com senti aquella sortida des companyó, que li semblà una bona banyada.

—Però ¿a on

treu cap, deya amb ell meteix, demanar si aquest mort és mort o és viu? ¿Que el s'en durien an es cementeri ni tocarien per ell, si no fos mort?

An ets hostals d'Algayre se calaren un ou frit i una bona timbola de vi, des-suaren una mica, i tornen pendre ets atapins de d'allà p'es camí de Manacor.

Baix de Montuiri passen per devora un tros de terra a on hi havia una blatera que pegava p'es pits, i a redols tapava ets homos, amb una espigada fora mida.

—¡O quin blat tan bo! diu es manacori.

—Si que hu és, diu el Rey; però ¿i que deu esser segat o sense segar?

—¡Fosca d'aua! esclama aquell. ¿No hu veys vos si està segat o si està dret?

—¿I que vos pensau vos, diu el Rey, que no hi ha mes que veure? Ell a vegades vos figurau veure una cosa, i és s'altra.

Es manacori va callar, dient amb ell mateix:

—¡No hi ha remey! Aquest homo, o és beneyt o el fa: perque arà me surt amb aquestes, i a Algayre demanava si es mort era mort o viu, i a Xorrigo m'ha dit que, si anava amb ell, mè deixaria colcar, i no du mes colcadura que sa des cavall de Sant Francesch!

Camina caminaràs cap a Manacor, mogueren mil converses, fins que el Rey demana an es manacori:

—I ¿quina familia ténia?

—¡Fosca! diu aquell: sa dona i una fia.

—¿Casada o fadrina?

—¡Fadrina, homo! ¡Si encara no ha fets es des-set anys.

—¿Que és garrida?

—No la tench per lletja.

—¿I llesta?

—La juch ab qualsevol, enque m'estiga malament es dirho.

—¿Que no la poriem veure?

—Sí fa, digué es manacori.

I pensà amb ell mateix:

—¿Què farem? ¿que serà cosa que la'm vulga festetjar? ¡Ara hu he de veure què serà d'aquest homo!

Ralla qui ralla d'assí i d'allà, arriben a Manacor, fosca negra, i el Rey diu:

—Mirau: com a geure, geuré a s'hostal; però sa sopada l'hem de fer plegats.

—Ja'n som, diu es manacori. Anem a ca-nostre, i la farem allà.

—¡Endavant! diu el Rey, i ha de esser un sopar de primera.

Mentres tant, arriben a ca-aquell, i surten sa dona i sa fia a donarlos sa benvinguda.

Era ben ver que sa fia no hu era gens lletja. Contau que es fadrins de Manacor l'havien declarada sa mes garrida des poble.

El Rey, tot d'una que la veu, s'esclama:

—¡Ay quina casa mes hermosa! però li falta una pedra.

—Sobre tot, va dir es manacori, aquest homo té unes sortides que un no sap per ont les hi ha de pendre! ¿Ves a on ey falta cap pedra an aquesta casa? ¡Si és nova de trinca!

El Rey se destira de sa bossa, i, fort i no't moques, feu pendre a sa dona una dobleta de xixanta sous per fer es sopar.

A la fi la dona hu va pendre, i tiren junta ab sa fia què havien de fer; i resolgueren enllestir unes sopes escaldades amb ous i una galina farcida.

Sa fia tenia unes mans bencides per aguiar, i ab quatre grapades tengué llestes ses sopes i sa galina, però de primera.

Se posen en taula, i peguen a ses sopes lo primer, i al punt totes varen haver volat.

Llavò treuen sa galina.

I el Rey ¿què fa?

Li taya es cap, ses cames i ses ales, i de sa popa

des pits en fa quatre bossins. Dona es cap a s'homo, ses cames a sa dona i ses ales a sa fia i un bossí de pitera a cadascú. S'en atura un per ell i la resta s'ho mengen tots plegats, fora ets ossos, que foren p'es moix.

—Sobre tot, diu el Rey, com hagueren sopat, ara anem a donar part a la nit. Milions de gràcies de tot, i, en qualsevol cosa siem bons, manau i disponeu.

—Lo mateix li deym, esclamaren homo, dona i fia, sense que niguens gosassen demanarli qui era ni qui no era.

S'en va el Rey, i s'homo tanca, posa es forrayat i roda clau, i no pogué pus: hagué de desengavataxarse, i contà fil per randa totes aquelles coses tan rares que aquell estern havia dites p'es camí.

Com sa fia sent que a Xorrigo havia dit com se trobaren:—Si voleu venir ab mi, vos deixaré colcar,—se va treure aquesta:

—Ja tenia raó ja, mun pare. Era que, donantvos conversa, vos volia aydar a passar es camí. Conversant conversant, un no se tem des camí, casi bé com si'l deixaven colcar dins un carro.

—Però, respòn son pare, ¿i lo des mort d'Algayre, que el s'en duyen a enterrar, i m'ha demanat si era mort o viu?

—¡Ja hu crech que us ho ha demanat! i motiu que hi havia! esclamà s'al·lota. Si aquell mort s'en és anat a l'altre món en graci de Deu, ara ja és an el cel, i és entrat a sa verdadera vida, que no ha de acabar may; ara si és mort en pecat, a-les-hores ja és a l'infern, això és, l'ha atrapat la mort de bon de veres, i ja no viurà pus que per patir, que és sa mort pitjor de totes.

L'homo romangué confús davant aqueixa explicació de sa fia, però encara sortí amb aquesta altra:

—Bé, això serà així com tu dius; però ¿i lo des blat de devora Montuiri? ¿Un blat a mitx granar, que tapava ets homos a molts de redols, i demanarme si devia esser segat o sensa segar?

—I tenia raó, respòn sa fia, de demanar una tal cosa. ¡Figurauvos que l'amo d'aquell blat, per mal cap seu o perque se trop en gran necessitat, l'haja venut i ja haja cobrats i gastats es *dobbés*! Si fos així, i poria esser bellament que hu fos, ¿no seria ben ver que aquella blatera per l'amo de sa terra ja seria segada i batuda i deu mes? ¿I estau segur vos de que no és així?

L'homo no sabé què respondre, fins que, apurat de tot, va dir:

—*¡Tira!* ¡no'l me defenses, que no treu portal a carrer! ¿I com t'ha vista, que ha dit: ¡quina casa mes garrida, però hi falta una pedra! ¿I a on és sa pedra que falta an aquesta casa? ¡Vaja, diguehu, tu qui treus cara per ell!...

—I aviat, que us ho diré, respòn sa fia. Sa casa som jo, i sa pedra que hi falta, és aquella dent que s'altre dia me va caure i que per això ara som esportellada.

A les hores, si que hi romangué confús son pare; però encara no se volgué rendir, i enflocà aquesta:

—¿I què en direm des pas de sa galina farcida? ¿Per què m'havia de donar es cap a mi, ses cames a ta mare, ses ales a tu i un tros de pit perhom?

—Jo vos ho diré, diu sa fia. ¡Prou que sabia ell què feya ab tot això! Vos ha donat es cap a vos perque sou es cap de la casa i n'heu de menester molt per sebre comandar sa barca. Ha donades ses cames a mu mare, perque ha d'esser tota cames per servirvos i fer anar les coses enderch; a mi m'ha donades ses ales perque per fer allò que vos i mu mare me maneu, he de volar. Mos ha donat un tros de pitera perhom, perque tots necessitam pit per fer cara an ets emperons i soscayres d'aquest món...

El Rey, que havia escoltada i sentida de defora tota aquesta conversa, ja no pogué pus, i toca a ses portes.

—¿Qui és? diu es manacori.

—Amichs, respòn el Rey.

Li obrin, i ell, dirigintse a sa fia, diu:

—Tu éts s'al·lota que fa una mala fi d'anys que cerch i no poria trobar. Som el Rey, som fadri, i mos hem de casar plegats.

Aquella gent quedà ab sos cabeyes drets. Per un vent eu creyen i pe' s'altre no hu creyen que allò fos el Rey.

—No res, va dir ell, no vos mogueu ni fasseu res. Dins tres dies seré assí ab tota la cort.

L'homo s'espitxa, i dins tres dies va esser a Manacor ab tota la cort, i se va fer s'esclafit: se casà amb aquella manacorina tan gayarda i tan desxon-dida.

I venguen unes bones nesses, i festes i sarau per llarch.

I, si no son morts, son vius; i si no son vius, son morts. I al cel mos vegem tots plegats.

Amèn.

ES CORP I SA RABOA ⁽¹⁾

Això era un corp qui trobà una madona descuy-dada, i li pren una fogassa de formatge.

Una raboa se'n tem, i diu entre ella mateixa:

—Eu hem de veure si serás tu que l'escloveys.

Pren p'es mateix endret des corp, que se'n anava vola qui vola de d'allà.

El veu que's posa dalt una figuera, i s'hi acosta i li diu sa gran traydora:

—¡O fíy meu dols de sa meua ànima, tu dones goig de mirar! ¡Saps que hu éts de garrit! ¡No son tot berbes sa planta que fas i sa galania que dus! No me cansaria may de mirarte... ¡Si sa veu t'acompanyava, no hi hauria animal per tu!

(1) La'm contà mon pare.

Es corp, ple de vanaglòria davant tantes d'alabanses, ja se va creure que en matèria de veu tampoch no hi havia d'haver qui li das es brou; i, per ferho veure a sa raboa, ab tota sa forsa fa:

—¡Op! ¡op! ¡op!

Ab so badar es bech, li cau sa fogassa, que ja no pegà en terra, sino dins ses barres i ses ungles de sa raboa, que s'espitxà amb ella com cent mil llamps cap an es cau.

Es corp aviat no'n va veure ni la pols.

I se va haver de pegar un cop a la barra.

Bovetjauhi voltros gayre ab sa vanaglòria, i vos ne dureu qualque esmorcada, que direu:

—¡Oli m'hi ès caygut!

SA RABOA I ES GAT ⁽¹⁾

Això era un gat seuvatge que vivia dins un barranch.

Una raboa un dia el topa i li diu:

—¿Com te campes la vida per aquí?

—Com un *si senyor*, diu es gat. Figure't que visch ab set arts.

A-les-hores senten es siulet d'un cassador, i es cans se comensen a acostar.

—¿Així va això? diu sa raboa.

I s'enfila a sa soca d'un uyastre, i per amunt.

Es gat fa un poch sa tuta, i, com se'n tem, es cans ja li son demunt: s'hi aborden, i fitorada va i fitorada vé; i es gat ¡¡¡uèèè!!! ¡¡¡uèèè!!! amb uns re-meulos lo mes esglayosos, com se sentia ses ungles i es claus des cans que li esquixaven sa pell i sa carn i li croixien sa còrpora.

(1) La'm contà mon pare.

—No deyes tu, cridava sa raboa de s'uyastre, que vivies ab set arts? ¡Treune un des set!

Es pobre gat pronte va esser benes, i no en cantaren pus galls ni galines.

No sol dir bé casi may es bravetjar.

EL REY I UN CARBONER ⁽¹⁾

UNA vegada el Rey, cassant cassant, per dins un bosch troba un carboneret que componia una mica de sitja, i li diu:

—I ¿ab sa misèria de carbó que poreu fer, vos gonyau la vida?

—Sí, senyor; i mes li diré: pach deutes, deix dobbés amb interés, i en tir pe'sa finestra.

—¿Com pot esser això? deya el Rey, sensa porer-se'n avenir. Veyam, esplicauvos.

—Ja le hi esplicaré, diu es carboneret. Veu, jo mantench mun pare i mu mare, que ja no poren fer feyna de veys que son, i amb això pach es deute que tench amb ells de com era menut, que'm sostengueren tants d'anys sense fer res. Ademés mantench dos al·lots petits que tenim, ab sa confiansa de que ells me mantendrán a mí en esser vey; i an això li dich deixar dobbés amb interés, ab s'idea de que qualque dia elze me tornarán. Llavò tench una fia fadrina, que demà o demà passat se casarà; i es dobbés que gast per ella, dich que elze tir pe' sa finestra perque, en casarse, se'n anirà, i qui'n tendrà es profit, serà es seu homo.

El Rey va romandre sense paraula de veure s'agudesas d'aquell carboneret: li posa un quern de dobles de vint dins sa má, i seguí sa cassada.

(1) La'm contà ma mare.

UN SOLLERICH I UN FRARE ⁽¹⁾

UN any a Sóller no havien trobat coremer.

Com foren es *Darrers dies*, es Rector, apurat de tot, envia un traginer amb un mot de lletra an es convent des Caputxins a veure si el P. Guardià li enviaria un frare qualsevol, sols que pogués pujar demunt sa trona.

El P. Guardià n'hi envià un, que se'n anà amb aquell traginer mateix, i p'es camí es frare digué:

—¡Quin poble deu esser Sóller, encara no tenir coremer!

—¡Per la vera creu! respongué es sollerich. ¡Quin curemer deveu esser vos, que encara no teníeu cura!

Es frare no tornà badar boca, i es traginer deya entre dents:

—¡Ja turnarás en tenir ganes d'una altra!

UN RONYÓS, UN POYÓS I UN MOCÓS ⁽²⁾

Això era un ronyós, un poyós i un mocós que compongueren d'anar a fer una bauxa a sa vorera de mar, però amb uns pactes: que ni es ronyós ni es poyós se porien gratar ni es mocós tomarse es moch.

Se'n van a sa vorera de mar, enllesteixen la menjua, trabuquen, i ja son partits, qui mes via poria fer, dassa qui dassa, i bons budoixos.

No n'hi havia cap qui's volgués donar per s'altre a fer bona lletra.

(1) M'ho contà D. Ramón Orlandis i Maroto, el cel sia ell i tots los morts.

(2) M'ho contaren el sen Jaume Fontpella, de Sant Llorens, i mon germà Pere Jusep.

Però aviat an es ronyós i an es poyós els entrà una picor, una gratera rabiosa, i no en parlem des mocós que tenia un bon pengeroi baix des nas.

No vos dich res si tan un com s'altre en tenien de ganes de ferse trons de lo pactat i assaciarse de lo que tant elze covia.

¡Sabeu que hi estaven de mal-a-pler!

Es poyós era es qui tenia ses ganes mes fortes; però no sabia com rompre es foch.

A la fi afina una barca dins mar, qui se'n venia; i, dit i fet, se du ses dues mans an es cap, se planta ses deu ungles demunt sa closca, i, gratantse ab tota sa forsa i tan aviat com poria, digué cridant:

—¡¡¡Vetallà una barca!!!

—¡¡¡Idò mos hem d'embarcar!!! diu es ronyós alsantse es dos faldarets de sa camia, i rascla qui rascla pe' sa panxa, pe' s'esquena, pe' ses cames i p'es brassos, solquetjantse sa pell ab ses ungles, fentho de tot.

—Tant m'ès anar per aquí com per aquí dessà, va dir es mocós, passantse p'es nas primer sa mà esquerra i llavò s'endreta, i vos assegur que tant una com s'altra se'n dugueren un sorell d'allò d'allò.

Així compliren es pactes que havien fets.

ES VOLTOR I ES BUSCARET ⁽¹⁾

Això era un voltor que una vegada estava posat demunt un revell, molt reblit de branques i brotim, amb una eritja enfilada que el tenia tot embe- rriolat.

De dins ey havia una mica de buscaret, qui cuy- dava estellarse de fort i rabent que cantava.

(1) La'm contà N'Antoni *Garrit*, de Sant Llorens *des Cardessar*.

I allà *xech-xech!* i mes *xech-xech!* i hala petit!

Es voltor s'arriba a empipar, i diu:

—¿Què dimoni és assò, tanta de remor i tant d'escàndol?

Es buscaret a-les-hores va rependre, en lloch de mancabar, com si hu fès aposta.

—¿No t'he dit, cridà es voltor, que ja m'has fet es cuch de s'oreya malalt?

—Idò ¡ja el te curaràs si no vols que se muyra! respòn es buscaret.

—¡T'he dit que basta! digué tot cremat es voltor.

—¡Si no t'agrada, pren prim, homo! respòn s'al-tre; i *xech-xech!* i mes *xech-xech!*

—¿No veus que si devall, diu es voltor, i et pos una arpa demunt, no't veuràn pus?

—¡Ara li fan es mánech! diu es buscaret. ¡Gran esglesí i pochs perdons! ¡Te defy a tenir un arrap, ara mateix!.... ¡Hala!.... devalla!.... acoste't! veyam quins arrambatges tens...!

Es voltor, fet un Nero, que hauria esclafat un re amb... so bech, devalla des revell, i enrevolta qui enrevolta, i mira qui mira, a veure si afinaria un forat per on enfonyar es cap i es coll, per engolirse aquell fotimó, tan renouer i llenguerut....

Tanta era sa ràbia que tenia, que casi no hi veyà; i provava d'aficar es cap per ses baldanes des revell, però no poria, perquè tot era un entreteixit, un entrunyellat d'eritja i brotim, i aquell caparrot no pas-sava.

A la fi troba una mica mes de forat; pega enforinyada ab tota sa forsa, i passa; però llavò hi va romandre ben atabacat. Com es revell era tan espés, no hi veyen allà dins tot d'una que un ey badava ets uys. Així és que es voltor romangué come cego.

Es buscaret, que li vel·lava es ble de tot, s'hi acosta i li enfloca espipellada devers un uy, i le hi treu.

—¡Ay! digué es voltor, tan fort com pogué, i tre-guent es cap des revell, mes que de pressà.

—¿Ay? diu es buscaret. ¡Ceba! ¡ceba! qui com mes que s'ay!... Si t'éts campat bé, *tornehi*, *cap vermey*! i te faré seuvatge s'altre, si tan mal a-pler el tens.

Es voltor no anà d'aglans pus: aixamplà ses alotes, i per amunt s'ha dit!

No s'hi tornà posar pus dalt aquell revell.

I, en sentir un buscaret, era com el dimoni ab la creu.

Així los ne pren an es qui volen fer tant de Pere Mateu: que allà on manco s'ho esperen, troben sabata de son peu.

Per això, no vos poseu! ab sos qui no se posen ab voltros.

MADÓ FENOYASSA I LOS SEUS ⁽¹⁾

Això era un homo i una dona que tenien un fiy i una fia.

An es vey, de mal nom, li deyen el sen Calsonsgrens, a sa véya madó Fenoyassa, an es jove En Cotayre i a sa jove Na Cotumbella.

Elze sabia greu ferm que elze diguessen aquests noms, i ja hu crech que sa gent passava prou gust de dirlos ho per ferlos enrabiari, i fins i tot ells amb ells s'ho deyen com se gatinyaven.

Se'n anaren a viure a vila esterna, i sa véya va dir:

—¡Ara hu he de veure, assí que no mos saben es mal nom, si noltros mateys el mos destaparem!

Tots varen prometre de no fer un tal, i ben alerta que hi estaven.

(1) La'm contaren la meua germana Francina Ayna i madó Margalida Vicensa, de Pollensa.

Però succeí que elze convidaren a un ball, i, com eren de la ballada ferm, tots ey volgueren anar.

Campaven prim de tot, i perquè s'al·lota fés una mica de planta, manllevén una gonella a una veynada.

S'al·lota la se posa, i ¡hala tots an es ball!

Sa véya p'es camí los diu:

—¡Alerta a xerrar massa! ¡alerta a destapar res des mal nom que tenim, o de si aquesta gonella és nostra o manlevada!

—¡Bé! ¡bé! digueren tots. ¡No hi haurà altre remey que estarhi alerta!

Arriben an es ball, que al punt estigué encés de tot, i es balladors i balladores que rebotien de lleuger que botaven.

Treuen sa fia de madò Fenoyassa, i ballá un raig de mateixes i copeos, vitenchs de tot. Com que s'hagués d'estellar.

Se'n va a seure, i an es seu germà, ab sa bava que li queya d'alabat que estava, li escapa aquesta:

—¡Bé balla Na Cotumbella!

i ¡si fos seua sa gonella!

S'al·lota, tota cremada, sortí com un pinyol de cirera cridant:

—¡Ah frare Cotayre!

¡Ja hu ha dit mu mare que no xerrasses gayre!

Sa véya, fent flamada i tayant claus, esclamá:

—¡El sen Calsons-grans,
corretgiu los vostros infants!

I l'homo, fentse trons de tot, va respondre:

—Madò Fenoyassa,
¿què voleu que los fassa?

Tots quatre llavò veren sa porcada que havien feta: aplegaren es trastets, i se'n anaren a ca-seva treguent foch p'es queixals i aspergiant.

I encara n'hi treuen i aspergien, si no se son aturats.

TRES JOVENETS ⁽¹⁾

UNA vegada el Rey se passetjava.

Devora unes casetes me troba un jay qui plorava com un nin petit.

—Germanet, ¿i què teniu, tan de plors?

—¿Què he de tenir? respòn es jay. ¡Que mun pare m'ha pegat!

—¿Què vol dir? esclama el Rey, fentse creus. ¿I que encara teniu vostron pare?

—Si, senyor.

—¿I a on és?

—S'escaufa devora es foch.

El Rey s'en entra dins sa cuyna, i m'hi troba s'altre jay, encara mes vey d'un bon tros.

—¿I per què heu pegat a vostron fill? li demana el Rey.

—Perque ha tornada una mala resposta a mun pare, contesta aquell sense moure-se de sa foganya.

—¡Vostron pare! diu el Rey, ab sos cabeys drets: ¿I què serà això?... ¿I que encara teniu vostron pare?

—Ja'l tenim ja, gracies a Deu.

—¿I a on és?

—Dins es llit, ja no's pot moure.

El Rey se'n entra dins sa cambra, i ¡ja hu crech que hi va esser dins es llit s'altre jay! que ja no era d'aquest món.

Com es cas fonch intès, es qui plorava defora, tenia vuytanta anys; es qui havia pegat, en tenia cent, i es de dins es llit corria es cent i vint.

Això ja se diu durar mes que mànechs de cuyera.

(1) La'm contà ma mare.

TRES GERMANS BENEYTS ⁽¹⁾

Això eren tres germans, tan curts de tey que fins i tot no tenien tranch de dir cap paraula.

Sa mare, tota apurada, els arribà a dir:

—¡Anauvosne a trescar món, *meam* si apendreu colque coseta!

Es major toca soletes, i darrera ell es segón, i darrera es segón es darrer.

Prenen un camí; i, un darrera s'altre, de d'allà, daixo daixo.

Es major topa un parey d'homos que se'n venien conversa tirada.

Ell adressa s'oreyam, i sentí que deyen: *nosaltros*.

I segueix, camina caminaràs, dient sens parar: *nosaltros, nosaltros, nosaltros*.

Aquells homs, continuant sa seua via conversa qui conversa, topen es germà segón, que els escoltava ben arreu, i en sentí un qui deya: *p'el dinero*.

I l'homo ja fonch partit de d'allà dient, sense fer cap returada: *p'el dinero, p'el dinero, p'el dinero*.

Aquells homs encara no hagueren acabada sa conversa com toparen es germà darrer, qui també escoltava ab tot quant d'oreyam tenia, que no era poch, i senti que un d'ells digué: *sa raó és aqueixa*.

I l'homo cap envant, i no se donava raó a ses barres dient: *sa raó és aqueixa, sa raó és aqueixa, sa raó és aqueixa*.

Camina caminaràs, es major troba un homo mort a's mitx des camí, dins una bassa de sanch que havia colada.

I ja és partit a enrevoltarlo mirantlo-se fit a fit.

Arriba es germà segón, i comensa a fer lo mateix.

Arriba es darrer, i pren sa fua darrera ets altres dos, enrevolta qui enrevolta.

(1) La'm contaren mon pare i ma mare.

Aquells homos que havien trobats, havien vist aquest mort, i se'n anaren a donar part.

La Justicia hi compareix, i me troben es tres beneyts enrevolta qui enrevolta es cadàver, sense llevarli la vista de demunt.

Tot d'una los demanen:

—¿Qui ha feta aquesta mort?

—*Nosaltros*, diu es major, que no sabia dir altra cosa.

—I ¿per què l'heu feta?

—*P'el dinero*, diu es segón, que era lo únich que sabia emberbollar.

Aquí la Justicia digué:

—Idò vos haurem de matar a voltros.

—*Sa raó és aqueixa*, respòn es darrer, tot generós.

La Justicia no'n va tayar pus: els agafen, elze posen en capella, i dins tres dies cap a la forca per penjarlos.

Jà elze tenien es dogal p'es coll; i heu de creure i pensar que entre tanta de gernació com ey havia, s'hi trobava es qui havia feta aquella mort.

—¡Com es vernedissim! esclama ell, ¡que tant mateix és gros que aquests tres homos hagen dit que mataren aquell i per això els hagen de matar a ells, i jo qui som es qui'l vaig matar, no hu haja de dir i haja de sortirne franch!

Tant li entrà allò an aqueix, que se presenta an es jutge, i li diu:

—Senyor jutge, poreu amollar aquests tres homos, que son innocents: som jo que vaig fer aquella mort.

Es jutge romangué tot confús.

—Veyam que será això? digué. ¡Veyam si tothom voldrà haver feta aquesta mort!

Pensa qui pensa què havia de fer, a la fi diu:

—No res, per aquesta vegada vos amollarem a tots quatre, perque ara és impossible aclarir es fet; però es primer que tornem trobar en cap bel·lendina, no s'en escaparà: penjat tot d'una.

Tots quatre s'en anaren, i no'n varen treure cap pus de peu des solch.

Ey anaven ben alerta a posarse a tir.

UN MISSETER ATABACAT ⁽¹⁾

Això era un homo que devia una dobla de vint a un altre; i no li llevia may pagarla.

Aquell el cita davant es jutge, i l'homo se'n va a un missester per veure si hi hauria un cami per no pagar.

—¿Saps què has de fer, diu es missester, i no t' hauràn? En esser davant es jutge, en lloch de respondre allà on te demanarán, pose't a siular.

Te donarán per boig, i seràs escápol.

Aquell belitre hu va fer així, i es jutge no li pogué treure cap paraula, per mes que hi malavetjà.

En lloch de respondre, feya un siulet, i bona nit.

—No hi ha res que fer, diu es jutge. Aquest homo és boig. Que pach ses costes es qui l'ha citat.

I aquest hagué de pagar sense pus esperances de sa dobla de vint.

Es polissó se'n anà tot xalest, i ses derrerres que tengué de presentarse an es missester a donarli les gràcies i demanarli *que importava*.

No se descuydá tant es missester, que feu de veure'l, i li diu:

—¿Homo, a veure si'm pagues es consej que't vaig donar i que t'ha dit tan bé!

¿Què me'n direu? Ell es belitre, en lloch de contestar, ja és partit a fer aquell mateix siulet que havia fet davant es jutge, i no'l pogueren treure des siulet.

(1) La'm contà En Tomás Fogó, de Lluchmajor.

—No hi ha remey, esclamà es misser. Jo mateix m'he fet es d'gal. ¡Si que m'ha tabacat fort!... Mes me'n meresch!

¡Ah idò!... Anauhi voltros a donar mals conseys!

ES LLOP I S'EUEVEYA ⁽¹⁾

EN aquell temps que ets animals parlaven.... com ses roques ara, un llop que anava prim de panxa ferm, troba una euveya que menava un menet, petitoy, però ben atxarevit.

—Ja cauràs bé, diu es llop: aquest menet serà per berenar jo, que encara no m'és passat res p'es canyó, i ja comens a veure bellumes.

—¿Justament el t'has de menjar a ell? diu s'euveya. I ¿que no veus que no't basta per un escuraquixals? I llavò que és massa tenret! Esperasses una quinzena de dies...!

En aquest entremitx s'entrega una raboa, i ja els ha escomesos:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre sia alabat!

—Í ara ¿quina la feym?

—¡Foy! diu s'euveya. Es llop que se vol menjar aquest menet, i jo li deya que esperàs una quinzena de dies, porque és massa tenre.

—No res, diu sa raboa, ¿que voleu que diga una paraula?

—Per part meua si, respòn s'euveya.

—¿I tu, què hi dius? demanen an es llop, que feya uyots ferm.

—¡Vaja, parla! diu sa raboa, que Cristo parlava i estava a la creu.... No res: tu, llop, no digues res

(1) La'm contà mon pare.

pus an aquest menet; i tu, euveya, du an es llop una fogassa ⁽¹⁾ de cent quintars, d'assi a quinze dies.

—Si que hi consent, diu s'euveya.

—¿I a on m'has de dur sa fogassa? diu es llop.

—An es pou de Sa Gruta ⁽²⁾, diu sa raboa.

—I an-e quina hora?

—A una hora de nit. I no n'hem de resar pus.

Es llop estigué encorregut de desfer sa paraula de sa raboa, i acalà es cap.

Aquelles dues ab'so menet prengueren per son vent.

Com se des-separaren, s'euveya va dir:

—Però bé, raboa, ¿i com li he de dur jo sa fogassa de cent quintars d'assi a quinze dies? ¿De on treym tant de formatge?

—¿Jesús, que éts de beneyta! diu sa raboa. No tengues mal-de-caps, fieta meua, d'això ni de altre tant! Tu d'avuy a quinze dies, posta de sol, compareix an es pou de Sa Gruta. Jo hi vendré, i tot se arretglarà...

Es dia que feya quinze, a posta de sol, s'euveya va esser an es pou de Sa Gruta.

Compareix sa raboa, i s'euveya li diu:

—¿Vol dir vens de buyt?

—¿No tengues ansi, beneyta!

—S'ansi serà que es llop mos menjarà tots tres, en veure que l'hem enganat.

—Ni mos tocarà un pel, com som raboa!

Es Pou de Sa Gruta era fondo. Feya una lluneta lo mes clara, i la veyen de lo millor dins s'aygo des pou.

S'entrega des cap d'una estona es llop, ben peus alts.

—¿Homo sant de Deu! li diu sa raboa tot d'una que el veu, ¡vaja quina passada!

—¿Què és estat? diu es llop.

(1) Pessa de formatge.

(2) Una possessió de Manacor, devers el port.

—¡Què ha d'esser estat! Que ara sa fogassa mos és cayguda dins es pou. Vina a guaytar, i la voràs.

Es llop s'aboca an es pou, i m'hi veu endins de tot sa lluna, i s'ho va beure que allò era sa fogassa de cent quintars.

—I ara ¿com ho feym per treurela? diu ell.

—¿Saps que poriem fer? diu sa raboa. Amollarhi dins es poal, i la treuries.

Es llop no hi va fer dos mots. Tantes eren ses ganes que tenia d'aquella fogassa, que se posa dins es poal. Sa raboa i s'euveya li amollen a poch a poch dues o tres brasses de corda; però assutxuaixí aixamplen es potons, amollen sa corda de tot, i es poal ¡per avall mes que depressa! i es llop *rum-tu-tu-tum*, pega dins s'aygo, arriba an es fons, sura, se torna enfonyar, i ja és partit a fer es bategot.

—¡Duys pedres, ara que le hi tenim! diu sa raboa a s'euveya i es menet.

Se posen a durli pedres; i, tantes com n'hi duyen, véngales an es llop; i es llop ¡bramuls! i ¡grinyols! i sa raboa i s'euveya ¡pedres!

N'hi tiraren fins que'l sentiren que's bategà gens.

Allà dins aixamplà es potons s'animal; i sa raboa, s'euveya i es menet se'n anaren ben xalests, i encara son vius si no son morts.

Torre Nova, Desembre 1897.

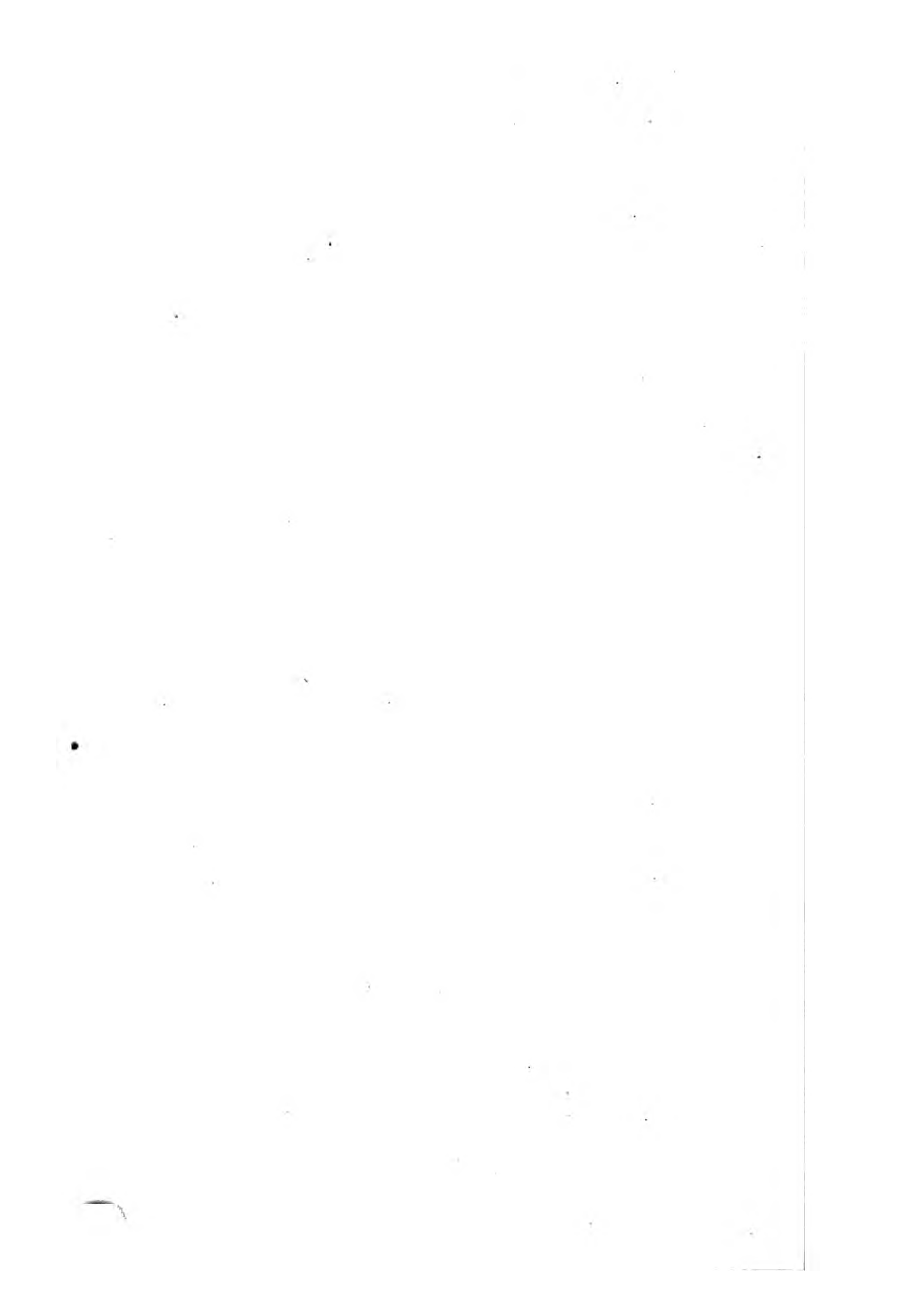
615750

†

T A U L A

	<u>Pàgines</u>
Prólech	V
1.—En Pere de la bona roba	1
2.—Es llum de la terra	11
3.—Sa muleta de plata	14
4.—Ous de somera.	22
5.—Es rossinyol i sa rossinyola	28
6.—Un sollarich.	31
7.—Sa penitència de sa beyata.	31
8.—Un soldat que havia servit deu anys	32
9.—Un pastor i un misser	40
10.—Un geperut i un gigant	42
11.—Es conseys del rey Salomó	48
12.—Mestre Jaume Figuereta ,	57
13.—Es Jay de sa barraqueta	60
14.—Es pou de sa lluna	68
15.—S'aucellet.	81
16.—En Toni Garriguel-lo.*	93
17.—Sa muta	100
18.—Sa titina i sa geneta	112
19.—Es filachs	120
20.—S'hortolà de s'hort des Gabre	124
21.—Ets amos de So'n Salas, So'n Saleta i So'n Salf.	134
22.—Una al'lota desxondida.	140
23.—Es corp i sa raboa.	146
24.—Sa raboa i es gat	147
25.—El rey i un carboner.	148
26.—Un sollarich i un frare	149
27.—Un ronyós, un poyós i un mocós.	149
28.—Es voltor i es buscaret	150
29.—Madò Fenoyassa i los seus	152
30.—Tres jovenets	154
31.—Tres germans beneyts	155
32.—Un misser atabacat	157
33.—Es llop i s'euveya	158

* Vol. III p. 300

Aquest tom IV (segona edició) de l'*Aplech de
Rundayes Mallorquines* l'acabaren d'es-
tampar a Ca-N'Antoni Rotger de
la Ciutat de Mallorca dia
25 de gener de l'any
del Senyor .
1923

